

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

**Μεταπτυχιακό πρόγραμμα Διοίκηση Ανθρώπινου
Δυναμικού, Επικοινωνία και Ηγεσία**

Σχολή Οικονομικών Επιστημών

Τμήμα Διοικητικής Επιστήμης και Τεχνολογίας

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

**«Ο ρόλος των Οργανισμών Τοπικής
Αυτοδιοίκησης στις Επιχειρήσεις Κοινωνικού
Σκοπού»**

Καρκανάκης Χρυσόστομος Α.Μ.: 00133

**(υποβλήθηκε στο Τμήμα Διοικητικής Επιστήμης και Τεχνολογίας – Πανεπιστήμιο
Δυτικής Μακεδονίας**

KOZANH 2023

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

**Μεταπτυχιακό πρόγραμμα Διοίκηση Ανθρώπινου
Δυναμικού, Επικοινωνία και Ηγεσία**

Σχολή Οικονομικών Επιστημών

Τμήμα Διοικητικής Επιστήμης και Τεχνολογίας

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

**«Ο ρόλος των Οργανισμών Τοπικής
Αυτοδιοίκησης στις Επιχειρήσεις Κοινωνικού
Σκοπού»**

Καρκανάκης Χρυσόστομος Α.Μ.: 00133

Επιβλέπων Καθηγητής:

Κωτσαλίδου Ευδοξία, Dr

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή :

Επόπτης Α': Σωτηρία Τριαντάρη, Dr

Επόπτης Β': Μαρίνα Βέζου, MSc

«ΔΗΛΩΣΗ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΗΨΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ»

Με πλήρη επίγνωση των συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων, δηλώνω ενυπογράφως ότι είμαι αποκλειστικός συγγραφέας της παρούσας Διπλωματικής Εργασίας, για την ολοκλήρωση της οποίας κάθε βοήθεια είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται λεπτομερώς στην εργασία αυτή. Έχω αναφέρει πλήρως και με σαφείς αναφορές, όλες τις πηγές χρήσης δεδομένων, απόψεων, θέσεων και προτάσεων, ιδεών και λεκτικών αναφορών, είτε κατά κυριολεξία είτε βάσει επιστημονικής παράφρασης. Αναλαμβάνω την προσωπική και ατομική ευθύνη ότι σε περίπτωση αποτυχίας στην υλοποίηση των ανωτέρω δηλωθέντων στοιχείων, είμαι υπόλογος έναντι λογοκλοπής, γεγονός που σημαίνει αποτυχία στην Διπλωματική Εργασία μου και κατά συνέπεια αποτυχία απόκτησης του Διπλώματος Μεταπτυχιακών Σπουδών, πέραν των λοιπών συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων. Δηλώνω, συνεπώς, ότι αυτή η εργασία μου προετοιμάστηκε και ολοκληρώθηκε από εμένα προσωπικά και αποκλειστικά και ότι, αναλαμβάνω πλήρως όλες τις συνέπειες του νόμου στην περίπτωση κατά την οποία αποδειχθεί, διαχρονικά, ότι η εργασία αυτή ή τμήμα της δεν μου ανήκει διότι είναι προϊόν λογοκλοπής άλλης πνευματικής ιδιοκτησίας.

Όνομα & Επώνυμο Συγγραφέα (Με Κεφαλαία):

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ Α. ΚΑΡΚΑΝΑΚΗΣ

Υπογραφή (Ολογράφως, χωρίς μονογραφή):

Χρυσόστομος Καρκανάκης

Ημερομηνία (Ημέρα – Μήνας – Έτος):

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς μου καθώς με την δική τους παντοτινή αγάπη, στήριξη και ώθηση δόθηκε και σε εμένα η ευκαιρία να συμμετέχω σε αυτό το ταξίδι δίχως τέλος που ονομάζουμε μάθηση.

Ευχαριστώ ιδιαίτερα την αγαπημένη μου σύζυγο μου Ελευθερία και τα τρία λατρευτά μου τέκνα Αθανάσιο , Παύλο και Φίλιππο για την αμέριστη κατανόηση και υπομονή που έδειξαν στο πρόσωπο μου σε όλη αυτή την διαδρομή.

Επίσης ευχαριστώ θερμά όλους τους αγαπητούς Αιρετούς και Διοικητικούς Υπαλλήλους των Ο.Τ.Α. , οι οποίοι μου παρείχαν τον πολύτιμο χρόνο τους και όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για την διπλωματική εργασία μου.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την Διευθύντρια του προγράμματος Dr. Σωτηρία Τριαντάρη και όλους τους καθηγητές και καθηγήτριες, οι οποίοι με υπομονή και χωρίς όρια μεταλαμπάδευσαν τις γνώσεις τους σε εμένα. Ειδικά θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στην επιβλέπουσα καθηγήτρια μου Dr. Κωτσαλίδου Ευδοξία καθώς χωρίς την καθοδήγηση της θα ήταν αδύνατη η εκπόνηση της παρούσας εργασίας.

Την παρούσα την αφιερώνω στον αποβιώσαντα πεθερό μου κ. Κοϊμτζίδη Παύλο(1954-2023) ο οποίος αφιέρωσε την ζωή του στην τοπική αυτοδιοίκηση και στο δημόσιο συμφέρον. Ήταν, είναι και θα είναι για εμένα υπόδειγμα ηθικής, τιμιότητας, ορθού και υγιούς λογισμού.

Χρυσόστομος Καρκανάκης

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Περιεχόμενα

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.....	5
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	7
ABSTRACT.....	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	9
A) ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ.....	10
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ.....	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : Κοινωνική Οικονομία – Κοινωνική Επιχείρηση.....	10
1.1 Ιστορικό και Θεσμικό Πλαίσιο της Κοινωνικής Οικονομίας.....	10
1.2 Ορισμός της Κοινωνικής Οικονομίας.....	11
1.3 Εννοιολογική Προσέγγιση της Κοινωνικής Επιχείρησης.....	12
1.4 Στόχοι και Προσανατολισμός της Κοινωνικής Επιχείρησης.....	14
1.4.1 Κοινωνικός Προσανατολισμός.....	14
1.4.2 Επιχειρηματικό Προφίλ.....	16
1.4.3 Τοπικός Προσανατολισμός.....	17
1.4.4 Αναπτυξιακός Προσανατολισμός.....	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : Φορείς της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.....	18
2.1 Οι κατηγορίες των Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.....	18
2.1.1 Οι Συνεταιρισμοί.....	18
2.1.2 Αλληλασφαλιστικά Ταμεία.....	23
2.1.3 Ενώσεις Πολιτών.....	23
2.1.4 Ιδρύματα.....	24
2.1.5 Κοινωνικές Επιχειρήσεις.....	25
2.2 Φορείς Κ.Αλ.Ο στην Ελλάδα.....	25
2.2.1 Φορείς Κ.Αλ.Ο.....	25
2.2.2 Θεσμικό πλαίσιο του τομέα της Κ.Αλ.Ο.....	26
2.2.2.1 Ο Ν.2716/1999.....	26
2.2.2.2 Ο Ν.4019/2011.....	28
2.2.2.3 Ο Ν.4430/2016.....	30
2.3 Σύνοψη Κεφαλαίου.....	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : Τοπική Αυτοδιοίκηση.....	36

3.1 Η αρχή της Κοινωνίας και της Δημοκρατίας.....	36
3.2 Η τοπική αυτοδιοίκηση στην Ελλάδα στις αρχές του 20 ^{ου} αιώνα.....	37
3.3 Η Τοπική Αυτοδιοίκηση στην σύγχρονη Ελλάδα.....	38
3.4 Ο Κοινωνικός ρόλος των Ο.Τ.Α.	40
3.5 Σύνοψη Κεφαλαίου.....	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο Ο.Τ.Α και Κ.Α.Λ.Ο	42
4.1 Η ανάγκη για συνεργασία μεταξύ Ο.Τ.Α. και Κ.Α.Λ.Ο	42
4.2 Η συμβολή των φορέων Κ.Α.Λ.Ο στον τόπο	43
4.3 Ο ρόλος των Ο.Τ.Α. στην ανάπτυξη των φορέων Κ.Α.Λ.Ο	44
4.4 Εντοπισμός των εμποδίων και των προκλήσεων στην ανάπτυξη του Κ.Α.Λ.Ο σε τοπική κλίμακα.....	48
4.5 Προβολή και Αξιοποίηση των φορέων Κ.Α.Λ.Ο. από τους Ο.Τ.Α.	50
4.6 Δημιουργία Δικτύου ενημέρωσης από τους Ο.Τ.Α.....	51
4.7 Σύνοψη κεφαλαίου.....	53
B) ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ	54
ΕΡΕΥΝΑ	54
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο : Μεθοδολογία Έρευνας.....	54
5.1 Σκοπός της Έρευνας.....	54
5.2 Μεθοδολογία Ποιοτικής Έρευνας.....	55
5.3 Συνέντευξη - το ισχυρό μέσο της Ποιοτικής Έρευνας.....	56
5.4 Το πλαίσιο των συνεντεύξεων	57
5.5 Ηθικά ζητήματα στην Ποιοτική Έρευνα.....	58
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο : Συνεντεύξεις και Έρευνα.....	59
6.1 Εισαγωγικές Παρατηρήσεις	59
6.2 Σκοπός και Ερωτήσεις της Έρευνας	61
6.3 Συνεντεύξεις.....	61
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 ^ο : Αποτελέσματα Έρευνας.....	71
7.1 Παρατηρήσεις	71
7.2 Ευρήματα	72
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8 ^ο : Συμπεράσματα	76
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	80

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η κοινωνική οικονομία αποτελεί ίσως τον βασικότερο πυλώνα καταπολέμησης της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού ατόμων με περιορισμένα προνόμια. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις, ως μέσο της κοινωνικής οικονομίας, αποτελούν όλες εκείνες τις επιχειρήσεις οι οποίες δραστηριοποιούνται εντός ή και εκτός μίας χώρας με σκοπό την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη αυτής. Η παρουσία των εν λόγω επιχειρήσεων στον ευρωπαϊκό χώρο είναι ιδιαίτερα έντονη καθώς αποδεδειγμένα αποτελούν εργαλείο της εγχώριας οικονομίας. Σε εγχώριο επίπεδο όμως η κατάσταση είναι διαφορετική. Η ανάπτυξη τέτοιου είδους επιχειρήσεων είναι ως επί των πλείστων περιορισμένη, λόγω του ότι το νομοθετικό πλαίσιο και κατ' επέκταση η οργάνωση των εμπλεκόμενων μέσων βρίσκονται σε πρώιμο στάδιο. Ένα από τα εμπλεκόμενα μέσα τα οποία θα μπορούν να παίξουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας είναι και οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.). Οι Ο.Τ.Α. παρότι δεν μπορούν να θεωρηθούν κοινωνικές επιχειρήσεις όντας μη ιδιωτικές, μπορούν να δραστηριοποιηθούν με αυτόν τον τρόπο ως τελευταίος κρίκος μεταξύ κεντρικής κυβέρνησης και πολίτη.

ABSTRACT

The social economy is perhaps the main pillar of the fight against unemployment and the social exclusion of people with limited privileges. Social enterprises, as a means of the social economy, are all those enterprises that operate inside or outside a country with the aim of its socio-economic development. The presence of these companies in the European area is particularly strong as they are proven to be a tool of the domestic economy. At the domestic level, however, the situation is different. The development of such businesses is mostly limited, due to the fact that the legislative framework and by extension the organization of the media involved are at an early stage. One of the media involved which can play a leading role in the development of the social economy are the Local Government Organizations (O.T.A.) The O.T.A. although they cannot be considered social enterprises being non-private, they can operate in this way as the last link between central government and the citizen.

«Government of the people, by the people, for the people»

Abraham Lincoln (1863)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η ερμηνεία του όρου «κοινωνική επιχείρηση» και η αποτύπωση του ρόλου των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) στις κοινωνικές επιχειρήσεις. Ερευνώντας την διεθνή και την ελληνική βιβλιογραφία, παρότι η τελευταία είναι ιδιαίτερα φτωχή, παρατηρούμε ότι οι Επιχειρήσεις Κοινωνικού Σκοπού (Ε.Κ.Σ.) σε πάρα πολλές χώρες σε παγκόσμιο επίπεδο υποστηρίζονται ενεργά από την κεντρική διοίκηση και ιδιαίτερα από τους Ο.Τ.Α. Με την παρούσα εργασία θα επιχειρήσουμε να εξακριβώσουμε εάν στα όρια του ελληνικού κράτους, οι Ο.Τ.Α. εμπλέκονται ενεργά και σε τι επίπεδο δραστηριοποιούνται στην στήριξη και την ανάπτυξη των Ε.Κ.Σ. .

Θα επιχειρήσουμε να αναλύσουμε την δομή και τον τρόπο δράσης των Ε.Κ.Σ. σε συνδυασμό με τον ενδιάμεσο ρόλο των Ο.Τ.Α. και την πραγματική συνεισφορά τους. Βασικό αντικείμενο έρευνας είναι το κατά πόσο οι Ο.Τ.Α. ενισχύουν το έργο των Ε.Κ.Σ., τον τρόπο με τον οποίο το κάνουν και εάν τα αποτελέσματα αυτής της προσπάθειας είναι ευοίωνα. Επίσης, θα αναφερθούμε και σε περαιτέρω ενέργειες των Ο.Τ.Α. όπως εκπαιδευτικές, ψυχαγωγικές κ.α.

Στο πρώτο κεφάλαιο θα αναλύσουμε εννοιολογικά τους όρους Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχείρηση μέσα από ιστορικές αναδρομές και θα αποπειραθούμε να αναλύσουμε την διαφορετικότητα που προκύπτει μέσα από τον διαφορετικές προσανατολισμό.

Στο επόμενο κεφάλαιο θα εισχωρήσουμε στον ειδικότερο όρο 'Κοινωνική Επιχείρηση'. Θα εξετάσουμε διαφορετικές προσεγγίσεις σε παγκόσμιο και ευρωπαϊκό επίπεδο με σκοπό την διάκριση της σχέσης της με τους οικείους Ο.Τ.Α.. Θα αναφερθούμε στις κατηγορίες των Φορέων Κοινωνικής & Αλληλέγγυας Οικονομίας και στο θεσμικό πλαίσιο το οποίο τις ξεχωρίζει.

Στο τρίτο κεφάλαιο θα πραγματοποιήσουμε μία ιστορική αναδρομή στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, θα εστιάσουμε την έρευνα μας στους Ο.Τ.Α. και στα προβλήματα που καλούνται να ξεπεράσουν (σε συνεργασία με τη κεντρική διοίκηση) είτε από την σχετικά πρόσφατη ένταξη τους στη μεταρρύθμιση Καλλικράτης είτε λόγω της οικονομικής κρίσης που μαστίζει την χώρα και έχει εντείνει τα κοινωνικά προβλήματα.

Στο επόμενο κεφάλαιο θα προβάλλουμε την συνεργασία των Ο.Τ.Α. με τους φορείς Κ.Αλ.Ο. και τον ρόλο που διαδραματίζει ο καθένας στην μεταξύ τους σχέση. Θα προσπαθήσουμε να εντοπίσουμε τα προβλήματα και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν στην ανάπτυξη τους οι φορείς Κ.Αλ.Ο. και πως αυτά υπερπηδούνται.

Στο δεύτερο μέρος θα αναλύσουμε την μέθοδο της έρευνας η οποία είναι ποιοτική μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων. Στο έκτο κεφάλαιο θα μεταφέρουμε τις

συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν σε αιρετούς και διοικητικούς υπαλλήλους στα όρια της Περιφέρειας Κ. Μακεδονίας. Στο έβδομο κεφάλαιο θα αναλύσουμε τα αποτελέσματα της έρευνας. Στο όγδοο και τελευταίο κεφάλαιο θα αναφερθούμε στα συμπεράσματα όλων των παραπάνω κεφαλαίων.

A) ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: Κοινωνική Οικονομία – Κοινωνική Επιχείρηση

1.1 Ιστορικό και Θεσμικό Πλαίσιο της Κοινωνικής Οικονομίας

Ο όρος Κοινωνική Οικονομία συναντάται κατά την αρχή του 19^{ου} αιώνα σε ευρωπαϊκό επίπεδο, με την ίδρυση συντεχνιών και συνεταιρισμών που είχαν ως σκοπό την συγκέντρωση και την επίλυση των προβλημάτων που επέφερε η βιομηχανική επανάσταση στους ευάλωτους σε κοινωνικό επίπεδο πολίτες (Monzon, J.L. & Chaves, R., 2012). Ο Defourny (2009) αναφέρεται σε αυτήν ως την ιδέα της ελεύθερης σύμπραξης πολιτών ανεξάρτητα εάν αυτοί είναι παραγωγοί, εργαζόμενοι, επενδυτές ή καταναλωτές. Η επιρροή των κοινωνικών και οικονομικών συστημάτων κατά τόπους επηρεάστηκε έντονα με αποτέλεσμα την εισαγωγή νέων μοντέλων που σε διάφορες περιπτώσεις είχαν ή αργότερα έλαβαν ένα χαρακτήρα κινήματος με έντονη θρησκευτική ή πολιτική χροιά. Ο Κροπότκιν σύμφωνα με τον Μπέρτι(2004) θεωρεί ότι η έμφυτη τάση του ανθρώπου για σύμπραξη και αλληλεγγύη αποτελεί την αιτία δημιουργίας τέτοιων μορφών οργάνωσης που ανήκουν στο περιβάλλον της Κοινωνικής Οικονομίας.

Συλλογικότητες οι οποίες μοιάζουν με αυτές που σήμερα συναντάμε στην σφαίρα της Κοινωνικής Οικονομίας, πρωτοεμφανίζονται με την παρακμή της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και ανήκουν κατά κύριο λόγο σε πρωτοβουλίες μοναστηριών με σκοπό τη κοινωνική προσφορά. Ειδικότερα σε περιοχές της Γερμανίας και της Αγγλίας κατά τον 9^ο αιώνα συναντάμε τις συντεχνίες και δύο αιώνες αργότερα θα δώσουν το παρόν οι αδελφότητες (Defourny J.D., 2009). Στην περίοδο του μεσαίωνα συναντάμε την ίδρυση ενώσεων με την μορφή συντεχνιών και εμπορικών ενώσεων. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, λόγω του έντονου ελέγχου σε αυτές από το κράτος και την εκκλησία, οι ίδιες αποτελούσαν κρατικούς και εκκλησιαστικούς οργανισμούς χωρίς να εντοπίζεται σε αυτές η δημοκρατική αυτοδιοίκηση.

Η εμφάνιση του όρου Κοινωνική Οικονομία σύμφωνα με την γνώμη των ειδικών πρωτοεμφανίστηκε από τον Charles Dunoyer (Virjan, 2012) το έτος 1830 ο οποίος στο σύγγραμμά του « Πραγματεία Περί της Κοινωνικής Οικονομίας» υποστηρίζει ότι οι προηγούμενοι ερευνητές δεν έλαβαν υπόψη τους και τις κοινωνικές ανάγκες των ανθρώπων, αλλά έλαβαν υπόψη τους μόνο τις οικονομικές και τα οικονομικά μέσα ικανοποίησης αυτών. Ο Dunoyer, επηρεασμένος από τον J.S.Mill ο οποίος χρησιμοποιεί τον όρο «κοινωνικό κεφάλαιο», είναι της άποψης ότι ο πλούτος των κοινωνιών παράγεται από τα μέλη της κοινωνίας και καθοριστικό ρόλο σε αυτό παίζουν παράγοντες μη οικονομικοί όπως είναι η τοποθεσία, τα ήθη, τα έθιμα, το βιοτικό επίπεδο, η εκπαίδευση κ.α.. (Dunoyer, 1830).

Ο όρος Κράτος Προνοίας αντικατέστησε την Κοινωνική Οικονομία έως και το 1988. Τον επόμενο χρόνο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διεξάγει το Α' συνέδριο Κοινωνικής Οικονομίας. Στις αρχές του 1990 θα δημιουργηθεί η Διακομματική Ομάδα Κοινωνικής Οικονομίας η οποία το 2023 απαριθμεί 74 μέλη από τα κράτη-μέλη (Ευρωβουλευτές - Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2023).

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή στο τέλος της χιλιετίας εκπροσωπεί επίσημα όλες της ευρωπαϊκές κοινωνικές επιχειρήσεις. Ο Vienney(2000), στην έρευνα του κατά την ίδια περίοδο, υποστηρίζει ότι η Κοινωνική Οικονομία εισέρχεται και επισήμως στην ακαδημαϊκή μελέτη, παραθέτοντας τα διαφορετικά είδη κοινωνικών επιχειρήσεων και την πολυπλοκότητα των νομικών και οικονομικών ζητημάτων που τις επηρεάζει.

Η Κοινωνική Οικονομία αναγνωρίζεται επίσημα από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο το 2006 και λαμβάνει την ονομασία «τρίτος τομέας» καθώς βρίσκεται ανάμεσα στον αμιγή κερδοσκοπικό ιδιωτικό τομέα και το κράτος το οποίο εξυπηρετεί το δημόσιο συμφέρον (Νασιούλας, 2015).

Το 2011 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα δημιουργήσει ένα σχέδιο δράσης το οποίο θα υλοποιηθεί υπό την αιγίδα του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης και του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου με την ονομασία «Πρωτοβουλία για τις Κοινωνικές Επιχειρήσεις» με το οποίο θα δώσει την δυνατότητα σε όλα τα κράτη -μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αξιοποιώντας οικονομικούς πόρους προερχόμενους από τα παραπάνω ταμεία, να προσφέρουν όλες εκείνες τις απαραίτητες συνθήκες για την ανάπτυξη της εγχώριας Κοινωνικής Οικονομίας μέσω των κοινωνικών επιχειρήσεων.

1.2 Ορισμός της Κοινωνικής Οικονομίας

Παρότι έχουν περάσει αρκετά χρόνια από την γέννηση του όρου ακόμα και σήμερα οι διάφοροι στοχαστές , διανοούμενοι, ερευνητές αλλά και διεθνείς οργανισμοί δεν έχουν καταλήξει σε μία κοινά αποδεκτή οριοθέτηση του. Αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι η Κοινωνική Οικονομία περιλαμβάνει αναρίθμητες δραστηριότητες οι

οποίες διενεργούνται από οντότητες διαφορετικής μορφής που πολλές φορές δεν ξεχωρίζουν από ιδιωτικές κερδοσκοπικές ή κρατικές. Οι Ευρωπαίοι ειδικοί του χώρου υποστηρίζουν ότι η Κοινωνική Οικονομία αποτελεί το μέσο καταπολέμησης της οικονομικής κρίσης που μαστίζει τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, προωθεί την κοινωνική συνοχή, παρέχει στήριξη σε άτομα τα οποία έχουν ανάγκη, και δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας.

Η Γενική Διεύθυνση Εσωτερικής Αγοράς, Βιομηχανίας, Επιχειρηματικότητας και Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην αναφορά της στην Κοινωνική Οικονομία εμφανίζει ως σκοπό της, την επίτευξη κέρδους το οποίο καταλήγει στην κοινωνία και όχι στους επενδυτές ή στους ιδιοκτήτες της επιχείρησης.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε μελέτη της όρισε την Κοινωνική Οικονομία ως το αποτέλεσμα επίσημων ιδιωτικών οντοτήτων οι οποίες λειτουργούν βάσει δημοκρατικών και πολυσυμμετοχικών διαδικασιών λήψης αποφάσεων με σκοπό την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών (Liger, Stefan, & Britton, 2016).

Στον ελλαδικό χώρο, το κράτος με την θέσπιση του Ν.4019/2011 ορίζει την Κοινωνική & Αλληλέγγυα Οικονομία ως: *«Το σύνολο των οικονομικών, επιχειρηματικών, παραγωγικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων, οι οποίες αναλαμβάνονται από νομικά πρόσωπα ή ενώσεις προσώπων, των οποίων ο καταστατικός σκοπός είναι η επιδίωξη του συλλογικού οφέλους και η εξυπηρέτηση γενικότερων κοινωνικών συμφερόντων».*

Πέντε χρόνια αργότερα με την θέσπιση του Ν.4430/2016 θα οριστεί ως: *«Το σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων που στηρίζονται σε μία εναλλακτική μορφή οργάνωσης των σχέσεων παραγωγής, διανομής, κατανάλωσης και επανεπένδυσης, βασισμένη στις αρχές της δημοκρατίας, της ισότητας, της αλληλεγγύης, της συνεργασίας, καθώς και του σεβασμού στον άνθρωπο και το περιβάλλον».*

1.3 Εννοιολογική Προσέγγιση της Κοινωνικής Επιχείρησης

Ο όρος κοινωνική επιχείρηση έχει καταστεί γνωστός τα τελευταία χρόνια και ειδικότερα κατά την οικονομική κρίση και έπειτα. Ο βραβευμένος με Νόμπελ Mohammad Yunus όρισε την κοινωνική επιχείρηση ως την επιχείρηση η οποία είναι άμεσα συνδεδεμένη με την Κοινωνική Οικονομία και σκοπός της είναι η επίλυση των προβλημάτων που αφορούν το κοινωνικό σύνολο με βιώσιμο, σε οικονομικό επίπεδο, τρόπο.

Στην Αμερική και την Ευρώπη ο όρος κοινωνική επιχείρηση άρχισε να χρησιμοποιείται στις αρχές του 1990. Στην Αμερική διακρίνουμε δύο σχολές, του επιτευχθέντος κεφαλαίου και της κοινωνικής καινοτομίας. Η πρώτη, σύμφωνα με τον

Kerlin(2006), υποστηρίζει ότι δημιουργήθηκαν αρχικά με σκοπό την διευκόλυνση των μη κυβερνητικών οργανώσεων σε άντληση κρατικών επιδοτήσεων η οποία ήταν πολυσύνθετη. Η δεύτερη σχολή δίνει ιδιαίτερη σημασία στον κοινωνικό επιχειρηματία, ο οποίος μέσα από την ορθή ηγεσία αναδύει επιχειρηματικές καινοτομίες και επιδιώκει τη συνεχή μάθηση και την προσαρμογή (Dees, 1998). Θα μπορούσαμε να πούμε ότι σε αυτή τη σχολή βρίσκεται εφαρμογή το μοντέλο του πολυσχιδή ηγέτη. Σύμφωνα με την Τριαντάρη(2020), ο πολυσχιδής ηγέτης μέσα από μία δυναμική σταδιοδρομία, εμπλουτισμένη από συνεχή μάθηση, εμπειρία, πολυδιάστατη μόρφωση και επιμόρφωση, συγκεντρώνει όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά τα οποία είναι αναγκαία στις σύγχρονες προκλήσεις. Είναι η προσωπικότητα που ξεχωρίζει για τις ηθικές αρετές του, τη συναισθηματική νοημοσύνη του, την πειθώ του και τη φρόνηση με την οποία παίρνει όλες τις αποφάσεις του.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, τα τελευταία είκοσι χρόνια, τα κράτη-μέλη ενέταξαν στην εγχώρια νομοθεσία νόμους, οι οποίοι προσφέρουν ένα πλαίσιο σύμφωνα με το οποίο μπορούν να ιδρύονται και να καταγράφονται τέτοιου είδους επιχειρήσεις, να λειτουργούν σε ευνοϊκότερο περιβάλλον με ευκολότερη πρόσβαση στις κρατικές επιχορηγήσεις και στις κοινωνικές δομές.

Η κοινωνική επιχειρηματικότητα είναι μία μορφή επιχειρηματικότητας, κοινά αποδεκτής, η οποία έχει ως στόχο την επίτευξη ενός κοινωνικού σκοπού. Τέτοιοι σκοποί μπορεί να είναι η ελαχιστοποίηση των κοινωνικών προβλημάτων όπως η ανεργία, η έλλειψη εκπαίδευσης, η προστασία του περιβάλλοντος, η εξεύρεση εναλλακτικών πηγών ενέργειας κ.α.

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις μπορεί να έχουν είτε κερδοσκοπικό είτε μη κερδοσκοπικό προφίλ. Δημιουργούνται από ανθρώπους οι οποίοι διαθέτουν ηγετικές ικανότητες, γνωρίζουν το τομέα της επιχειρηματικότητας, έχουν όραμα και προσαρμοστικότητα και ως στόχο έχουν την επίλυση κοινωνικών προβλημάτων και χρησιμοποιούν το κέρδος ως μέσο επίτευξης αυτού του σκοπού. Οι Thompson & Doherty(2006) υποστηρίζουν ότι το κέρδος των κοινωνικών επιχειρήσεων θα πρέπει να είναι ανάλογο με το κοινωνικό όφελος που αποκομίζει η κοινωνία από αυτές. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται μέσα στην κοινωνία των πολιτών, συνταιριάζοντας τις χρηματοοικονομικές αρχές με τις ανάγκες του κοινού καλού. Έτσι παρατηρούμε ότι λειτουργούν σε συνεργασία με την κοινωνία και όχι ανεξάρτητα η μία από την άλλη, όπως συμβαίνει με τις κλασικές επιχειρήσεις.

Ο Ν.4430/2016 θα ορίσει αυτού του είδους τις επιχειρήσεις ως οντότητες οι οποίες ανήκουν στον τομέα της Κοινωνικής & Αλληλέγγυας Οικονομίας και ουσιαστικά θα θωρακίσει το κοινωνικό, το επιχειρηματικό και νομικό περιβάλλον στο οποίο λειτουργούν.

1.4 Στόχοι και Προσανατολισμός της Κοινωνικής Επιχείρησης

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις έχουν μία πολυδιάστατη σύνθεση στόχων. Σε αυτούς συναντάμε τρεις κατηγορίες οι οποίοι είναι και βασικοί. Αυτοί είναι οι κοινωνικοί, οι οικονομικοί και οι κοινωνικοοικονομικοί.

Αποτελεί κοινή παραδοχή το γεγονός ότι μία κοινωνική επιχείρηση για να πετύχει το κοινωνικό της στόχο δραστηριοποιείται εμπορικά και οικονομικά σε ένα τόπο. Κοινωνικοί στόχοι μίας τέτοιας επιχείρησης είναι :

- Η δημιουργία θέσεων εργασίας
- Η σταθεροποίηση των εργασιακών αυτών σχέσεων
- Η συνεχής κατάρτιση και ανάπτυξη των δυνατοτήτων των εργαζομένων
- Δημιουργία δικτύου φιλίας και συνεργασίας
- Συνεχής ενημέρωση όσον αφορά τις δυνατότητες της
- Παρότρυνση της τοπικής κοινωνίας για εθελοντισμό
- Ενεργές πράξεις κοινωνικού σκοπού

Οι οικονομικοί στόχοι μιας κοινωνικής επιχείρησης περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων:

- Την δημιουργία απασχόλησης με οικονομικές απολαβές.
- Την αύξηση του τοπικού κατά κεφαλήν εισοδήματος.
- Την δημιουργία προϊόντων ή υπηρεσιών τα οποία λείπουν από τον τόπο είτε γιατί δεν μπορούν να δημιουργηθούν από άλλες επιχειρήσεις, είτε γιατί αυτές οι επιχειρήσεις δεν αποβλέπουν ιδανικό κέρδος από αυτήν τη δημιουργία.

Ο βασικότερος στόχος μίας κοινωνικής επιχείρησης θεωρείται η μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα της. Για να είναι σε θέση να μπορεί να αντιμετωπίσει όλες τις προκλήσεις, θα πρέπει να είναι σε διαρκή αφύπνιση, οι διοικούντες της να αντιλαμβάνονται πλήρως τις οικονομικές τάσεις και να προσαρμόζονται άμεσα σε αυτές.

1.4.1 Κοινωνικός Προσανατολισμός

Ο κοινωνικός προσανατολισμός είναι αυτός που προσδιορίζει την κοινωνική οντότητα. Επειδή απευθύνεται στους ανθρώπους θα πρέπει και να λειτουργεί σύμφωνα με τους κανόνες ηθικής οι οποίοι διέπουν την κοινωνία. Ο Αριστοτέλης σύμφωνα με την Τριαντάρη(2021), ενέταξε την ηθική στην πρακτική επιστήμη εφοσον αυτή άπτεται του "πράττειν". Υποστηρίζει ότι, οι πράξεις προσδιορίζονται από τον ορθό λόγο και πραγματώνονται μέσα στην πόλη γι' αυτό ο χαρακτήρας της ηθικής έχει κατά κύριο λόγο κοινωνική χροιά (Τριαντάρη Σ. , 2021). Στους στοχασμούς των ευρωπαϊών φιλοσόφων καθιερώνεται ένας ηθικός κώδικας συμπεριφοράς ο οποίος πλάθει την

ηθική την οποία θα πρέπει κανείς να εφαρμόζει στην κοινωνία, στην πολιτική ,στο επάγγελμα του και σε κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα. Κατόπιν των ανωτέρω, δεν θα μπορούσε κανείς να διαφωνήσει με την διαπίστωση ότι η ηθική είναι μία έννοια η οποία αποτελείται από ένα σύστημα αξιών και κανόνων, σύμφωνα με τους οποίοι πρέπει να ενεργεί ένας άνθρωπος, μια ομάδα, μία επιχείρηση, στηρίζεται στη λήψη ορθών αποφάσεων με γνώμονα το συλλογικό συμφέρον και την ευτυχία όλο και περισσότερων μελών μιας κοινωνίας.

Σε επιχειρηματικό επίπεδο θα μπορούσαμε ενδεικτικά να αναφέρουμε κάποιες από αυτές τις αξίες, σύμφωνα με τις οποίες θα πρέπει να λειτουργεί μία κοινωνική επιχείρηση :

- **Σεβασμός:** Η κοινωνική επιχείρηση θα πρέπει να σέβεται τον καταναλωτή. Το προϊόν ή η υπηρεσία που προσφέρει θα πρέπει να ανταξία των προσδοκιών του καταναλωτή και ο ίδιος να ενημερώνεται άμεσα για οποιαδήποτε αλλαγή.
- **Εμπιστοσύνη:** Ο καταναλωτής δεν θα πρέπει να νοιώθει σε καμία περίπτωση ότι η επιχείρηση του παρείχε κάτι λιγότερο από αυτό που του υποσχέθηκε. Η εμπιστοσύνη είναι μία αξία η οποία κτίζεται γύρω από την συνεχή ικανοποίηση των αναγκών.
- **Ποιότητα:** Το προϊόν θα πρέπει να έχει κορυφαία ποιότητα ώστε η επιχείρηση να θωρακίζει την σχέση του με τον καταναλωτή και να αποκτά όλο και περισσότερους.
- **Καινοτομία:** Η επιχείρηση θα πρέπει να προσφέρει νέα ή βελτιωμένα προϊόντα και υπηρεσίες και να επιδιώκει πρωτοποριακές αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας της με σκοπό το κοινό καλό.
- **Ισοτιμία:** Η κοινωνική επιχείρηση δεν θα πρέπει να κάνει καμία διάκριση ανάμεσα στο παρεχόμενο προϊόν και τον καταναλωτή. Όλοι οι καταναλωτές είναι ίσοι μεταξύ τους.
- **Αλληλεγγύη:** Η κοινωνική επιχείρηση λειτουργεί με γνώμονα την κοινωνική αλληλεγγύη και όχι το οικονομικό κέρδος. Αυτή η συμπεριφορά της επιτρέπει να αφοσιώνεται στον στόχο της ο οποίος είναι η κοινωνική ευημερία.
- **Ειδίκευση:** Η επιχείρηση θα πρέπει να έχει ξεκάθαρο χαρακτήρα σύμφωνα με το διαφορετικό προϊόν που παρέχει ώστε οι καταναλωτές να την ξεχωρίζουν για τις ανάγκες που μπορεί αυτή η επιχείρηση να καλύψει.
- **Συλλογικότητα:** Η κοινωνική επιχείρηση θα πρέπει να διακρίνει τις ανάγκες μέσα στο περιβάλλον που θα δραστηριοποιηθεί και σταδιακά να γεφυρώνει το κενό ανάμεσα σε αυτή και την τοπική κοινωνία που κατ' επέκταση είναι και καταναλωτές.

- **Αυτοτέλεια:** η κοινωνική επιχειρηματικότητα θα πρέπει να είναι διοικητικά και οικονομικά ανεξάρτητη από το κράτος ,τα κόμματα και το ιδιωτικό κεφάλαιο.
- **Σχέσεις:** θα πρέπει να δημιουργήσει ένα πιο φιλικό προφίλ προάγοντας τις διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ της και των καταναλωτών της (Ε.Ε.Τ.Α.Α, 2021).

1.4.2 Επιχειρηματικό Προφίλ.

Η κοινωνική επιχείρηση πρέπει να λειτουργεί ως μία κοινή επιχείρηση αναλαμβάνοντας το ίδιο επιχειρηματικό ρίσκο με μία κεφαλαιουχική επιχείρηση. Στο παρελθόν οι κοινωνικές επιχειρήσεις στηρίζονταν αποκλειστικά στις κρατικές επιχορηγήσεις και λειτουργούσαν σε πολλές περιπτώσεις εις βάρος του κράτους, υπονομεύοντας το επιχειρηματικό τους προφίλ και τις κοινωνικές αξίες. Το επιχειρηματικό προφίλ τέτοιων επιχειρήσεων οφείλει να προσδίδει μία συμπεριφορά η οποία μειώνει τον επιχειρηματικό κίνδυνο.

Βασικοί πυλώνες οι οποίοι θωρακίζουν την βιωσιμότητα τέτοιων επιχειρήσεων είναι ενδεικτικά:

- Ένα τεκμηριωμένο και υπεύθυνο επιχειρηματικό πλάνο το οποίο κινείται εντός του νομοθετικού και οικονομοτεχνικού πλαισίου και έχει δημιουργηθεί από καταρτισμένους ειδικούς του αντικειμένου.
- Μία διοίκηση η οποία λειτουργεί με υπευθυνότητα γύρω από τις κοινά αποδεκτές ηθικές αξίες, με καλή οργανωσιακή συμπεριφορά χρησιμοποιώντας το παραπάνω επιχειρηματικό πλάνο ως «εγχειρίδιο σωστής λειτουργίας» .
- Τήρηση των τακτικά απαιτούμενων οικονομικών ελέγχων όσον αφορά τις συναλλαγές της επιχείρησης.
- Σύστημα μελέτης λειτουργίας της επιχείρησής το οποίο αναδύει τα πιθανά λάθη που συνέβησαν ή πρόκειται να συμβούν . Ανάλυση όλων των μετρήσιμων δεικτών οι οποίοι εμφανίζουν την παρέκκλιση της επιχείρησής από τον αρχικό στόχο.
- Συνεχής ανάπτυξη των προσφερόμενων αγαθών, εισάγοντας καινοτόμες λύσεις που συμβαδίζουν με τις εκάστοτε ανάγκες.

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις ιδρύονται και λειτουργούν κάτω από ένα πλαίσιο πολυσυμμετοχικότητας. Οι αποφάσεις λαμβάνονται γύρω από την φιλοσοφία των ισότιμων μελών και όχι της ύπαρξης μεριδίου μετοχών που κατέχει το κάθε μέλος. Κάθε μέλος έχει ισοδύναμο αριθμό ψήφων. Αυτού του είδους η πολυσυμμετοχικότητα όμως, δεν θα πρέπει να υποβαθμίζει τον ρόλο των ηγετών-διαχειριστών, ρόλος ο οποίος είναι βασικός για την λειτουργία και την βιωσιμότητα της επιχείρησης. Ο Defourny υποστηρίζει ότι η σύνθεση των νεότερων κοινωνικών επιχειρήσεων περιλαμβάνει ποικίλες κατηγορίες συμμετεχόντων όπως

υπάλληλοι, εθελοντές, χρήστες του παραγόμενου προϊόντος ή υπηρεσίας, τοπικές αρχές με αποτέλεσμα την καλύτερη στοχοθεσία αλλά και λήψη αποφάσεων σε σχέση με τις προηγούμενης γενιάς κοινωνικές επιχειρήσεις που η σύνθεση τους ήταν περισσότερο ομοιογενής (Defourny, 2001).

1.4.3 Τοπικός Προσανατολισμός

Ο Teague, ως ειδικός του management, σε άρθρο του υποστηρίζει ότι, οι κοινωνικές επιχειρήσεις παρέχουν μία προοπτική αντιμετώπισης των αναγκών των αποκεντρωμένων κοινοτήτων δίνοντας στους ανθρώπους των, την δυνατότητα ατομικής και συλλογικής προσπάθειας (Teague, 2007).

Εξετάζοντάς τον τομέα της κοινωνικής οικονομίας, φτάνουμε εύκολα στη διαπίστωση ότι οι συνθήκες και οι ιδιαιτερότητες ενός τόπου, οι αξίες του, οι εσωτερικές σχέσεις αλλά και αυτές που επικρατούν έξω από αυτόν, ουσιαστικά διαμορφώνουν και το προφίλ των φορέων Κοινωνικής Οικονομίας που θα δραστηριοποιηθούν εντός του.

Η δραστηριοποίηση των κοινωνικών επιχειρήσεων κατά τόπους ενισχύει τους ανθρώπινους δεσμούς, δίνοντας την δυνατότητα σε ευάλωτες κοινωνικά ομάδες να δημιουργούν δίκτυα επικοινωνίας και συνεργασίας στηριζόμενα στις δημοκρατικές αρχές. Ο Evans υποστηρίζει ότι ένας από τους βασικούς στόχους της κοινωνικής επιχείρησης, είναι να πιέζει το Κράτος με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε αυτό να παρέχει κάθε δυνατή βοήθεια για την αναβάθμιση περιοχών από τους ίδιους τους κατοίκους της με ενεργό συμμετοχικό τρόπο (Evans, 2007).

1.4.4 Αναπτυξιακός Προσανατολισμός

Η αναφορά στον αναπτυξιακό προσανατολισμό, έχει την έννοια της κοινής και σύμφωνης πορείας των κοινωνικών επιχειρήσεων με φορείς που δραστηριοποιούνται στους τομείς ανάπτυξης. Τέτοιοι φορείς είναι οι Ο.Τ.Α. πρώτου και δεύτερου βαθμού, οι ιδιωτικές κεφαλαιουχικές επιχειρήσεις, οι συνεταιρισμοί και φυσικά τα σωματεία, οι σύλλογοι και λοιπές κοινωνικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται σε τοπικό επίπεδο.

Η συνεργασία με τους Ο.Τ.Α. έχει ως κύριο στόχο τον προσδιορισμό του περιβάλλοντος στο οποίο θα δραστηριοποιηθούν οι επιχειρήσεις, την αξιοποίηση όλων των διαθέσιμων τοπικών πόρων, την δημιουργία πρόσφορου εδάφους και την δημιουργία άρρηκτων δεσμών με τα μέλη της τοπικής κοινωνίας κατανοώντας έγκαιρα

όλα εκείνα τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Οι Ο.Τ.Α. μέσα από πρωτοβουλίες τους έχουν την δυνατότητα να δημιουργήσουν γέφυρες συνεργασίας μεταξύ Δημοσίου και κοινωνικών επιχειρήσεων έτσι ώστε να υπάρξουν συνθήκες επιτυχίας του κοινωνικού επιχειρήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : Φορείς της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.

Από την θέσπιση του Ν.4430/2016 οι κοινωνικές επιχειρήσεις θα ονομαστούν φορείς της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας. Οι φορείς Κ.Αλ.Ο. όπως θα τους ονομάζουμε από εδώ και στο εξής, μέσα από την ευρωπαϊκή και εγχώρια νομοθεσία παίρνουν μία ξεκάθαρη ταυτότητα δραστηριοποίησης και αποτελούν τον θεμέλιο λίθο του τρίτου τομέα Οικονομίας.

2.1 Οι κατηγορίες των Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.

Ο Διεθνής Οργανισμός Εργασίας (ILO) αποτελεί οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών και ιδρύθηκε το 1919. Αντικείμενο, μεταξύ άλλων, είναι ο καθορισμός προτύπων εργασίας, η χάραξη πολιτικών εφαρμογής και η δημιουργία προγραμμάτων για την προώθηση αξιοπρεπών συνθηκών εργασίας για τα δύο φύλα. Σύμφωνα με αυτόν οι κατηγορίες των φορέων Κ.Αλ.Ο. είναι (International Labour Organization, 2023):

- Οι Συνεταιρισμοί
- Διάφορες Ενώσεις Πολιτών
- Αλληλασφαλιστικά Ταμεία
- Ιδρύματα
- Κοινωνικές επιχειρήσεις οι οποίες δεν ανήκουν στις παραπάνω

2.1.1 Οι Συνεταιρισμοί

Ο Ουαλός Robert Owen(1771-1858) αποτελεί ίσως τον πρωτεργάτη των συνεταιρισμών, ο οποίος έγινε γνωστός μέσα από το κοινωνικό του έργο και τον αγώνα του να βελτιώσει τις συνθήκες εργασίας (Βικιπαίδεια, Η Ελεύθερη Εγκυκλοπαίδεια, 2023) . Έκτοτε, πολλές κοινότητες εργατών ίδρυσαν συνεταιρισμούς ή και

μεγαλύτερες οργανώσεις οι οποίες αποτελούνταν από συνεταιρισμούς. Η Διεθνής Συνεταιριστική Συμμαχία η οποία ιδρύθηκε το 1895 και εδρεύει στην Γενεύη από το 1982 εξυπηρετεί και αντιπροσωπεύει τους συνεταιρισμούς σε παγκόσμιο επίπεδο. Η ίδια ορίζει τον συνεταιρισμό ως *«την αυτόνομη ένωση προσώπων που συγκροτείται εθελοντικά για την αντιμετώπιση των κοινών οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών αναγκών και επιδιώξεων τους, διαμέσου μιας συνιδιοκτήτης και δημοκρατικά διοικούμενης επιχείρησης»* (International Cooperative Alliance, 2023).

Ο Θεόδωρος Τζωρτζιάκης ως συνεταιριστής και ειδικός, ορίζει τον συνεταιρισμό ως ένα όργανο αυτοβοήθειας ασθενών οικονομικά ατόμων, το οποίο δημιουργείται με την ένωση αυτών των μονάδων συστήνοντας μία μεγάλη ομάδα η οποία τίθεται στην διάθεση του καθενός για την καλύτερη άσκηση της επαγγελματικής και οικιακής του οικονομίας (Τζωρτζιάκης, 1973). Οι συνεταιρισμοί ουσιαστικά συστήνονται από την ανάγκη των ανθρώπων να αντιμετωπίσουν προβλήματα κοινωνικά, οικονομικά, περιβαλλοντολογικά κ.α. και δεν μπορούν να το καταφέρουν ενεργώντας ως μονάδες, αλλά ως μέλη μίας μεγαλύτερης ομάδας με κοινό στόχο. Αποτελούν φορείς συλλογικής δράσης οι οποίοι λειτουργούν μέσα στο πλαίσιο του συνεργατισμού και της αλληλεγγύης.

Η Διεθνής Συνεταιριστική Συμμαχία αποδεικνύει μέσα από τις συνεχείς της έρευνες και μετρήσεις την δυναμικότητα των συνεταιρισμών στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας. Σε παγκόσμιο επίπεδο κάτι λιγότερο από 13% της ανθρωπότητας συμμετέχει ενεργά σε συνεταιρισμούς (International Cooperative Alliance, 2023). Οι συνεταιρισμοί απασχολούν περί τα 280 εκατομμύρια ανθρώπους τα οποία αποτελούν περίπου το 10% του απασχολούμενου δυναμικού. Οι 300 μεγαλύτεροι συνεταιρισμοί (αγροτικοί, τραπεζικοί, εμπορίας τροφίμων κ.α.) και αλληλασφαλιστικά ταμεία από το συνολικό δείγμα 2.379 φορέων αναφέρουν κύκλο εργασιών άνω των δύο τρισεκατομμυρίων δολαρίων Αμερικής (International Cooperative Alliance, 2017).

Οι ισχυρότερες οικονομίες αποτελούν καλύτερο έδαφος για την δημιουργία συνεταιρισμών επειδή είτε λόγω εκπαίδευσης, είτε λόγω ανεπτυγμένων κοινωνικών δομών και δικτύων το συνεταιριστικό κίνημα είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένο. Στις Η.Π.Α. ένας στους τέσσερεις πολίτες δραστηριοποιούνται σε ένα συνεταιρισμό. Μελετητές διεθνών ινστιτούτων ανάλυσης οικονομικών δεδομένων, έφτασαν στο συμπέρασμα ότι τα έθνη στα οποία υπάρχει μεγάλος αριθμός συνεταιρισμών και παράλληλα μεγάλη συμμετοχή από τις ανθρώπινες κοινότητες επηρεάστηκαν λιγότερο και για μικρότερη χρονική διάρκεια από την οικονομική κρίση η οποία έπληξε την ανθρωπότητα.

Στον Ελλαδικό χώρο παρατηρείται μία συνεχόμενη μείωση του συνεταιριστικού κινήματος και των φορέων Κ.Αλ.Ο.. Σύμφωνα με την «Έκθεση για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία στην Ελλάδα», η οποία πραγματοποιήθηκε από το Βρετανικό Συμβούλιο για λογαριασμό της Ελλάδας, ο οικονομικός απολογισμός των φορέων Κ.Αλ.Ο. ήταν περίπου 2,5 δισεκατομμύρια ευρώ το 2012(πιο πρόσφατη ανάλυση) και

αντιστοιχεί στο 1,4% του εγχώριου Α.Ε.Π. ενώ στις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης κυμαίνεται από 5% έως και 10%. Λόγω των θεσμικών πλαισίων του μεταγενέστερου Ν.4430/2016 ο οποίος περιορίζει την ταυτότητα των φορέων Κ.Αλ.Ο. το ποσοστό αγγίζει με δυσκολία το 0,01% του εγχώριου Α.Ε.Π. (British Council, 2018). Η πολυνομία καθώς και η ύπαρξη πολλών εμπλεκόμενων υπουργείων και κρατικών φορέων τα οποία δεν έχουν την απαραίτητη μεταξύ τους συνεργασία, αποτελούν έναν ακόμη λίθο που οδηγεί σε αυτή τη μείωση.

Ωστόσο, σύμφωνα με τα νομικά και θεσμικά πλαίσια που ισχύουν μπορούμε να διακρίνουμε κάποιους συνεταιρισμούς όπως:

Αγροτικοί Συνεταιρισμοί

Η νομοθεσία για την κοινωνική οικονομία στην Ελλάδα, μπορεί να θεωρηθεί ότι ξεκίνησε με τον νόμο 602/1914 για την αναγνώριση των αγροτικών συνεταιρισμών. Ο Ν.4384/2016 αρχικά και πρόσφατα ο Ν. 1673/20 όρισε ότι : *Οι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί (ΑΣ) είναι αυτόνομες εθελοντικές ενώσεις προσώπων, οι οποίες συγκροτούνται σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος νόμου και επιδιώκουν την οικονομική ανάπτυξη και προαγωγή των μελών τους, μέσω μιας συνιδιόκτητης και δημοκρατικά διοικούμενης αγροτικής συνεταιριστικής επιχείρησης. Ως ΑΣ θεωρούνται συνεταιρισμοί, οποιοδήποτε κλάδου ή δραστηριότητας στον τομέα της αγροτικής οικονομίας, μεταξύ άλλων και οι αλιευτικοί, κτηνοτροφικοί, πτηνοτροφικοί, μελισσοκομικοί, σηροτροφικοί, αγροτουριστικοί, αγροτοβιοτεχνικοί, οικοτεχνικοί και γυναικείοι. Οι δασικοί συνεταιρισμοί και οι ενώσεις τους δεν εμπίπτουν στις διατάξεις του παρόντος νόμου. Οι ΑΣ είναι νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου και έχουν εμπορική ιδιότητα. Αναπτύσσουν κάθε είδους δραστηριότητα για την επίτευξη των σκοπών τους στο πλαίσιο του νόμου και του καταστατικού τους.»*

Αστικοί Συνεταιρισμοί

Οι Αστικοί Συνεταιρισμοί σύμφωνα με το άρθρο 1 του Ν.1667/1986 είναι «*εκούσιες ενώσεις προσώπων (συνήθως κατοίκων πόλεων) με οικονομικό σκοπό, που, χωρίς να αναπτύσσουν δραστηριότητες αγροτικής οικονομίας, αποβλέπουν ιδίως στην οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική ανάπτυξη των μελών τους και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής τους. Με βάση το σκοπό τους είναι κυρίως παραγωγικοί, καταναλωτικοί, προμηθευτικοί, πιστωτικοί, μεταφορικοί και τουριστικοί. Στις κυριότερες δραστηριότητες τους περιλαμβάνονται:*

- *Η κοινή οργάνωση της παραγωγής.*
- *Η προμήθεια αγαθών για την κάλυψη επαγγελματικών, βιοτικών και άλλων αναγκών των μελών τους.*

• Η παροχή τεχνικής ή οργανωτικής βοήθειας στα μέλη τους, για την αύξηση ή βελτίωση της παραγωγής τους.

• Η μεταποίηση ή διάθεση προϊόντων των μελών τους.

• Η παροχή δανείων, εγγυήσεων ασφαλειών ή άλλων οικονομικών διευκολύνσεων στα μέλη τους.

• Η επαγγελματική, συνεταιριστική και πολιτιστική εκπαίδευση.

• Η ικανοποίηση κοινωνικών και πολιτιστικών αναγκών.

Για τη σύσταση αστικού συνεταιρισμού απαιτείται η σύνταξη καταστατικού, που υπογράφεται από δεκαπέντε τουλάχιστον πρόσωπα και η καταχώρησή του στο μητρώο συνεταιρισμών του ειρηνοδικείου στην περιφέρεια του οποίου εδρεύει ο συνεταιρισμός.

Ενεργειακές κοινότητες

Οι ενεργειακές κοινότητες σύμφωνα με τον πρόσφατο Ν.4513/2018(αρθ.1) «*Η Ενεργειακή Κοινότητα (Εν.Κοιν.) είναι αστικός συνεταιρισμός αποκλειστικού σκοπού με στόχο την προώθηση της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, όπως ορίζεται στην παρ. 1 του άρθρου 2 του ν. 4430/2016 (Α 205), και της καινοτομίας στον ενεργειακό τομέα, την αντιμετώπιση της ενεργειακής ένδειας και την προαγωγή της ενεργειακής αειφορίας, την παραγωγή, αποθήκευση, ιδιοκατανάλωση, διανομή και προμήθεια ενέργειας, την ενίσχυση της ενεργειακής αυτόαρκειας και ασφάλειας σε νησιωτικούς δήμους, καθώς και τη βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας στην τελική χρήση σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, μέσω της δραστηριοποίησης στους τομείς των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (Α.Π.Ε.), της Συμπαραγωγής Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης (Σ.Η.Θ.Υ.Α.), της ορθολογικής χρήσης ενέργειας, της ενεργειακής αποδοτικότητας, των βιώσιμων μεταφορών, της διαχείρισης της ζήτησης και της παραγωγής, διανομής και προμήθειας ενέργειας*».

Μέλη μιας Ε.Κοιν. μπορεί να είναι:

- Φυσικά πρόσωπα με πλήρη δικαιοπρακτική ικανότητα,
- Νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, εκτός των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) α' και β' βαθμού ή νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου,
- **Ο.Τ.Α. α' βαθμού της ίδιας Περιφέρειας εντός της οποίας βρίσκεται η έδρα της Ε.Κοιν. ή επιχειρήσεις αυτών, κατ' εξαίρεση του άρθρου 107 του ν. 3852/2010 (Α' 87),**

- **Ο.Τ.Α. β' βαθμού της έδρας της Ε.Κοιν., κατ' εξαίρεση του άρθρου 107 του ν. 3852/2010.**

Δασικές συνεταιριστικές οργανώσεις

Σύμφωνα με τον Ν.4423/2016 «*Η Δασική Συνεταιριστική Οργάνωση (ΔΑ.Σ.Ο.) είναι αυτόνομη ένωση προσώπων, η οποία συγκροτείται εθελοντικά και επιδιώκει την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη των μελών της, μέσα από μια κοινή επιχείρηση με ισότιμη συνεργασία και αμοιβαία βοήθεια. Οι ΔΑ.Σ.Ο. είναι νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου και έχουν εμπορική ιδιότητα. 2. Οι ΔΑ.Σ.Ο. διακρίνονται σε πρωτοβάθμιες και δευτεροβάθμιες. Στις πρωτοβάθμιες υπάγονται οι Δασικοί Συνεταιρισμοί Εργασίας (ΔΑ.Σ.Ε.) και οι Κοινοπραξίες Δασικών Συνεταιρισμών Εργασίας (ΚΟ.ΔΑ.Σ.Ε.) και στις δευτεροβάθμιες οι Ενώσεις Δασικών Συνεταιρισμών Εργασίας (Ε.ΔΑ.Σ.Ε.). 3. Οι Δασικοί Συνεταιρισμοί Εργασίας και οι Κοινοπραξίες αυτών δραστηριοποιούνται στις δασικές εργασίες και στη διακίνηση, εμπορία, επεξεργασία και μεταποίηση πρωτογενών δασικών προϊόντων. Ως δασικές εργασίες νοούνται οι υλοτομικές εργασίες και οι εργασίες συγκομιδής, οι εργασίες ανόρθωσης υποβαθμισμένων δασών, τα πάσης φύσεως δασοτεχνικά έργα, οι καθαρισμοί δασών, οι εργασίες ρητινοσυλλογής και συγκομιδής μη ξυλωδών δασικών προϊόντων, οι περιφράξεις δασών και δασικών εκτάσεων για σκοπούς προστασίας, η κατασκευή κορμοδεμάτων και κλαδοπλεγμάτων και λοιπές εργασίες για την εξυπηρέτηση των σκοπών της δασοπονίας. Οι ΔΑ.Σ.Ε. εκτελούν τις ανωτέρω δασικές εργασίες εφόσον πληρούν τις προϋποθέσεις που τάσσονται από ειδικές διατάξεις. Με απόφαση των Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής και Υγείας και Κοινωνικής 4. Οι Ενώσεις Δασικών Συνεταιρισμών Εργασίας συνδράμουν με κάθε πρόσφορο μέσο τα μέλη τους – δασικούς συνεταιρισμούς εργασίας – και δραστηριοποιούνται στην διακίνηση, εμπορία, επεξεργασία και μεταποίηση πρωτογενών δασικών προϊόντων των μελών τους. 5. Για τα θέματα που δεν ρυθμίζονται από το νόμο αυτό εφαρμόζονται συμπληρωματικά οι διατάξεις του αστικού και εμπορικού δικαίου. 6. Για την εκπλήρωση των σκοπών τους οι ΔΑ.Σ.Ο. μπορούν να συμπράττουν σε κοινές επιχειρήσεις με καταναλωτικούς ή άλλους συνεταιρισμούς, νομικά πρόσωπα του δημόσιου τομέα, με κοινωφελείς οργανισμούς, συνεταιριστικές οργανώσεις άλλων χωρών, με επιχειρήσεις οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης»*

Σχολικοί συνεταιρισμοί

Σύμφωνα με το άρθρο 46 του Ν.1566/1985 και την ΠΟΛ 1216/29.11.2018 οι σχολικοί συνεταιρισμοί συστήνονται ως «*η ελεύθερη ένωση των μαθητών, σκοπός των οποίων είναι η διαπαιδαγώγηση των μαθητών σχετικά με τις αρχές της αλληλοβοήθειας, της συνεργασίας, της κοινωνικής ευθύνης κτλ. Αλλά και εν γένει η εμπέδωση των αρχών της συλλογικότητας*».

Δραστηριότητες οι οποίες εντάσσονται σε αυτούς τους συνεταιρισμούς θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι η κατασκευή διάφορων χειροτεχνιών, οι κινηματογραφικές προβολές, οι θεατρικές παραστάσεις, η έκδοση σχολικής

εφημερίδας ή περιοδικού, η συγκέντρωση χρηματικού ποσού για κοινωνικό σκοπό μέσα από ενέργειες, οι κοινές ενέργειες αναδάσωσης και καθαρισμού τοπικών περιοχών κ.α. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι παρότι αυτού του είδους οι συνεταιρισμοί διέπονται πλέον από νομικά πλαίσια τα οποία θωρακίζουν την ύπαρξη τους, ωστόσο παρατηρείται μείωση του αριθμού τους και αυτό οφείλεται κυρίως στην εντατικοποίηση των προγραμμάτων των παιδιών (εξωσχολικές, φροντιστηριακές και άλλες δραστηριότητες) με συνέπεια οι μαθητές, οι γονείς και οι καθηγητές να αδιαφορούν για την ύπαρξη τους.

2.1.2 Αλληλασφαλιστικά Ταμεία

Η κοινωνική ασφάλιση δημιουργήθηκε με σκοπό την προστασία από τους κοινωνικούς κινδύνους που ενέχει η εργασία, η ανεργία, το γήρας, το ατύχημα, ο θάνατος κ.α.. και στηρίζεται στις αρχές της αλληλεγγύης. Η αλληλασφάλιση είναι η έμπρακτη απόδειξη προστασίας από τέτοιους κινδύνους. Ομάδες ατόμων με κοινές επαγγελματικές ή κλαδικές δραστηριότητες δημιουργούν ταμεία Αλληλασφάλισης ή Αλληλοβοήθειας με σκοπό την βελτίωση όλων εκείνων των παροχών που προσφέρει ο Φορέας ασφάλισης τους. Ενδεικτικά τέτοιες ενέργειες μπορούν να είναι:

- Χρηματική ενίσχυση σε περίπτωση ασθένειας(κάλυψη του μειωμένου εισοδήματος)
- Χρηματική ενίσχυση σε περίπτωση ατυχήματος ή θανάτου
- Χρηματική ενίσχυση σε περίπτωση συνταξιοδότησης με την μορφή εφάπαξ ποσού
- Χρηματική ενίσχυση σε περίπτωση τοκετού κ.α..

Ο θεσμός δεν είναι ανεπτυγμένος στην Ελλάδα καθώς απαιτείται ιδιαίτερη τεχνογνωσία και ειδική διαχείριση. Τέτοια ταμεία συναντούμε περισσότερο στις οικονομικά ανεπτυγμένες χώρες με πλούσιο ιστορικό στο χρηματοπιστωτικό τομέα.

2.1.3 Ενώσεις Πολιτών

Οι ενώσεις πολιτών αποτελούν τους φορείς που ίσως είναι περισσότερο γνωστοί στο ευρύ κοινό διότι τους συναντάει κανείς καθημερινά γύρω του ή τουλάχιστον έχει ακούσει για αυτούς. Τέτοιοι φορείς είναι τα σωματεία, οι σύλλογοι και οι αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρίες (Α.Μ.Κ.Ε).

Οι σύλλογοι αποτελούν ίσως το πρώτο στάδιο κοινωνικής ένταξης και δραστηριοποίησης ενός πολίτη. Το πεδίο δραστηριοποίησης ενός συλλόγου μπορεί να είναι μονοδιάστατος ή πολυδιάστατος. Τα συνηθέστερα είδη που συναντάμε στην καθημερινότητα είναι οι πολιτιστικοί, οι αθλητικοί, οι καλλιτεχνικοί, οι φιλοζωικοί, οι περιβαλλοντολογικοί κ.α. Οι πολίτες μέσω αυτών των συλλόγων αναπτύσσουν έντονα την συλλογικότητα, τον εθελοντισμό με αποτέλεσμα να αυξάνεται το κοινωνικό κεφάλαιο. Παρέχουν στους Ο.Τ.Α. την δυνατότητα να λάβουν γνώση και να κατανοήσουν τα προβλήματα που απασχολούν την κοινότητα και μέσω της συνεργασίας να φτάσουν στην λύση τους.

Τα σωματεία αποτελούνται συνήθως από μέλη τα οποία έχουν κοινά επαγγελματικά στοιχεία. Δημιουργούνται με την προοπτική μίας δυναμικής συλλογικότητας. Αντικείμενο τους συνήθως είναι η επίλυση των προβλημάτων που απασχολούν τον κλάδο τους και η χάραξη κοινής επαγγελματικής πολιτικής.

Οι Α.Μ.Κ.Ε όπως φανερώνει και η ονομασία τους, είναι εταιρίες οι οποίες συστήνονται με μη κερδοσκοπικό σκοπό. Οι δραστηριότητες που στοχεύουν είναι κυρίως επιμορφωτικές, αθλητικές, πολιτιστικές κ.α. Η μη ύπαρξη κέρδους δεν αναιρεί το γεγονός ότι μπορούν να ασκούν οικονομική δραστηριότητα αλλά τα κέρδη από αυτήν θα πρέπει να χρησιμοποιούνται για τον σκοπό που συστάθηκαν.

2.1.4 Ιδρύματα

Το ίδρυμα είναι μία οντότητα που επιδιώκει ορισμένο σκοπό με την περιουσία που τάχθηκε για την εξυπηρέτηση του σκοπού αυτού. Λόγω της ύπαρξης της περιουσίας αυτής, η οποία το στηρίζει, ένα ιδιωτικό ίδρυμα, με εξαίρεση τα φιλανθρωπικά ιδρύματα, δεν απαιτεί γενικά χρήματα από το κοινό (Γάλλου, 2022). Τα ιδρύματα μπορούν να έχουν χαρακτήρα πολιτιστικό, εκπαιδευτικό, χρηματοδοτικό, ακαδημαϊκό, θρησκευτικό, έρευνας κ.α. Συνήθως είναι κληροδοτήματα από εύπορους ανθρώπους, τα οποία περιέρχονται στην διαχείριση των Ο.Τ.Α. και μέσω των οποίων παρέχονται υποτροφίες σε αριστούχους ή άπορους μαθητές, προάγεται η υγεία, υποστηρίζονται άνθρωποι οι οποίοι χρήζουν βοήθειας κ.α.. Τέτοια ιδρύματα στην Ελλάδα είναι το ίδρυμα Ωνάση, το ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος, το ίδρυμα Μποδοσάκη κ.α..

Η ενεργός στήριξη των κάθε λογής πολιτιστικών αυτών φορέων αποτελεί επιμέρους έκφανση της γενικότερης υποχρέωσης της Πολιτείας περί «προαγωγής και ανάπτυξης της τέχνης, της επιστήμης, της έρευνας και της διδασκαλίας», όπως αυτή ορίζεται από το άρθρο 16§1 του Συντάγματος και από πολλές συναφείς διεθνείς συνθήκες (Γάλλου, 2022). Το Υπουργείο Πολιτισμού μέσω θωρακισμένων πλαισίων και διαδικασιών ελέγχου οφείλει να στηρίζει και να εξετάζει τακτικά τον απολογισμό αυτών των ιδρυμάτων με σκοπό την ανάπτυξη τους.

2.1.5 Κοινωνικές Επιχειρήσεις

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις αποτελούν τον βασικό άξονα της Κοινωνικής Οικονομίας. Η Ευρωπαϊκή Ένωση προβάλλει τις κοινωνικές επιχειρήσεις ως κύριο συστατικό της ενιαίας αγοράς, συνθέτοντας την κοινωνική επιχειρηματικότητα με την καταπολέμηση της ανεργίας. Ορίζει την κοινωνική επιχείρηση ως εκείνη που έχει ως βασικό στόχο το κοινωνικό κέρδος και η οποία χρησιμοποιεί το οικονομικό πλεόνασμα για αυτόν τον σκοπό. Διοικείται από επιχειρηματίες οι οποίοι είναι πολυσχιδείς ηγέτες, ανεξάρτητοι από εξωγενείς παράγοντες, νομότυποι, υπηρετούν το κοινό συμφέρον και είναι σε επαφή με τους εργαζομένους τους και τους «πελάτες» τους.

2.2 Φορείς Κ.Αλ.Ο στην Ελλάδα

2.2.1 Φορείς Κ.Αλ.Ο

Υπάρχουν διάφορες μελέτες στην Ελλάδα οι οποίες προσπαθούν να κατηγοριοποιήσουν τους φορείς που ανήκουν στην Κ.Αλ.Ο.. Υπάρχουν μελετητές οι οποίοι μελετούν το ευρύτερο πεδίο και άλλοι που ερευνούν με πιο περιορισμένο εύρος. Ωστόσο πριν και μετά την επίσημη θεσμοθέτηση τους από τους Ν.2716/1999, Ν.4019/2011 και Ν.4430/2016 οι σημαντικότερες διακρίσεις έγιναν από μελετητές όπως η Μαρία Μητροσύλη, η Θεοδώρα Ντούλια και ο Ιωάννης Νασιούλας (Τσιλίκης, 2016).

Η Μητροσύλη στην μελέτη της (Μητροσύλη, 2007), αναφέρει ότι οι οργανώσεις Κ.Αλ.Ο. διακρίνονται κυρίως σε τρία είδη:

- Στις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών
- Στις οργανώσεις οι οποίες αφορούν τον εθελοντισμό
- Και στις οργανώσεις με μεικτό προφίλ (εθελοντισμό και υποστήριξη διάφορων ευάλωτων ομάδων).

Ο Νασιούλας (Νασιούλας, 2010) εντοπίζει τους φορείς Κ.Αλ.Ο σε συγκεκριμένους τομείς που έχει κατηγοριοποιήσει η Eurostat στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Λογαριασμών (Eurostat, 1997) και συγκεκριμένα στην κατηγορία των μη χρηματοδοτούμενων οργανώσεων (s11), στις χρηματοδοτικές οργανώσεις (s12) και στους μη χρηματοδοτικούς οργανισμούς που εξυπηρετούν τα νοικοκυριά (s15).

- **Μη χρηματοδοτικές οργανώσεις** όπως οι αστικοί, οι οικοδομικοί, οι αγροτικοί και γυναικείοι συνεταιρισμοί.
- **Χρηματοδοτικές οργανώσεις** όπως οι αλληλασφαλιστικοί, και πιστωτικοί συνεταιρισμοί,, οι συνεταιριστικές τράπεζες και τα ταμεία επαγγελματικής ασφάλισης.
- **Μη χρηματοδοτικές οργανώσεις που εξυπηρετούν τα νοικοκυριά** όπως τα φιλανθρωπικά, αθλητικά, φοιτητικά, πολιτιστικά σωματεία, τα κοινωφελή ιδρύματα και τα συνδικάτα εργαζομένων.

Η δε Ντούλια (2015) κατατάσσει τους φορείς Κ.Αλ.Ο. σε μεγαλύτερες κατηγορίες χωρίς να συγκεκριμενοποιεί τις δραστηριότητες. Συγκεκριμένα διακρίνει τις εξής κατηγορίες:

- Συνεταιρισμοί (αστικοί και αγροτικοί)
- Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης
- Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις
- Α.Μ.Κ.Ε. (αστικές εταιρίες μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα)
- Φορείς της Κοινωνίας των Πολιτών
- Εταιρίες Περιορισμένης Ευθύνης που συμβαδίζουν με την Κοινωνική Οικονομία
- Εταιρίες Λαϊκής Βάσης
- Ιδρύματα
- Επιχειρήσεις Αυτοδιοίκησης

Δεδομένου ότι υπήρξαν απόπειρες ομαδοποίησης και διάφορες απόψεις από τους ερευνητές, για τους φορείς Κ.Αλ.Ο. και εάν μία οντότητα ανήκει σε αυτούς, παρατηρήθηκε η έλλειψη ενός περιοριστικού πλαισίου ένταξης και ομαδοποίησης τους.

2.2.2 Θεσμικό πλαίσιο του τομέα της Κ.Αλ.Ο.

2.2.2.1 Ο Ν.2716/1999

Ο Ν.2716/1999 δημιουργήθηκε ως μία πρώτη θεσμική κίνηση για τις πρώτες δυσλειτουργίες που εμφανίστηκαν στην χώρα μας όσον αφορά την κοινωνική οικονομία. Ο εν λόγω νόμος αφορά στους Κοινωνικούς Συνεταιρισμούς Περιορισμένης Ευθύνης και σύμφωνα με αυτόν, αυτού του είδους οι συνεταιρισμοί είναι νομικά πρόσωπα ιδιωτικού Δικαίου με μέλη τα οποία έχουν περιορισμένη ευθύνη. Έχουν

εμπορική δραστηριότητα και αποβλέπουν στην επαγγελματική ένταξη και αποκατάσταση ατόμων τα οποία έχουν σοβαρά κοινωνικά και ψυχικά προβλήματα. Αυτοί οι συνεταιρισμοί ονομάζονται επίσημα Μονάδες Ψυχικής Υγείας και βρίσκονται υπο την προστασία και την εποπτεία του Υπουργείου Υγείας. Αποτελεί έναν καινοτόμο νόμο ο οποίος ουσιαστικά θεμελιώνει τον όρο κοινωνική επιχείρηση στην Ελλάδα. Τομές που καθιέρωσε αυτός ο νόμος φανερώνουν αυτό το γεγονός και ενδεικτικά είναι οι εξής:

Οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης:

- μπορούν να είναι ταυτόχρονα παραγωγικές, καταναλωτικές, εμπορικές, προμηθευτικές, μεταφορικές, τουριστικές, οικοδομικές, πιστωτικές, αναπτυξιακές, κοινωνικές, εκπαιδευτικές και πολιτιστικές μονάδες και να αναπτύσσουν οποιαδήποτε οικονομική δραστηριότητα (αγροτική, κτηνοτροφική, μελισσοκομική, αλιευτική, δασική, βιομηχανική, βιοτεχνική, ξενοδοχειακή, εμπορική, παροχής υπηρεσιών, κοινωνικής ανάπτυξης).
- μπορούν να ιδρύουν και να διατηρούν καταστήματα πώλησης και υποκαταστήματα οπουδήποτε.
- να συμμετέχουν σε επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας εφόσον η συμμετοχή αυτή επιτρέπεται από τις ειδικές κατά περίπτωση διατάξεις. Ειδικότερα, μπορεί να συμμετέχουν σε Ευρωπαϊκούς ομίλους Οικονομικού Σκοπού (Ε.Ο.Ο.Σ.), Κοινοπραξίες, Εταιρείες Περιορισμένης Ευθύνης (Ε.Π.Ε.), Ανώνυμες Εταιρείες (Α.Ε.) και Δημοτικές Επιχειρήσεις.
- να συμμετέχουν σε αναπτυξιακά προγράμματα ή να συμμετέχουν με άλλες επιχειρήσεις ή εταιρείες στην πραγματοποίηση τους και να συνεργάζονται μέσω κοινοπραξιών ή προγραμματικών συμβάσεων με άλλα ή νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, εταιρείες ή άλλες ενώσεις κάθε τύπου, οι οποίες έχουν ως αντικείμενο την ανάπτυξη δραστηριοτήτων, από αυτές που προβλέπονται στον παρόντα νόμο.

Μέλη των Κοι.Σ.Π.Ε. μπορούν να γίνουν:

- Φυσικά πρόσωπα, ενήλικες ή ανήλικοι τουλάχιστον δεκαπέντε (15) ετών, οι οποίοι λόγω ψυχικής διαταραχής έχουν ανάγκη αποκατάστασης, όπως αυτή προσδιορίζεται από την αντίστοιχη Τομεακή Επιτροπή Ψυχικής Υγείας, ανεξάρτητα από τη διαγνωστική κατηγορία., το στάδιο της νόσου και τη διαμονή (Προσωπική Κατοικία, Μονάδες Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης του παρόντος νόμου, νοσοκομεία του Ε.Σ.Υ. κυρίως ψυχιατρικά, Πανεπιστημιακά Ψυχιατρικά Νοσοκομεία ή άλλες Μ.Ψ.Υ.), χωρίς να απαιτείται να έχουν την ικανότητα για δικαιοπραξία, κατά παρέκκλιση των διατάξεων του Αστικού Κώδικα και των νόμων Περί Συνεταιρισμών. Τα

μέλη αυτής της κατηγορίας αποτελούν τουλάχιστον το 35% του συνόλου των μελών.

- Ενήλικες που εργάζονται στο χώρο της ψυχικής Υγείας, όπως εργοθεραπευτές, εκπαιδευτές και άλλες κατηγορίες επαγγελματιών της ψυχικής υγείας. Επιτρέπεται η συμμετοχή των δημοσίων υπαλλήλων ή ψυχιάτρων ή ψυχολόγων κλάδου Ε.Σ.Υ. Τα μέλη αυτής της κατηγορίας δεν είναι δυνατόν να υπερβαίνουν το 45% του συνόλου των μελών.
- Δήμοι, κοινότητες ή άλλα φυσικά ή νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, εφόσον προβλέπεται από το καταστατικό των συνεταιρισμών και ειδικότερα τα νοσοκομεία, τα Πανεπιστημιακά Ψυχιατρικά Νοσοκομεία, τα Ν.Π.Ι.Δ. τα οποία έχουν αναπτύξει Μονάδες Ψυχικής Υγείας. Τα μέλη αυτής της κατηγορίας δεν είναι δυνατόν να υπερβαίνουν το 20% του συνόλου των μελών.
- Το Δ.Σ. αποτελείται από επτά (7) τακτικά μέλη και ισάριθμα αναπληρωματικά που εκλέγονται από τη Γ.Σ.. Η σύνθεση του Δ.Σ. είναι ακόλουθη: Πέντε (5) μέλη της δεύτερης και τρίτης κατηγορία, καθώς και δύο (2) μέλη της πρώτης κατηγορίας του παρόντος άρθρου εφόσον δεν τελούν σε πλήρη στερητική δικαστική συμπαράσταση.

Οι πόροι των συνεταιρισμών προέρχονται από:

- Επιχορήγηση από τον τακτικό Κρατικό Προϋπολογισμό ή το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων αποκλειστικά για συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα από την Ευρωπαϊκή Ένωση ή Διεθνείς Οργανισμούς
- Χρηματοδότηση από Εθνικούς Οργανισμούς, το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, Αναπτυξιακά Προγράμματα , καθώς και από την Ευρωπαϊκή Ένωση ή Διεθνείς Οργανισμούς.
- Κληροδοτήματα, δωρεές και παραχωρήσεις της χρήσης περιουσιακών στοιχείων.
- Έσοδα από την άσκηση των δραστηριοτήτων των Κοι.Σ.Π.Ε. .
- Έσοδα από την εκμετάλλευση περιουσιακών τους στοιχείων. (Νομοτέλεια, 2023)

2.2.2.2 Ο Ν.4019/2011

Στην συνέχεια με τον Ν.4019/2011, ο νομοθέτης πλαισιώνει τον όρο «Κοινωνική Οικονομία» ως το σύνολο των οικονομικών, επιχειρηματικών, παραγωγικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων, οι οποίες αναλαμβάνονται από νομικά πρόσωπα ή ενώσεις προσώπων, των οποίων ο καταστατικός σκοπός είναι η επιδίωξη του

συλλογικού οφέλους και η εξυπηρέτηση γενικότερων κοινωνικών συμφερόντων. Θα οριοθετήσει επίσης κοινωνικές έννοιες όπως:

- **«Συλλογικός Σκοπός»** είναι η προώθηση των δράσεων συλλογικότητας και η προστασία των συλλογικών αγαθών μέσω αναπτυξιακών, οικονομικών και κοινωνικών πρωτοβουλιών τοπικού, περιφερειακού ή ευρύτερου χαρακτήρα. Ως τέτοιες δράσεις νοούνται ιδίως οι πολιτιστικές, οι περιβαλλοντικές, οι οικολογικές δραστηριότητες, η αξιοποίηση και ανάδειξη τοπικών προϊόντων, η παροχή κοινωνικών υπηρεσιών.
- **«Ένταξη»** είναι η διαδικασία κοινωνικής ενσωμάτωσης ατόμων που ανήκουν στις ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού, κυρίως μέσω της προώθησης τους στην απασχόληση.
- **«Ευπαθείς Ομάδες Πληθυσμού»**, γενικά, είναι οι κοινωνικές ομάδες πληθυσμού, των οποίων η συμμετοχή στην κοινωνική και οικονομική ζωή δυσχεραίνεται, είτε εξαιτίας κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων, είτε εξαιτίας σωματικής ή ψυχικής ή νοητικής ή αισθητηριακής αναπηρίας, είτε εξαιτίας απρόβλεπτων γεγονότων, τα οποία επηρεάζουν την εύρυθμη λειτουργία της τοπικής ή ευρύτερα περιφερειακής οικονομίας.

Στην συνέχεια ξεχωρίζει τις ευπαθείς ομάδες πληθυσμού στις εξής δύο κατηγορίες:

- **Στις «Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού»** ανήκουν οι ομάδες εκείνες του πληθυσμού που η ένταξη τους στην κοινωνική και οικονομική ζωή εμποδίζεται από σωματικά και ψυχικά αίτια ή λόγω παραβατικής συμπεριφοράς. Σε αυτές ανήκουν άτομα με αναπηρίες (σωματικές ή ψυχικές ή νοητικές ή αισθητηριακές), εξαρτημένα ή απεξαρτημένα από ουσίες άτομα, οροθετικοί, φυλακισμένοι/αποφυλακισμένοι, ανήλικοι παραβάτες.
- **Στις «Ειδικές Ομάδες Πληθυσμού»** ανήκουν οι ομάδες εκείνες του πληθυσμού οι οποίες βρίσκονται σε μειονεκτική θέση ως προς την ομαλή ένταξη τους στην αγορά εργασίας, από οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά αίτια. Σε αυτές ανήκουν ενδεικτικά οι άνεργοι νέοι, οι άνεργες γυναίκες, οι άνεργοι άνω των πενήντα ετών, οι μακροχρόνια άνεργοι, οι αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών και τα μέλη πολύτεκνων οικογενειών, γυναίκες θύματα κακοποίησης, οι αναλφάβητοι, οι κάτοικοι απομακρυσμένων ορεινών και νησιωτικών περιοχών, τα άτομα με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, οι μετανάστες και οι πρόσφυγες (Νομοτέλεια, 2023).

Θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι η διατύπωση που χρησιμοποιείται, δικαίως προκάλεσε αντιδράσεις από διάφορους συλλόγους οροθετικών καθώς συμπεριλαμβάνει τους οροθετικούς σε εκείνη την κατηγορία των ανθρώπων με παραβατική συμπεριφορά

κάτι που δεν ισχύει. Επίσης λανθασμένα αποδέχεται το γεγονός ότι το άτομο ευθύνεται που αποκλείεται κοινωνικά και επαγγελματικά λόγω των πράξεων του και όχι από το σύνολο των κοινωνικών δομών και της κοινωνικής οργάνωσης.

Ο Ν.4019/2011 θεσπίζει την Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (Κοιν.Σ.Επ.) και την ορίζει ως τον αστικό συνεταιρισμό με κοινωνικό σκοπό, ο οποίος διαθέτει εκ του νόμου την εμπορική ιδιότητα. Διακρίνεται στις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Ένταξης, στις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Κοινωνικής Φροντίδας και στις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Συλλογικού και Παραγωγικού Σκοπού. Επίσης, θα διαμορφώσει σε αρχικό στάδιο, τον ρόλο των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α., τη συμμετοχή δηλαδή της τοπικής Αυτοδιοίκησης μόνο σε Κοιν.Σ.Επ Ένταξης και ύστερα από την έγκριση του εποπτεύοντος φορέα. Οι Κοιν.Σ.Επ και οι Ο.Τ.Α. έχουν την δυνατότητα να συνάπτουν προγραμματικές συμφωνίες δημιουργώντας ένα ευοίωνο τοπίο συνεργασίας και από κοινού ανάπτυξης.

Παρόλα αυτά, ο Ν.4019/2011 έπασχε από πλήθος αδυναμιών όπως:

- Δημιουργεί ασάφειες στην οριοθέτηση των επιχειρήσεων που ανήκουν στην Κ.Αλ.Ο.,
- προσεγγίζει με μειωτικό τρόπο την αγοραία δραστηριότητα των κοινωνικών επιχειρήσεων προβάλλοντας κυρίως την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών,
- προβάλλει την Κοινωνική Οικονομία με τέτοιο προφίλ που την καθιστά ως εκείνη που επανεντάσσει τον άνεργο και τον οικονομικά ασθενέστερο στην κοινωνία χωρίς να αναφέρει τον αναπτυξιακό της ορίζοντα.

2.2.2.3 Ο Ν.4430/2016

Τέτοιου είδους αδυναμίες και προβλήματα που δημιούργησε ο Ν.4019/2011 έρχεται με την σειρά του να επιδιορθώσει ο Ν.4430/2016. Από τον τίτλο του «Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και ανάπτυξη των φορέων της και άλλες διατάξεις.» ο νομοθέτης εισάγει επίσημα ως όρο τον τομέα της Κ.Αλ.Ο. προσπαθώντας να οριοθετήσει και το πεδίο της. Εισάγει νέους όρους που ισχύουν έως και σήμερα όπως:

- *«Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία» ορίζεται το σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων που στηρίζονται σε μία εναλλακτική μορφή οργάνωσης των σχέσεων παραγωγής, διανομής, κατανάλωσης και επανεπένδυσης, βασισμένη στις αρχές της δημοκρατίας, της ισότητας, της αλληλεγγύης, της συνεργασίας, καθώς και του σεβασμού στον άνθρωπο και το περιβάλλον.*

- **«Συλλογική ωφέλεια»** ορίζεται η από κοινού εξυπηρέτηση των αναγκών των μελών του Φορέα Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, μέσα από τη διαμόρφωση ισότιμων σχέσεων παραγωγής, τη δημιουργία θέσεων σταθερής και αξιοπρεπούς εργασίας, τη συμφιλίωση προσωπικής, οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής.
- **«Κοινωνική ωφέλεια»** ορίζεται η εξυπηρέτηση κοινωνικών αναγκών τοπικού ή ευρύτερου χαρακτήρα με την αξιοποίηση της κοινωνικής καινοτομίας, μέσα από δραστηριότητες «βιώσιμης ανάπτυξης» ή παροχής «κοινωνικών υπηρεσιών γενικού συμφέροντος» ή κοινωνικής ένταξης.
- **«Κοινωνική καινοτομία»** ορίζεται η παραγωγή προϊόντων και η παροχή υπηρεσιών, οι οποίες αποσκοπούν στην ικανοποίηση κοινωνικών αναγκών, τη συμφιλίωση παραγωγής και κατανάλωσης, την εναρμόνιση προσφοράς και ζήτησης και τη διαμόρφωση νέου τύπου κοινωνικών σχέσεων βασιζομένων στη συλλογικότητα και στην ισοτιμία και όχι στον ανταγωνισμό.
- **«Βιώσιμη ανάπτυξη»** ορίζονται οι οικονομικές δραστηριότητες, εμπορικές ή ανταλλακτικές, που προωθούν την αειφορία του περιβάλλοντος, την κοινωνική και οικονομική ισότητα, καθώς και την ισότητα των φύλων, προστατεύουν και αναπτύσσουν τα κοινά αγαθά και προωθούν τη διαγενεακή και πολυπολιτισμική συμφιλίωση, δίνοντας έμφαση στις ιδιαιτερότητες των τοπικών κοινωνιών.
Ενδεικτικά, η βιώσιμη ανάπτυξη περιλαμβάνει τις εξής δραστηριότητες:

α. Την προστασία και αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας.

β. Την αειφόρο γεωργία και κτηνοτροφία, η οποία δίνει έμφαση στη διατήρηση και διάδοση απειλούμενων τοπικών παραδοσιακών ποικιλιών ή «φυλών» και στην αποτροπή διεύθυνσης γενετικά τροποποιημένων οργανισμών.

γ. Την τοπικά και περιφερειακά υποστηριζόμενη γεωργία ή κτηνοτροφία, που συμβάλλει στην ανάπτυξη απευθείας εμπορικών σχέσεων μεταξύ παραγωγών και καταναλωτών και ενισχύει την προσβασιμότητα σε είδη πρώτης ανάγκης, ιδίως των ασθενέστερων οικονομικά ομάδων του πληθυσμού, μέσα από την απευθείας διάθεσή τους.

δ. Το δίκαιο και αλληλέγγυο εμπόριο. Ως δίκαιο και αλληλέγγυο εμπόριο ορίζεται η βασισμένη στο διάλογο, τη διαφάνεια και τον αλληλοσεβασμό εμπορική σύμπραξη, που επιδιώκει μεγαλύτερη ισοτιμία στο διεθνές και εγχώριο εμπόριο. Συνεισφέρει στη βιώσιμη ανάπτυξη, προσφέροντας καλύτερους όρους εμπορίας των προϊόντων και διασφαλίζοντας τα δικαιώματα των περιθωριοποιημένων παραγωγών και εργαζομένων.

ε. Την παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές σε μικρή κλίμακα και την ανάπτυξη τεχνολογίας που μειώνει την κατανάλωση ενέργειας.

στ. Τη μείωση της παραγωγής αποβλήτων και απορριμμάτων σε τοπικό επίπεδο, με συμμετοχή των πολιτών, μέσα από την επαναχρησιμοποίηση, αξιοποίηση, ανακύκλωση των αποβλήτων ή μέσα από τον επανασχεδιασμό του τρόπου παραγωγής και διανομής των προϊόντων.

ζ. Την κατασκευή και συντήρηση υποδομών και ενέργειας σε δημοκρατική συνεργασία με τις τοπικές κοινωνίες.

η. Την ανάπτυξη δεξιοτήτων και μεταφορά τεχνογνωσίας.

θ. Τον εναλλακτικό, θεματικό και ήπιο τουρισμό.

ι. Το σχεδιασμό και τη διάθεση καινοτόμων και ελεύθερων ψηφιακών προϊόντων και υπηρεσιών ή κάθε μορφή τεχνολογίας που προωθεί την ομότιμη και βασισμένη στα κοινά παραγωγή.

ια. Την παραγωγή, τη μεταποίηση, την προώθηση ή τη διατήρηση της παραγωγικής ή πολιτιστικής κληρονομιάς κάθε τόπου.

ιβ. Την παραγωγή και προώθηση της ανεξάρτητης πολιτισμικής δημιουργίας.

ιγ. Την περιβαλλοντική αναβάθμιση των οικισμών και του κτιριακού αποθέματος.

ιδ. Τη διαχείριση ακίνητης περιουσίας με κοινωνικά και περιβαλλοντικά κριτήρια.

- **«Κοινωνικές υπηρεσίες γενικού συμφέροντος»** ορίζονται οι υπηρεσίες που είναι προσβάσιμες σε όλους, προάγουν την ποιότητα ζωής και παρέχουν κοινωνική προστασία σε ομάδες όπως ηλικιωμένοι, βρέφη, παιδιά, άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις και περιλαμβάνουν την εκπαίδευση, την υγεία, την κοινωνική στέγαση, την κοινωνική σίτιση, την παιδική φροντίδα, τη μακροχρόνια φροντίδα και τις υπηρεσίες κοινωνικής αρωγής, χωρίς, ωστόσο, να υποκαθιστούν τις γενικές υποχρεώσεις του κράτους στην άσκηση της κοινωνικής πολιτικής.
- **«Κοινωνική ένταξη»** ορίζεται η δημιουργία των προϋποθέσεων για την ισότιμη συμμετοχή στην κοινωνική και οικονομική ζωή ατόμων που ανήκουν στις ευάλωτες και τις ειδικές ομάδες.
- **«Ευάλωτες»** ορίζονται οι ομάδες εκείνες του πληθυσμού που η ένταξή τους στην κοινωνική και οικονομική ζωή εμποδίζεται από σωματικά και ψυχικά αίτια ή λόγω παραβατικής συμπεριφοράς.

Σε αυτές ανήκουν:

α) τα άτομα με αναπηρία οποιασδήποτε μορφής (σωματική, ψυχική, νοητική, αισθητηριακή),

β) τα άτομα με προβλήματα εξάρτησης από ουσίες ή τα απεξαρτημένα άτομα,

γ) οι ανήλικοι με παραβατική συμπεριφορά, οι φυλακισμένοι/ες και αποφυλακισμένοι/ες.

- **«Ειδικές»** ορίζονται οι ομάδες εκείνες του πληθυσμού οι οποίες βρίσκονται σε μειονεκτική θέση ως προς την ομαλή ένταξή τους στην αγορά εργασίας, από οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά αίτια. Σε αυτές ανήκουν:
 - α) τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας,
 - β) τα θύματα παράνομης διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων,
 - γ) οι άστεγοι,
 - δ) τα άτομα που διαβιούν σε συνθήκες φτώχειας,
 - ε) οι οικονομικοί μετανάστες,
 - στ) οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο, για όσο εκκρεμεί η εξέταση του αιτήματος χορήγησης ασύλου,
 - ζ) οι αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών,
 - η) τα άτομα με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες,
 - θ) οι μακροχρόνια άνεργοι έως είκοσι πέντε ετών και άνω των πενήντα ετών.
- **«Κοινωνικός Αντίκτυπος»** ορίζεται η παραγόμενη συλλογική και κοινωνική ωφέλεια που κομίζει η δραστηριότητα του Φορέα Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, όπως ορίζεται στο άρθρο 3, σε οικονομικό, περιβαλλοντικό και κοινωνικό επίπεδο στις τοπικές κοινωνίες.
- **«Εργαλείο Μέτρησης Κοινωνικού Αντικτύπου»** ορίζεται το μοντέλο παρακολούθησης του κοινωνικού αντικτύπου, που ο κάθε φορέας δύναται να συμπληρώνει με σκοπό τη βελτίωση των διαδικασιών λειτουργίας του και την ενδυνάμωση των δραστηριοτήτων του (Νομοτέλεια, Ν.4430/2016, 2023).

Με τους παραπάνω όρους ο νομοθέτης επιχειρεί να ξεκαθαρίσει το ομιχλώδες τοπίο που επικρατεί γύρω από την Κ.Αλ.Ο.. Θα παρατηρήσει κανείς όμως, ότι ο ορισμός που δίδεται για αυτήν, δημιουργεί ένα γενικότερο πεδίο δραστηριοτήτων το οποίο δεν προσδιορίζει με σαφήνεια τις οντότητες οι οποίες δραστηριοποιούνται στον τομέα της Κ.Αλ.Ο.. Θα ορίσει τις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.) ως εκείνους τους αστικούς συνεταιρισμούς που έχουν ως καταστατικό σκοπό τη συλλογική και την κοινωνική ωφέλεια. Οι Κοιν.Σ.Επ. σύμφωνα με τον Ν.4430/2016 χωρίζονται σε δύο κατηγορίες, τις Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης και τις Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής ωφέλειας.

Συγκεκριμένα αναφέρει:

- Οι Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης, οι οποίες διακρίνονται σε δύο υποκατηγορίες:

αα) **Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης Ευάλωτων Ομάδων**, οι οποίες επιδιώκουν την ένταξη στην οικονομική και κοινωνική ζωή, των ατόμων που ανήκουν στις Ευάλωτες Κοινωνικές Ομάδες. Ποσοστό 30% κατ' ελάχιστον των μελών και των εργαζομένων στις επιχειρήσεις αυτές ανήκουν υποχρεωτικά σε αυτές τις κατηγορίες. Η συμμετοχή σε αυτές των φυσικών προσώπων που ανήκουν στις Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού και προσμετρώνται στο παραπάνω ποσοστό πρέπει να

διενεργείται για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, το οποίο προσδιορίζεται στο καταστατικό της Κοιν.Σ.Επ.. Αν για οποιονδήποτε λόγο σταματήσει να πληροῦται το ανωτέρω ποσοστό, ο Φορέας πρέπει εντός τριών (3) μηνών να προβεί στις απαραίτητες εγγραφές μελών ή προσλήψεις εργαζομένων. Άλλως μετατρέπεται σε Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας.

αβ) **Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης Ειδικών Ομάδων**, οι οποίες επιδιώκουν την ένταξη στην οικονομική και κοινωνική ζωή των ατόμων που ανήκουν στις Ειδικές Ομάδες Πληθυσμού. Ποσοστό 50% κατ' ελάχιστον των μελών και των εργαζομένων στις επιχειρήσεις αυτές ανήκουν υποχρεωτικά σε αυτές τις κατηγορίες. Η συμμετοχή σε αυτές των φυσικών προσώπων που ανήκουν στις Ειδικές Ομάδες Πληθυσμού και προσμετρώνται στο παραπάνω ποσοστό πρέπει να διενεργείται για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, το οποίο προσδιορίζεται στο καταστατικό της Κοιν.Σ.Επ.. Αν για οποιονδήποτε λόγο σταματήσει να πληροῦται το ανωτέρω ποσοστό, ο Φορέας πρέπει εντός τριών (3) μηνών να προβεί στις απαραίτητες εγγραφές μελών ή προσλήψεις εργαζομένων.

αγ) Οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.) του άρθρου [12 του Ν. 2716/1999](#), θεωρούνται αυτοδικαίως Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Ένταξης.

- **Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής ωφέλειας**, οι οποίες αναπτύσσουν δραστηριότητες «βιώσιμης ανάπτυξης», ή και παρέχουν «κοινωνικές υπηρεσίες γενικού ενδιαφέροντος» (Νομοτέλεια, Ν.4430/2016, 2023).

Ο Ν.4430/2016 ορίζει ότι μία επιχείρηση για να ανήκει στους φορείς Κ.Αλ.Ο. θα πρέπει να είναι εγγεγραμμένη στο Γενικό Μητρώο Φορέων Κ.Αλ.Ο.. Αποτελεί επίσης υποχρέωση τους να καταθέτουν ετήσιο απολογισμό. Η μελέτη του πανεπιστημίου Κρήτης το 2022 για τους φορείς Κ.Αλ.Ο. αναφέρει ότι «ο αριθμός των φορέων Κ.Αλ.Ο. από 214 το έτος 2014 έφτασε στους 690 το 2017 και μειώθηκε ελαφρώς το 2018 (643 φορείς). Το 2018 η γεωγραφική κατανομή των φορέων συνέχισε να χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό συγκέντρωσης στην Αττική (42%) και με ορισμένες αποκλίσεις η κατανομή τους ακολούθησε την κατανομή του πληθυσμού και του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος της χώρας...Επίσης, το 2018 καταγράφηκε μικρή αύξηση στις Ετήσιες Μονάδες Εργασίας που αφορούσαν εργαζόμενους από ευάλωτες κοινωνικές ομάδες» (Ζαϊμάκης & Νικολαΐδης, 2022).

Ο Ν.4430/2016 θα εισάγει νέες τομές στις εργασιακές σχέσεις. Επιχειρήσεις των οποίων τα μικτά έσοδα ξεπερνούν σε ετήσιο επίπεδο τις 30.000€ οφείλει να δαπανά το 25% αυτών των εσόδων για δαπάνες μισθοδοσίας, οι εργαζόμενοι οι οποίοι δεν είναι μέλη του συνεταιρισμού δεν πρέπει να ξεπερνούν το 40% στις Κοιν.Σ.Επ. και

εφαρμόζει πλαίσιο ουσιαστικά για πρώτη φορά για την εθελοντική εργασία με ανώτατο όριο τις 16 εβδομαδιαίες ώρες. Οι εργαζόμενοι σε τέτοιες επιχειρήσεις οι οποίοι είναι μέλη ευάλωτων ομάδων συνεχίζουν να εισπράττουν τα κρατικά βοηθήματα.

Επίσης, πέρα από τομείς που εισάγει για τους Ο.Τ.Α. τις οποίες θα αναλύσουμε στο επόμενο κεφάλαιο, θεσπίζει μέτρα που προάγουν την διαφάνεια των διαδικασιών και των οικονομικών και θέτει ανώτατο όριο των κρατικών επιχορηγήσεων το 65% των ετήσιων εσόδων της έτσι ώστε να δημιουργήσει κίνητρο για την καθιέρωση τους στην αγορά. Το ποσοστό θεωρείται από μελετητές όπως ο Τσιλίκης (Τσιλίκης, 2016) ότι θα μπορούσε να φτάνει έως το 45%, έτσι ώστε οι επιχειρήσεις τέτοιου είδους να επιδιώκουν περισσότερες προγραμματικές συμβάσεις και να έχουν ένα πιο επιθετικό ρόλο στην αγορά. Επιπροσθέτως, ο Ν.4430/2016 εισάγει φορολογικά και ασφαλιστικά κίνητρα τα οποία είναι ιδιαίτερα απαραίτητα στην εποχή της οικονομικής κρίσης που διανύουμε. Οι Κοιν.Σ.Επ. δεν υποχρεούνται να καταβάλλουν προκαταβολή φόρου εισοδήματος όπως οι υπόλοιπες επιχειρήσεις ενώ για τα πέντε πρώτα έτη λειτουργίας τους δεν οφείλουν να καταβάλλουν και το τέλος επιτηδεύματος.

2.3 Σύνοψη Κεφαλαίου

Η Κ.Αλ.Ο. όπως αντιλαμβανόμαστε, αποτελεί το πεδίο των συνεταιρισμών στον ελληνικό χώρο. Η Ελλάδα από τα μισά του 20^{ου} αιώνα και μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1990 εμφάνισε μια ακμάζουσα τάση στον συνεταιρισμό. Ιδρύθηκαν κυρίως πολλοί αγροτικοί και εμπορικοί συνεταιρισμοί ενώ δεν έλειπαν από την τοπική κλίμακα οι σύλλογοι και οι ενώσεις προσώπων. Ωστόσο στην δύση του 20^{ου} αιώνα παρατηρείται η παρακμή αυτών των συνεταιρισμών κυρίως διότι δεν υπήρχε ένα θεσμικό πλαίσιο το οποίο να οργανώνει τις εσωτερικές και εξωτερικές πολιτικές τους.

Η παγκόσμια κοινότητα αντιλήφθηκε από νωρίς την σημασία της Κοινωνικής Οικονομίας και την καθιέρωσε επίσημα ως τρίτο τομέα της οικονομίας. Ωστόσο μέσα από αυτήν την θεμελίωση προέκυψε το πιο σοβαρό ερώτημα το οποίο αφορά σε ποιες επιχειρήσεις ονομάζονται κοινωνικές και πως εντάσσονται στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας. Αυτό το ερώτημα όπως αντιλαμβανόμαστε δεν απαντάται με τον ίδιο τρόπο σε όλα τα έθνη. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δημιουργώντας ένα εγχειρίδιο για τα κράτη μέλη της, προσπάθησε να εισάγει ένα πλαίσιο δραστηριοποίησης αυτών των επιχειρήσεων. Η κατεύθυνση αυτή θα χρησιμοποιηθεί από το κάθε κράτος-μέλος με σκοπό να δημιουργήσουν νομοθετικά πλαίσια δραστηριοποίησης των φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας.

Στην Ελλάδα με τους Ν.2716/1999, Ν.4019/2011 και 4430/2016 οι οποίοι αποτελούν τους πυλώνες της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας επιχειρήθηκε να οροθετηθεί το εύρος των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην Κ.Αλ.Ο.. Αν

και έως σήμερα το τοπίο στον ελλαδικό χώρο είναι θολό κυρίως λόγω έλλειψης οργάνωσης και τεχνογνωσίας σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη μέλη της Ε.Ε., ωστόσο δεν μπορεί κανείς να διαφωνήσει ότι οι εκάστοτε ελληνικές κυβερνήσεις συμφωνούν με το γεγονός της σημαντικότητας αυτού του τομέα στην ανάπτυξη και την ευημερία της κοινωνίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : Τοπική Αυτοδιοίκηση

3.1 Η αρχή της Κοινωνίας και της Δημοκρατίας

Ο άνθρωπος κατά τους προϊστορικούς χρόνους λειτουργούσε με κύριο ένστικτο την επιβίωση. Ο ίδιος οδηγείται από πρωτόγονα ένστικτα όπως ο εγωισμός, ο φόβος και η σύγκρουση καθώς γύρω του όλα είναι μετέωρα. Δεν υπάρχουν κανόνες, δεν υπάρχει συνεννόηση, δεν υπάρχει αδικία και όλα είναι όλων. Ο άνθρωπος λειτουργεί με γνώμονα το ατομικό του όφελος χωρίς συλλογικότητα, δεν υπάρχει ο όρος εργασία και επικρατεί η σύγκρουση. Η ιδιοκτησία είναι προσωρινή, δεν ανταλλάσσεται και συχνά κατάσχεται με βίαιο τρόπο. Οι Hobbes, Locke, & Rousseau (2005) υποστηρίζουν ότι ο άνθρωπος χρησιμοποιεί την λογική του με σκοπό την αποφυγή των συγκρούσεων και την εξαφάνιση του είδους. Δημιουργείται ο Λόγος για να υπάρχει συνεννόηση αλλά εφόσον δεν υπάρχουν κανόνες όλοι αισθάνονται αδικημένοι από τις συγκρούσεις. Αυτό οδηγεί τον άνθρωπο στην αναζήτηση και δημιουργία ενός θεσμού ο οποίος θα κυριαρχεί ανάμεσα τους και θα ορίζει πλαίσια συμβίωσης. Στόχος αυτού του θεσμού είναι η τήρηση των κανόνων με αυστηρές τιμωρίες έτσι ώστε να μη παραβιάζονται με ευκολία. Ουσιαστικά οι άνθρωποι θα παραχωρήσουν ατομικά δικαιώματα με αντάλλαγμα την σύναψη ενός κοινωνικού συμβολαίου που θα περιλαμβάνει την ειρήνη, την συμφιλίωση, την ευημερία και την συνεργασία σε αρχικό στάδιο. Με αυτό τον τρόπο γίνεται μία προσέγγιση από τους κορυφαίους φιλόσοφους του 18^{ου} αιώνα για την απαρχή της κοινωνίας και της συλλογικότητας.

Οι αρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι απασχολήθηκαν πολύ με την έννοια του ηγέτη. Ο Πλάτωνας βέβαια ως ο πατέρας της φιλοσοφίας, αναφέρεται στην *Πολιτεία* στην οποία κυριαρχούν οι φιλόσοφοι. Ο ηγέτης είχε και έχει πατριαρχική θέση στην κοινωνία καθώς ο άνθρωπος είναι *φύσει ή νόμω πολιτικόν ζώον*. Όπως αντιλαμβανόμαστε, ο άνθρωπος έχει την ανάγκη να μεταβιβάσει τα ατομικά του δικαιώματα σε μία κεντρική εξουσία. Η Τριαντάρη (2020) μελετώντας τον Αριστοτελικό στοχασμό, υποστηρίζει ότι η διαφορά μεταξύ «δεσπότη και δούλου» έγκειται στο γεγονός ότι ο πρώτος διαθέτει την ικανότητα της προνοητικότητας και του σχεδιασμού και εξουσιάζει τον δεύτερο ενώ ο δεύτερος τείνει να εκτελεί αυτούς τους νοητικούς δεσμούς. Ο ηγέτης σύμφωνα με τον Αριστοτέλη ξεχωρίζει για την ηθική του τις προνοητικές ικανότητες και αρετές του και καλλιεργεί με συνεχή άσκηση τη προαίρεση του. Είναι ενάρετος και μέσα από την σοφία και την προσωπικότητα του επιδιώκει την ευδαιμονία.

Ο άνθρωπος μέσα από το πέρασμα του χρόνου παρατηρούμε ότι θα αναζητήσει εναλλακτικές μορφές κεντρικής εξουσίας που επιθυμεί να τον εξουσιάζουν. Κατά τον 5^ο αιώνα π.Χ. ο Κλεισθένης θα εισάγει το όρο Δημοκρατία και θα ιδρύσει το πολίτευμα στο οποίο η εξουσία ανήκει στα χέρια αυτών που έχουν πολιτικά δικαιώματα. Η δημοκρατία έχει τρεις βασικούς πυλώνες:

- **Η εξουσία πηγάζει από τον λαό.** Αυτό σημαίνει, κι αν πάρουμε σαν δεδομένο ότι η λειτουργία του πολιτεύματος θα περιλαμβάνει μεταξύ άλλων την ύπαρξη κυβέρνησης, ότι για να είναι η κυβέρνηση δημοκρατική θα πρέπει να είναι δημοφιλής, ή τουλάχιστον να τυχαίνει της αποδοχής των πολιτών.
- **Η εξουσία ασκείται από τον λαό.** Αυτό σημαίνει ότι για να είναι ένα πολίτευμα δημοκρατικό θα πρέπει με κάποιους τρόπους να εξασφαλίζει τη συμμετοχή των πολιτών στις πολιτικές διαδικασίες, τις διαδικασίες διακυβέρνησης και λήψης αποφάσεων.
- **Η εξουσία εξυπηρετεί τα συμφέροντα του λαού.** Αυτό σημαίνει ότι τα όργανα της πολιτείας που είναι φορείς εξουσίας (κυβέρνηση, βουλή κ.ο.κ.) πρέπει να υπηρετούν και να προασπίζουν τα συμφέροντα του συνόλου της κοινωνίας, και όχι π.χ. κάποιου εκτός της κοινωνίας ή π.χ. κάποιων μόνο τμημάτων της (Βικιπαίδεια, 2023).

3.2 Η τοπική αυτοδιοίκηση στην Ελλάδα στις αρχές του 20^{ου} αιώνα

Καθώς πραγματοποιήσαμε μία σύντομη ιστορική αναδρομή στην γένεση της κοινωνίας και της Δημοκρατίας, και αναφέραμε τους λόγους που οδήγησαν τους ανθρώπους σε ομαδικές συστάσεις και στην αναζήτηση μίας κεντρικής εξουσίας θα προσπαθήσουμε να ανιχνεύσουμε ιστορικά πως δημιουργήθηκε αυτή η κεντρική εξουσία και τι μορφή έχει στον ελλαδικό χώρο.

Η πρώτη μορφή τοπικής αυτοδιοίκησης στην Ελλάδα εμφανίζεται στα αρχαία χρόνια όπου παρατηρούμε τις πόλεις – κράτη. Τον 8^ο αιώνα π.Χ. στην Ελλάδα παρατηρούμε την συνένωση των συνοικισμών μίας περιοχής, οι οποίοι κατά βάση στηριζόταν στην φυλετική ομοιότητα, σε μία μεγαλύτερη δύναμη, την πόλη. Ο Αριστοτέλης ισχυρίζεται πως η δημιουργία των πόλεων - κρατών οφειλόταν στην επιθυμία των πολιτών για καλύτερες συνθήκες ζωής και στην ισχυροποίηση τους απέναντι στις εχθροπραξίες. Ο πολίτης μέσα από την συμμετοχή του στα κοινά, αισθάνεται ελεύθερος και ασφαλής και παρατηρείται ότι οι κοινωνικές διαφορές αρχίζουν και περιορίζονται. Αργότερα, μετά την καθιέρωση του δημοκρατικού θεσμού, παρατηρούμε στον Βυζαντινό πολιτισμό ότι η κοινωνική ζωή ήταν συνδεδεμένη με την Εκκλησία και την κεντρική εξουσία. Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία απαριθμούσε πάνω από 900 καταγεγραμμένες πόλεις, οι σημαντικότερες από τις οποίες ήταν η Κωνσταντινούπολη, η Αλεξάνδρεια και η Αντιόχεια. Τέτοιες πόλεις αποτελούσαν κέντρα πνευματικής ελευθερίας με σημαντικότερη οικονομική και κοινωνική επιρροή (Εξερευνώντας τον Κόσμο του Βυζαντίου, 2023).

Στην νεότερη Ελλάδα παρατηρούμε ότι υπήρξε παράδοση στην αυτοδιοίκηση ήδη από την εποχή της Τουρκοκρατίας. Οι τόποι διοικούνταν από τους δημογέροντες καθώς αυτοί ήταν υπεύθυνοι για την λύση των καθημερινών ζητημάτων και για την ευημερία των πολιτών. Ο Καποδίστριας μετά την απελευθέρωση της Ελλάδας και συγκεκριμένα το 1828, θα διαιρέσει διοικητικά την Ελλάδα, όμως θα προσπαθήσει να συγκεντρώσει την εξουσία στο κεντρικό κράτος διότι η χώρα ακόμα ήταν σε εμπόλεμη κατάσταση και υπήρχε κίνδυνος κατάρρευσης. Στα επόμενα χρόνια στα οποία βασίλευε ο Όθωνας, ύστερα από τις νομοθεσίες που εισήγαγε (Αντιβασιλείας 1833, Άρμανσπεργκ 1836 και Κωλέττη 1845), παρατηρήθηκε μία αυτοδιοικήτη προσέγγιση δημιουργώντας δήμους και νομούς, αλλά οι επικεφαλής τους διορίζονταν από την κεντρική κυβέρνηση και οι πολίτες δεν είχαν την δυνατότητα να συμμετέχουν ενεργά. Ωστόσο το Σύνταγμα του 1864 θα εισάγει επίσημα στην ελληνική κοινωνία το θεσμό των εκλογών των τοπικών διοικητών.

Στην περίοδο από το 1875 έως το 1894 ο Χαρίλαος Τρικούπης(1832-1894) κυριάρχησε στην ελληνική πολιτική σκηνή από την θέση του πρωθυπουργού για τουλάχιστον δέκα έτη. Ο Τρικούπης προσπάθησε να αναδιαμορφώσει διοικητικά την χώρα καταθέτοντας τρία νομοθετήματα τα οποία αφορούσαν την τοπική αυτοδιοίκηση. Επιθυμία του χαρισματικού Πρωθυπουργού ήταν να μειωθούν οι πολλοί δήμοι και οι κοινότητες και να αντιπροσωπεύονται από έναν κεντρικό δήμο. Στόχος του ήταν ουσιαστικά να απλουστεύσει το δαιδαλώδες σύστημα λειτουργίας και επικοινωνίας και να μορφοποιήσει τις δομές και τις εξουσίες των τοπικών εκλεγμένων οργάνων. Η υπάρχουσα μορφή του συστήματος όμως δεν του επέτρεψε να το υλοποιήσει.

Οι συνεχείς πόλεμοι στους οποίους εμπλέκονταν η Ελλάδα για την καθιέρωση των συνόρων της δημιουργούσαν ένα ασταθές πολιτικό έδαφος. Ωστόσο με το Κίνημα στο Γουδί, την νέα κυβέρνηση του Ελευθερίου Βενιζέλου και την κατάθεση του Καταστατικού Χάρτη του 1911 θα οριστούν καινούργια νομοθετικά πλαίσια που διαμορφώνουν την τοπική αυτοδιοίκηση.

Το 1927 θα ακολουθήσει η ψήφιση νέου Συντάγματος το οποίο ίσχυσε για οκτώ έτη και μεταξύ άλλων αφορούσε την προστασία της τοπικής αυτοδιοίκησης, την εντός της μεταβίβαση εξουσιών και την λειτουργία δύο επιπέδων στα οποία εξουσία έχει μόνο το κεντρικό Κράτος. Αν και εισήγαγε για πρώτη φορά κανόνες που αφορούσαν τα κοινωνικά δικαιώματα, την προστασία των επιστημών κ.α. ωστόσο θεωρείται αρκετά συντηρητικό από τους ειδικούς τους είδους. Η βραχυχρόνια ισχύς του φανερώνει το γεγονός ότι είχε αδυναμίες και παραβιάζονταν συχνά (Βουλή των Ελλήνων, 2023).

3.3 Η Τοπική Αυτοδιοίκηση στην σύγχρονη Ελλάδα

Στην Ελλάδα, στην επόμενη περίοδο από τις λήξεις του Β' Παγκοσμίου και του Εμφυλίου πολέμου, επικρατούσε συνεχής πολιτική αστάθεια. Οι διάφοροι κυβερνώντες προσπάθησαν να μαζέψουν τα κομμάτια της και να δημιουργήσουν το νέο ελληνικό

κράτος σύμφωνα με τις πολιτικές πεποιθήσεις τους. Η τοπική αυτοδιοίκηση βρισκόταν σε αναρχία καθώς δεν υπήρχε η δυνατότητα ελέγχου από το κεντρικό Κράτος. Το 1975 με το νέο Σύνταγμα παρατηρούμε ότι ο συνταγματικός νομοθέτης θα μεταβιβάσει στον κοινό νομοθέτη τις αρμοδιότητες που αφορούν τις τοπικές αρχές με σκοπό την αποκέντρωση της τοπικής αυτοδιοίκησης. Ωστόσο λόγω της πολυπλοκότητας του συστήματος θα περάσουν άλλα έντεκα χρόνια έως ότου ο Ν.1622/1986 (Νομοτέλεια, 2023) θα καθιερώσει αρχικά την αυτοδιοίκηση β' βαθμού η οποία αποτελείται από τον Νομάρχη και το Νομαρχιακό συμβούλιο ύστερα από την διεξαγωγή εκλογών ανά Νομό. Βασικός σκοπός του Ν.1622/1986 αλλά και του μετέπειτα Ν.2218/1994, είναι να αναδυθούν και να λυθούν οι τοπικές υποθέσεις και να ενεργοποιηθούν οι πολίτες συμμετέχοντας στα κοινά. Επίσης, παρατηρούμε ότι και οι δύο νόμοι προωθούν την εθελοντική συνένωση όμορων μικρότερων Δήμων με σκοπό την δημιουργία δυνατότερων κεντρικών Δήμων.

Το πρόγραμμα «Καποδίστριας», όπως έγινε ευρέως γνωστό, με τον Ν.2539/1997 (Νομοτέλεια, 2023) θα πάρει την σκυτάλη από τους προηγούμενους νόμους. Ο νόμος εισάγει τον νέο όρο «δημοτικά διαμερίσματα» ο οποίος θα αντικαταστήσει τον όρο «κοινότητες». Οι Επαρχίες θα καταργηθούν από 147 που προϋπήρχαν, οι Δήμοι από 441 γίνονται 910 και οι κοινότητες από 5.382 γίνονται μόλις 124. Επίσης, θα αλλάξει και την εκλογική διαδικασία καθώς ο πρώτος συνδυασμός θα πρέπει να συγκεντρώσει το 42% των ψήφων ενώ μέχρι τότε ίσχυε το 50%+. Ωστόσο, το πρόγραμμα «Καποδίστριας» προκάλεσε έντονες αντιδράσεις σε διάφορες περιοχές από τις κοινότητες που μετονομάστηκαν σε δημοτικά διαμερίσματα.

Έπειτα, θα ακολουθήσει ο Ν.3852/2010 (Νομοτέλεια, 2023) ο οποίος ονομάζεται «*Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης - Πρόγραμμα Καλλικράτης*» θα ισχύσει από την 1^η Ιανουαρίου του 2011 και θα εισάγει νέες τομές στην αυτοδιοίκηση. Οι Δήμοι είτε από εθελοντικές είτε από αναγκαστικές συνενώσεις θα γίνουν 325 από 910 και οι πρώην Δήμοι που τους αποτελούν θα ονομαστούν δημοτικές ενότητες. Οι περιφερειακές ενότητες θα απαριθμούνται σε 74 και θα αντικαταστήσουν ουσιαστικά τους νομούς. Όλοι οι δήμοι και οι περιφερειακές ενότητες θα λειτουργούν υπό την εποπτεία και τον διοικητικό έλεγχο των 7 Αποκεντρωμένων Διοικήσεων και ο επικεφαλής τους θα διορίζεται από την κυβέρνηση. Οι αποκεντρωμένες διοικήσεις λαμβάνουν από το κεντρικό Κράτος όλες εκείνες τις αρμοδιότητες που αφορούν τις τοπικές υποθέσεις. Μία άλλη σημαντική αλλαγή που εισάγει το πρόγραμμα «Καλλικράτης» ύστερα από συνενώσεις ή καταργήσεις είναι και η μείωση των περίπου 6.000 δημοτικών επιχειρήσεων που υπήρχαν σε περίπου 1.500. Οι εκλογές θα πραγματοποιούνται κάθε πέντε χρόνια τον μήνα Ιούνιο και θα απαιτείται η πλήρης πλειοψηφία από τον συνδυασμό του νικητή.

Ο νόμος που ισχύει σήμερα είναι ο Ν.4555/2018 (Νομοτέλεια, 2023) και ονομάζεται «*Μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης - Εμβάθυνση της Δημοκρατίας - Ενίσχυση της Συμμετοχής - Βελτίωση της οικονομικής και*

αναπτυξιακής λειτουργίας των Ο.Τ.Α.» ή όπως είναι γνωστός ως «Πρόγραμμα Κλεισθένης». Με αυτό τον νόμο, οι Δήμοι θα απαριθμούνται σε 332 από 325 του προηγούμενου νόμου. Θα επαναφέρει τις εκλογές σε τέσσερα χρόνια όπως δηλαδή ίσχυε και με το πρόγραμμα «Καποδίστριας» και θα ισχύει η απλή αναλογική. Η πιο σημαντική τομή που εισήγαγε ο Ν.4555/2018 είναι η δυνατότητα, είτε σε περιφερειακό είτε σε δημοτικό επίπεδο, προκήρυξης δημοψηφίσματος εφόσον το θέμα του πληροί ορισμένες προϋποθέσεις. Με αυτόν τον νόμο παρατηρούμε ότι ο νομοθέτης επιχειρεί να μεταβιβάσει την επιλογή απευθείας στον πολίτη εισάγοντας δημοκρατικότερες διαδικασίες.

3.4 Ο Κοινωνικός ρόλος των Ο.Τ.Α.

Μέσα από το πέρασμα του χρόνου παρατηρούμε ότι οι Ο.Τ.Α. ανέλαβαν όλο και περισσότερες αρμοδιότητες. Καθώς τα κοινωνικά προβλήματα είναι πολλά και ιδιαίτερα αυτά που αναδύθηκαν κατά την περίοδο της κοινωνικό-οικονομικής κρίσης που διανύουμε, οι Ο.Τ.Α. λειτουργώντας εντός του θεσμικού και νομοθετικού πλαισίου και μέσω των οργάνων τους, επιχειρούν να τα επιλύσουν. Οι Ο.Τ.Α. έχουν την δυνατότητα να συστήνουν νομικά πρόσωπα για την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών στους πολίτες τους. Αυτό φυσικά περιλαμβάνει την προϋπόθεση ότι οι συνθήκες το επιτρέπουν(χρηματοοικονομικοί πόροι, διαθέσιμο προσωπικό κ.α.) και ότι οι μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί συναινούν στην δημιουργία τους. Η μορφή που θα έχουν αυτά τα νομικά πρόσωπα καθώς και ο βαθμός παρέμβασης στην κοινωνία εξαρτώνται από τις αποφάσεις των θεσμικών οργάνων (Δημοτικό ή Διοικητικό Συμβούλιο) και από τα αρμόδια όργανα τα οποία θα υλοποιήσουν την παροχή υπηρεσίας (κατάρτιση υπαλλήλων, δομή των υπηρεσιών). Ο δήμαρχος και οι αντιδήμαρχοι είναι υπεύθυνοι για τον σχεδιασμό της άσκησης κοινωνικής πολιτικής και την δημιουργία ενός προγράμματος κοινωνικού περιεχομένου το οποίο περιλαμβάνει όλα τα διαθέσιμα εργαλεία (ευρωπαϊκές ή κρατικές χρηματοδοτήσεις) για την παραγωγή κοινωνικού κεφαλαίου.

Ο κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων με τον Ν.3643/2006 (Νομοτέλεια, 2023) καθορίζει ξεκάθαρα τις αρμοδιότητες που αφορούν τους Ο.Τ.Α. αναφέροντας ότι είναι υπεύθυνοι για την ρύθμιση όλων των «τοπικών υποθέσεων» με επικουρικό τρόπο και έχουν ως σκοπό να προστατεύουν, να δημιουργούν συνθήκες ανάπτυξης και να βελτιώνουν τα συμφέροντα και την ποιότητα ζωής της τοπικής κοινωνίας. Οι Ο.Τ.Α. έχουν την υποχρέωση να γνωρίζουν τις τοπικές υποθέσεις λόγω της άμεσης σχέσης με τους πολίτες και οφείλουν να προσαρμόζουν την κοινωνική πολιτική τους σύμφωνα με τις κοινωνικές ανάγκες του τόπου. Οι τομείς για τους οποίους είναι υπεύθυνοι είναι η Ανάπτυξη, το Περιβάλλον, η Ποιότητα ζωής των πόλεων, η Απασχόληση, η Κοινωνική

προστασία και Αλληλεγγύη, η Παιδεία, ο Πολιτισμός, ο Αθλητισμός και η Πολιτική Προστασία από φαινόμενα ανωτέρας βίας.

Οι Ο.Τ.Α. όπως μπορούμε να παρατηρήσουμε μέσα από τις συνεχείς μεταρρυθμίσεις είναι πλέον αυτοί που θα συνοδεύουν επικουρικά και υποστηρικτικά τον κάθε πολίτη από την γέννηση του (βρεφονηπιακοί σταθμοί, παιδικοί σταθμοί, ειδικά σχολεία για Α.Μ.Ε.Α κ.α.), κατά την διάρκεια της ζωής του (επαγγελματική αποκατάσταση και υποστήριξη στις ευπαθείς ομάδες, αθλητισμός, εθελοντισμός, κοινωνική και ψυχολογική υποστήριξη κ.α.) και μέχρι τα γεράματα του (πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι», Κέντρα Προστασίας Ηλικιωμένων, επιδοματική πολιτική κ.α.). Ωστόσο οι Ο.Τ.Α. της χώρας διαφέρουν ο ένας από τον άλλον και εμφανίζουν διαφορετική μορφολογία η οποία είναι και ανάλογη με τις τοπικές υποθέσεις που καλούνται να επιλύσουν.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση βίωσε και βιώνει πολύ πιο έντονα από την Κεντρική Κυβέρνηση, τις οδυνηρές συνέπειες της κρίσης έχοντας ταυτόχρονα την ευθύνη από την μια πλευρά να διατηρήσει τις υπάρχουσες κοινωνικές δομές της υπό καθεστώς χρηματοδοτικής ασφυξίας και από την άλλη να δημιουργήσει νέες και να ενισχύσει τις υπάρχουσες. Και βέβαια ο ανθρωποκεντρικός της χαρακτήρας, την μετέτρεψε σε προνομιακό πεδίο άμεσης προσφυγής των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων και από την άλλη αναβάθμισαν την υποχρέωσή της για στήριξη της κοινωνίας απέναντι στο κίνδυνο της αποσάθρωσής της. Σε όλη αυτήν την δύσκολη κατάσταση η Τοπική Αυτοδιοίκηση κλήθηκε να ανταποκριθεί αναγκαστικά παρά την έλλειψη προσωπικού και την αδυναμία πρόσληψης νέου (Τακτικός,2017)

3.5 Σύνοψη Κεφαλαίου

Συμπερασματικά καταλήγουμε στο γεγονός ότι ο άνθρωπος ως μέλος της κοινωνίας έχει την ανάγκη να προστατεύεται και να διοικείται από μία ανώτερη εξουσία η οποία εκλέγεται από αυτόν και λειτουργεί δεσποτικά με σκοπό την κοινωνική ευημερία.

Όπως αντιλαμβανόμαστε, χρειάστηκε περίπου εκατό έτη έτσι ώστε η τοπική αυτοδιοίκηση να χωριστεί σε δύο επίπεδα και άλλο τόσο χρόνο περίπου για να θεμελιωθεί νομοθετικά και να απαλλαγεί από τις παθογένειες που την ταλαιπωρούσαν κατά την γένεση της. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι τα προγράμματα «Καποδίστριας», «Καλλικράτης» και «Κλεισθένης» αποτελούν τις απόπειρες ισχυρής θεμελίωσης των αρμοδιοτήτων της τοπικής αυτοδιοίκησης αφού ξεκάθαρα το κεντρικό κράτος δείχνει να απομακρύνεται από τις τοπικές υποθέσεις και να επιτηρεί από απόσταση ασφαλείας.

Οι αρμοδιότητες της τοπικής αυτοδιοίκησης όσον αφορά τα κοινωνικά προβλήματα και την πολιτική πρόνοιας που οφείλει να ακολουθήσει, διαμορφώνουν ουσιαστικά και το πεδίο δράσης της. Είναι προφανές ότι λόγω της οικονομικής κρίσης και της διαρκούς λιτότητας το Κράτος δίνει την σκυτάλη στην τοπική αυτοδιοίκηση και την ορίζει υπεύθυνη να βρει τις λύσεις στα τοπικά ζητήματα. Οι Ο.Τ.Α. ανέλαβαν το ήδη δύσκολο έργο της διατήρησης των κοινωνικών της δομών μέσα σε ένα ασφυκτικά χρηματοδοτικό καθεστώς αλλά και την δημιουργία νέων. Η εύρεση χρηματικών και ανθρώπινων πόρων αποτελεί μονόδρομο για τους Ο.Τ.Α. οι οποίοι οδηγούνται έτσι στην αμφίδρομη συνεργασία με την Κ.Αλ.Ο αφού συντάσσονται από κοινού στον σκοπό της κοινωνικής ευημερίας και στην παραγωγή κοινωνικού κεφαλαίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο Ο.Τ.Α και Κ.Αλ.Ο

4.1 Η ανάγκη για συνεργασία μεταξύ Ο.Τ.Α. και Κ.Αλ.Ο

Η Κοινωνική Οικονομία και η Τοπική Αυτοδιοίκηση ασπάζονται από κοινού τις αρχές της προώθησης της κοινωνικής συνοχής, της ανάπτυξης του κοινωνικού κεφαλαίου, τη δημοκρατική λειτουργία, την υψηλή περιβαλλοντική ευθύνη, την κοινωνική λογοδοσία. Η ώσμωση αυτών των δύο πυλώνων διαμορφώνει ένα νέο πολιτικό όραμα ανάπτυξης με κοινωνική συνοχή για την Τοπική Αυτοδιοίκηση, όπως και ένα νέο στόχο ενσωμάτωσης κοινωνικής καινοτομίας με έξυπνη και βιώσιμη ανάπτυξη για τις Κοινωνικές Επιχειρήσεις (Χρηστάκης Μ. , 2023).

Η τοπική αυτοδιοίκηση αποτελεί φορέα ανάπτυξης και έχει την δυνατότητα να είναι ο κρίκος ανάμεσα στην Κ.Αλ.Ο. και τον πολίτη. Επίσης αποτελεί τον πυλώνα υποστήριξης, οργάνωσης και προώθησης της Κοινωνικής Οικονομίας διασφαλίζοντας πάντα το δημόσιο συμφέρον και εξασφαλίζει τις διαφανείς διαδικασίες μέσα στα πλαίσια μιας στρατηγικής ανάπτυξης.

Οι δεσμοί μεταξύ της τοπικής αυτοδιοίκησης και της Κ.Αλ.Ο. δημιουργήθηκαν από την αρχή. Οι Ο.Τ.Α., καθώς γνωρίζουν εκ των έσω τις αδυναμίες, τις ανάγκες, τις δυνατότητες και τα προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν από τους φορείς έχουν την δυνατότητα να καλλιεργούν την συνεργασία με τους φορείς Κ.Αλ.Ο. σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο. Δυστυχώς η τοπική αυτοδιοίκηση, μέσω της αποχώρησης της κεντρικής κυβέρνησης, είναι στη δύσκολη θέση να οργανώσει την προνοιακή πολιτική της, να καταπολεμήσει την φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό και όλα αυτά χωρίς τους απαραίτητους πόρους. Η τοπική αυτοδιοίκηση πρέπει να διευκολύνει την υποστήριξη και την ανάπτυξη των τοπικών κοινωνικών επιχειρήσεων και να

ενσωματώσει αυτές τις προσπάθειες σε στρατηγικά σχέδια που στοχεύουν στην αντιμετώπιση των αναγκών των τοπικών κοινωνιών. Η μετατόπιση της εστίασης της αντιμετώπισης κοινωνικών θεμάτων από το κεντρικό κράτος στο δημοτικό επίπεδο δεν σημαίνει σε καμία περίπτωση ότι ο κεντρικός σχεδιασμός αποσύρεται από τα τοπικά σχέδια δράσης, αντίθετα, τα σχέδια αυτά θα πρέπει να είναι επιλέξιμα και να ακολουθούν το πνεύμα της κεντρικής στρατηγικής που πηγάζει από την επίσημη εθνική προσέγγιση σε θέματα που σχετίζονται με αυτήν την πολιτική. Με τον τρόπο αυτό δημιουργείται ένα πλαίσιο για την εφαρμογή πολιτικών προσαρμοσμένων στις τοπικές ανάγκες, ιδιαιτερότητες και δυνατότητες κάθε πόλης, προσανατολισμένες στους στόχους που θέτει η κεντρική κυβέρνηση, αλλά και λαμβάνοντας υπόψη τις κοινωνικοοικονομικές παραμέτρους που συνθέτουν την κάθε τοπική κοινωνία.

Συνοψίζοντας, θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι Ο.Τ.Α. οφείλουν να προσεγγίσουν τους φορείς Κ.Αλ.Ο. ως έναν άμεσο συνεργάτη ο οποίος οργανώνει την καταπολέμηση του κοινωνικού προβλήματος και εμπλέκει-κινητοποιεί τους πολίτες δημιουργώντας νέους δεσμούς ενεργής πολυσυμμετοχικότητας με χαρακτήρα εθελοντισμού και κοινωνικοοικονομικής αμοιβής.

4.2 Η συμβολή των φορέων Κ.Αλ.Ο στον τόπο

Οι ρόλοι της τοπικής αυτοδιοίκησης και των φορέων Κ.Αλ.Ο είναι διακριτοί σε ένα τόπο. Σε καμία περίπτωση οι φορείς δεν έχουν και δεν πρέπει να αντικαταστήσουν τους Ο.Τ.Α.. Έχουν όμως την δυνατότητα, σε συνεργασία με το κεντρικό κράτος και την τοπική αυτοδιοίκηση, να αξιοποιήσουν τις υπάρχουσες δομές και μηχανισμούς, να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά με τον τοπικό πληθυσμό, να εκμεταλλευθούν την γνώση ή ίσως και τις δεξιότητες που αυτοί έχουν με αποτέλεσμα να συμβάλουν στο κοινωνικό συμφέρον. Τέτοιου είδους ενέργειες, οι οποίες πραγματοποιούνται μέσα από την συμμετοχική δημοκρατία, δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας, παράγουν εισόδημα, συμβάλουν στον ανασχηματισμό και την εξέλιξη την ποιότητα των τοπικών συστημάτων παραγωγής

Βέβαια στη χώρα μας, με ελλείμματα στους τομείς της γνώσης, της κουλτούρας, της συνεργασίας, των χρηματοπιστωτικών εργαλείων, δυσχεραίνεται το εγχείρημα ανάδειξης και προώθησης της Κ.Αλ.Ο. Σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα, η ΚΑΛΟ μπορεί να συμβάλλει στην ανάδειξη μιας περιοχής ως προτύπου, από πλευράς αυτάρκειας και αυτοτέλειας σε σχέση με την παραγωγή, τους συντελεστές της και των αποτελεσμάτων της στην τοπική ανάπτυξη. Βασικές προϋποθέσεις για την αποτελεσματικότητα της Κ.Αλ.Ο. είναι: - η διάθεση συνεισφοράς των μελών - η ανάπτυξη αλληλεγγύης στο εσωτερικό του τομέα - η ικανότητα «αυτό-οργάνωσης» του τομέα, με τη δημιουργία μηχανισμών και δομών τόσο σε επίπεδο επιχείρησης όσο και σε τοπικό επίπεδο - η

δυναμική αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών που λειτουργούν προς το συμφέρον των τοπικών κοινωνιών και προωθούν ένα θετικό κοινωνικό αντίκτυπο.

Η Κ.Αλ.Ο. αντιμετωπίζει πολλές προκλήσεις όσον αφορά την προώθηση και τη διάδοση στη χώρα μας, συμπεριλαμβανομένων των ελλείψεων σε τομείς όπως η γνώση, ο πολιτισμός, η συνεργασία και τα οικονομικά μέσα. Ωστόσο, μακροπρόθεσμα, η Κ.Αλ.Ο. μπορεί να έχει θετικό αντίκτυπο στην περιφερειακή ανάπτυξη συμβάλλοντας στην προώθηση της αυτάρκειας όσον αφορά την παραγωγή, την ανάπτυξη της αλληλεγγύης μεταξύ των μελών της Κ.Αλ.Ο. και τη χρήση νέων τεχνολογιών που έχουν θετικό κοινωνικό αντίκτυπο. Για την προώθηση της Κ.Αλ.Ο., είναι σημαντικό να υπάρχουν μέλη που είναι πρόθυμα να συνεισφέρουν και που αναπτύσσουν αλληλεγγύη στον τομέα. Είναι επίσης σημαντικό να αναπτυχθούν μηχανισμοί και δομές σε επίπεδο εταιρείας και σε τοπικό επίπεδο έτσι ώστε η Κ.Αλ.Ο. να είναι αποτελεσματική. Το πιο σημαντικό είναι η Κ.Αλ.Ο. να είναι δυναμική και να αξιοποιεί τις νέες τεχνολογίες που λειτουργούν προς το συμφέρον των τοπικών κοινωνιών.

4.3 Ο ρόλος των Ο.Τ.Α. στην ανάπτυξη των φορέων Κ.Αλ.Ο

Η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία είναι ένας πολύπλοκος τομέας που περιλαμβάνει πολλές διαφορετικές πτυχές της ζωής. Σχετίζεται με διαφορετικά μέρη του κόσμου και η δυναμική του εξαρτάται από πολλούς διαφορετικούς παράγοντες. Η τοπική αυτοδιοίκηση μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο βοηθώντας στην προώθηση των φορέων Κ.Αλ.Ο, διασφαλίζοντας ότι οι διαδικασίες είναι διαφανείς και ότι ενεργούν με γνώμονα το δημόσιο συμφέρον. Η Ε.Ε.Τ.Α.Α. (2021) σε έκθεση της αναφέρει πως η τοπική αυτοδιοίκηση για αυτόν τον στόχο μπορεί να αξιοποιήσει:

- Την γνώση και την πείρα των συνεταιρισμών, των σωματείων, των συλλόγων που δραστηριοποιούνται στην χώρα μας και στο εξωτερικό.
- Το επιστημονικό και ερευνητικό προσωπικό το οποίο απασχολείται στην ίδια, στους φορείς Κ.Αλ.Ο. και στις αναπτυξιακές εταιρίες οι οποίες δραστηριοποιούνται γύρω από αυτές.
- Την υπάρχουσα τεχνογνωσία, που ολοένα και εμπλουτίζεται, μέσω των βάσεων δεδομένων, των διεθνών και εγχώριων ηλεκτρονικών πυλών, του Εθνικού Μητρώου Κ.Αλ.Ο., διάφορων ιστοσελίδων κ.α.
- Τον καινοτομικό χαρακτήρα του τρίτου τομέα, αποφεύγοντας να περιορίζεται από αυτό για το οποίο είναι παραδοσιακά γνωστός ο δημόσιος ή ο ιδιωτικός τομέας.

Η τοπική αυτοδιοίκηση μπορεί μέσα από πρωτοβουλίες να διεξάγει έρευνα για τις δυνατότητες και τις ευκαιρίες που υπάρχουν στον τόπο της έτσι ώστε να ανθίσει η Κ.Αλ.Ο.. Αυτό μπορεί να γίνει με την καταγραφή των υφιστάμενων φορέων, την συλλογή στοιχείων όπως την εσωτερική λειτουργία, την δομή τους και την αποτύπωση των σχέσεων τους με την τοπική κοινωνία. Στη συνέχεια είναι η καταγραφή και η αξιολόγηση των προβλημάτων που κλήθηκαν να ξεπεράσουν αυτοί οι φορείς αλλά και τα αποτελέσματα που είχαν από αυτές τις δράσεις. Η διερεύνηση γιατί ορισμένες πρωτοβουλίες απέτυχαν μπορεί να βοηθήσει στον εντοπισμό πιθανών αιτιών και λύσεων. Η αξιολόγηση των λόγων για τη μη ανάληψη μιας συγκεκριμένης πρωτοβουλίας μπορεί να βοηθήσει στον προσδιορισμό του τι θα μπορούσε να γίνει διαφορετικά για να διασφαλιστεί ένα καλύτερο αποτέλεσμα.

Οι Ο.Τ.Α. μέσω των θεσμικών διαδικασιών που ακολουθούν όπως η Δημοτική Επιτροπή Διαβούλευσης, το Δημοτικό Συμβούλιο Νέων, το Συμβούλιο Ένταξης Μεταναστών και Προσφύγων, το Συμβούλιο της τοπικής Κοινότητας και την Συνέλευση Κατοίκων της τοπικής Κοινότητας κτλ. μπορούν να αναδείξουν την αναγκαιότητα της Κ.Αλ.Ο. αλλά και να την συστήσουν επίσημα προς τα «κάτω» έτσι ώστε οι κάτοικοι να ευαισθητοποιηθούν ανάλογα. Οι Ο.Τ.Α. λαμβάνοντας υπόψη το ιστορικό, κοινωνικό, πολιτιστικό και πλουτοπαραγωγικό υπόβαθρο κάθε τόπου θα πρέπει να δημιουργήσουν ένα σχέδιο ανάπτυξης της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας το οποίο θα προσδιορίσει διαφορετικούς τομείς και κλάδους στους οποίους μπορεί να ενσωματωθεί η κοινωνική, η αλληλεγγύη και η κυκλική οικονομία. Οι στόχοι και οι δράσεις του επιχειρησιακού σχεδίου και των ετήσιων προγραμμάτων δράσης θα ενσωματωθούν σε αυτό το σχέδιο.

Για την υποστήριξη της ανάπτυξης της κοινωνικής οικονομίας, θα πρέπει να δημιουργηθεί ένα εσωτερικό δίκτυο σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο, με την πολιτική ευθύνη και αρμοδιότητα να ανήκει σε ορισμένο πολιτικό όργανο και την επιχειρησιακή αρμοδιότητα σε μια οργανική μονάδα (Γραφείο, Τμήμα κ.λπ.) στα πλαίσια του Οργανισμού του Δήμου. Επίσης θα πρέπει να δημιουργηθεί ένα εξωτερικό δίκτυο στο οποίο να συμμετέχουν διάφορα πανεπιστημιακά και ερευνητικά ιδρύματα, τα ανώτερα επιμελητήρια, το εργατικό κέντρο και δημόσιοι φορείς όπως η ΔΥΠΑ, η Περιφέρεια και οι Περιφερειακές Ενώσεις Δήμων.

Πέρα από τις διάφορες πρωτοβουλίες που μπορεί να αναλάβει η τοπική αυτοδιοίκηση για την ανάπτυξη της Κ.Αλ.Ο., έχει θεσμοθετηθεί ένα πλαίσιο ενεργειών από την ελληνική νομοθεσία για την συνεργασία των Ο.Τ.Α και των φορέων Κ.Αλ.Ο.

- I. **N.3643/2006 περί παραχώρησης χρήσης ακίνητης περιουσίας:** Το άρθρο 185 του Ν. 3463/06 (τροποποιήθηκε με το άρθρο 196 του Ν. 4555/18) επιτρέπει στους Δήμους να παραχωρούν δωρεάν την ακίνητη περιουσία τους σε φορείς του νόμου περί Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, εφόσον έχουν την έδρα τους στον ίδιο Δήμο για πέντε χρόνια.

. Η απόφαση αυτή λαμβάνεται με πλειοψηφία του συνόλου των μελών του δημοτικού συμβουλίου μετά από πρόταση του οριζόμενου πολιτικού οργάνου. Μετά την πάροδο πέντε ετών, το ίδιο ακίνητο μπορεί να εκμισθωθεί απευθείας στον οργανισμό Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Οικονομίας εφόσον ισχύουν, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην περίπτωση β' της παραγράφου 2 του άρθρου 192. Εάν παραβιαστούν οι όροι της παραχώρησης ή ο Ν. 4430/2016. , η παραχώρηση μπορεί να ανακληθεί με πλειοψηφική απόφαση του δημοτικού συμβουλίου. (Ε.Ε.Τ.Α.Α, 2021).

II. **N.3643/2006 περί παραχώρησης χρήσης κινητής περιουσίας:** Το άρθρο 199 του Ν. 3463/06 (όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 196 του ν. 4555/18) επιτρέπει στα δημοτικά συμβούλια τη δωρεάν παραχώρηση της χρήσης της κινητής περιουσίας ενός Δήμου σε φορείς της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας με απόφαση απόλυτης πλειοψηφίας. Αυτό επιτρέπει σε αυτούς τους φορείς να χρησιμοποιούν την κινητή περιουσία του οικείου Δήμου για τους σκοπούς για τους οποίους ιδρύθηκαν.

III. **N.4430/2016 προγραμματικές συμβάσεις μεταξύ Ο.Τ.Α. και φορέων Κ.Α.λ.Ο.:** οι Φορείς κοινωνικής οικονομίας μπορούν να συνάπτουν προγραμματικές συμβάσεις με το Δημόσιο ή με φορείς του ευρύτερου δημόσιου τομέα και τους ΟΤΑ. Α' και Β' τάξης, για τη μελέτη και εκτέλεση έργων και προγραμμάτων κοινωνικών παροχών που αναφέρονται στους καταστατικούς σκοπούς τους. Για την εκτέλεση προγραμματικών συμβάσεων δεν επιτρέπεται η πρόσληψη προσωπικού του ενός συμβαλλόμενου μέρους στο άλλο, αλλά επιτρέπεται η παραχώρηση χρήσης ακινήτων, εγκαταστάσεων, μηχανημάτων και μέσων. Οι συγκεκριμένες συμβάσεις υπόκεινται στον προσυμβατικό έλεγχο νομιμότητας του Ελεγκτικού Συνεδρίου (ν. 4129/2013) με ποινή ακυρότητας. Στις προγραμματικές συμβάσεις που συνάπτει ο φορέας Κ.Α.λ.Ο. αναγκαστικά καθορίζονται: το αντικείμενο της σύμβασης, ο σκοπός και το περιεχόμενο των μελετών, έργων, προγραμμάτων ή υπηρεσιών, ο προϋπολογισμός τους, τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των συμβαλλομένων μερών, το χρονοδιάγραμμα εκτέλεσης της σύμβασης, οι πόροι από τους οποίους θα καλύπτονται οι αναληφθείσες οικονομικές υποχρεώσεις και η διάρκεια της σύμβασης. Επίσης, ορίζεται ο φορέας παρακολούθησης για την υλοποίησή του και οι αρμοδιότητές του, καθώς και οι ρήτρες κατά του αναδόχου που παραβαίνει τους όρους της προγραμματικής σύμβασης (Ε.Ε.Τ.Α.Α, 2021).

IV. **N.4412/2016 Δημόσιες συμβάσεις μεταξύ Ο.Τ.Α. και φορέων Κ.Α.λ.Ο.:** Η ενσωμάτωση των ευρωπαϊκών οδηγιών για τις δημόσιες συμβάσεις στο ελληνικό δίκαιο (Ν.4412/2016) έδωσε τη δυνατότητα στις αναθέτουσες αρχές του ευρύτερου δημόσιου τομέα να χρησιμοποιούν κοινωνικά κριτήρια κατά τη διενέργεια διαγωνισμών. Αυτό σημαίνει ότι οι δημόσιες συμβάσεις μπορούν πλέον να λαμβάνουν υπόψη παράγοντες πέρα από απλώς οικονομικούς λόγους. Σύμφωνα με το άρθρο 20 του Ν. 4412/16, οι

αναθέτουσες αρχές έχουν τη δυνατότητα να παραχωρούν αποκλειστικά δικαιώματα συμμετοχής σε διαδικασίες ανάθεσης δημοσίων συμβάσεων. Με άλλα λόγια, μπορούν να περιορίσουν τον αριθμό των συμμετεχόντων σε λίγους εκλεκτούς που πληρούν συγκεκριμένες απαιτήσεις. Ενδεικτικά αυτοί είναι:

- Προστατευμένα Παραγωγικά Εργαστήρια
- Κοινωνικούς Συνεταιρισμούς Περιορισμένης Ευθύνης
- Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Ένταξης
- Κάθε άλλο οικονομικό φορέα που έχει ως κύριο σκοπό, δυνάμει του καταστατικού του, την επαγγελματική και κοινωνική ένταξη ατόμων με αναπηρία ή μειονεκτούντων προσώπων, εφόσον περισσότεροι από 30%* των εργαζομένων του φορέα είναι εργαζόμενοι με αναπηρία ή μειονεκτούντες εργαζόμενοι (Ε.Ε.Τ.Α.Α, 2021).

Το άρθρο 110 του Ν. 4412/16, που αφορά τις αποκλειστικές συμβάσεις για ορισμένες υπηρεσίες, επιτρέπει στις αναθέτουσες αρχές να παραχωρούν το δικαίωμα συμμετοχής σε διαδικασίες δημοσίων συμβάσεων αποκλειστικά σε υπηρεσίες υγείας, κοινωνικών και πολιτιστικών υπηρεσιών που αναφέρονται στο άρθρο 107. Το δικαίωμα αυτό μπορεί επίσης να χορηγηθεί σε Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις που είναι εγγεγραμμένες στο Μητρώο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας και έχουν δηλώσει στο καταστατικό τους ότι κύριος σκοπός τους είναι η επαγγελματική και κοινωνική ένταξη ΑΜΕΑ ή μειονεκτούντων ατόμων. Επιπλέον, η επιχείρηση πρέπει να έχει τουλάχιστον το 30% των εργαζομένων της ως εργαζόμενους με αναπηρία ή σε μειονεκτική θέση.

Για να θεωρηθεί ως Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση ένας φορέας θα πρέπει να πληρούνται σωρευτικά αρκετές προϋποθέσεις. Πρώτον, η επιχείρηση πρέπει να έχει αποστολή δημόσιας υπηρεσίας όπως περιγράφεται στην προαναφερθείσα παράγραφο. Δεύτερον, τυχόν κέρδη που πραγματοποιεί η επιχείρηση πρέπει να επανεπενδύονται προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι της. Εάν τα κέρδη διανεμηθούν ή αναδιανεμηθούν, αυτό θα πρέπει να γίνει με τους όρους συμμετοχής. Τρίτον, οι δομές διαχείρισης και ιδιοκτησίας της επιχείρησης που εκτελεί τη σύμβαση πρέπει να βασίζονται στις αρχές της ιδιοκτησίας ή της συμμετοχής των εργαζομένων και να απαιτούν ενεργό συμμετοχή από υπαλλήλους, χρήστες ή ενδιαφερόμενους φορείς. Τέλος, δεν πρέπει να έχει ανατεθεί στην επιχείρηση σύμβαση για τις σχετικές υπηρεσίες που προσφέρει από τη συγκεκριμένη αναθέτουσα αρχή την τελευταία τριετία.

Οι συμβάσεις που ανατίθενται αποκλειστικά, αφορούν μόνο ορισμένους φορείς της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας όπως ορίζονται στο

άρθρο 3 του Ν. 4430/2016. Αυτό που προκύπτει από αυτό το άρθρο είναι το ότι πλαισιώνει τους δικαιούχους φορείς στους εξής τρείς:

- στις Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης, Ένταξης Ευάλωτων Ομάδων,
- στις Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης Ειδικών Ομάδων, καθώς και στους
- Κοινωνικούς Συνεταιρισμούς Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.) του άρθρου 12 του Ν.2716/99 (Ε.Ε.Τ.Α.Α, 2021).

Η διάρκεια της σύμβασης δεν μπορεί να υπερβαίνει τα τρία έτη και η επιλογή των αναδόχων γίνεται με προκήρυξη διαγωνισμού που απευθύνεται σε όλους τους επιλέξιμους φορείς.

Αυτός είναι ένας τρόπος για να διασφαλιστεί ότι για τις δημόσιες συμβάσεις λαμβάνονται υπόψη μόνο οι πιο ειδικευμένοι και ικανοί πλειοδότες όσον αφορά τα κοινωνικά κριτήρια. Συνολικά, η ενσωμάτωση κοινωνικών κριτηρίων στις δημόσιες συμβάσεις σηματοδοτεί ένα σημαντικό βήμα προόδου για την προώθηση της δικαιοσύνης και της διαφάνειας στη διαδικασία σύναψης συμβάσεων. Διασφαλίζει ότι οι συμβάσεις ανατίθενται σε εκείνους που είναι καλύτερα εξοπλισμένοι για την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών και προϊόντων υψηλής ποιότητας και που μπορούν επίσης να έχουν θετικό αντίκτυπο στην κοινωνία.

Η τοπική αυτοδιοίκηση όπως συμπεραίνουμε, έχει το πλεονέκτημα ότι μπορεί να προσφέρει καλές κοινωνικές υπηρεσίες στους κατοίκους της, διατηρώντας παράλληλα χαμηλά τα έξοδα. Αυτό επιτυγχάνεται με την αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων της και την αντιμετώπιση της ανεργίας στην περιοχή. Επιπλέον, αυτές οι πρωτοβουλίες συμβάλλουν στην ενίσχυση της τοπικής οικονομίας.

4.4 Εντοπισμός των εμποδίων και των προκλήσεων στην ανάπτυξη του Κ.Α.Λ.Ο σε τοπική κλίμακα.

Ο Τρίτος Τομέας της Οικονομίας, ο οποίος περιλαμβάνει φορείς της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, έχει γίνει ένα πολλά υποσχόμενο πεδίο για την αντιμετώπιση κοινωνικών και οικονομικών ζητημάτων που έχουν προκύψει ως αποτέλεσμα των πρόσφατων εξελίξεων. Οι οργανισμοί αυτοί έχουν βρεθεί ότι προσφέρουν καινοτόμες λύσεις σε τοπικές και εθνικές ανάγκες που δεν καλύπτονται ούτε από την κυβέρνηση ούτε από τον ιδιωτικό τομέα. Στην Ελλάδα υπάρχουν μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης σε αυτόν τον τομέα και έχουν γίνει πολλές προτάσεις. Αν και υπάρχουν ορισμένες αδυναμίες στο ισχύον θεσμικό πλαίσιο, χρειάζεται μια νέα προσέγγιση της κοινωνικής συνεργασίας που δίνει προτεραιότητα στην αυτοδιακυβέρνηση και θεωρεί την Κοινωνική Οικονομία ως σημαντικό παράγοντα που συμβάλλει στην τοπική ανάπτυξη. Η Τοπική Αυτοδιοίκηση έχει την ευθύνη να προωθήσει

ενεργά και να ενθαρρύνει την ανάπτυξη των κοινωνικών επιχειρήσεων εντός της κοινότητας. Αυτό απαιτεί την ενσωμάτωση στρατηγικών και προγραμμάτων που στοχεύουν στην αντιμετώπιση των πιεστικών αναγκών του τοπικού πληθυσμού.

Ωστόσο, η Τοπική Αυτοδιοίκηση έρχεται συνεχώς αντιμέτωπη με προκλήσεις οι οποίες πηγάζουν από διάφορους παράγοντες και καλείται να βρει διέξοδο. Η αργή πρόοδος της αναγνώρισης της Κ.Αλ.Ο. στη χώρα μας, η οποία ξεκίνησε μόλις το 2011, είναι ο κύριος λόγος της υστέρησής μας σε σχέση με την Ευρώπη όπου ο θεσμός έχει καθιερωθεί εδώ και πολλά χρόνια με αξιοσημείωτα αποτελέσματα που έχουν συμβάλει σημαντικά στην οικονομία και την απασχόληση. Σε τοπικό επίπεδο, υπάρχει ακόμη πολλή δουλειά που πρέπει να γίνει για να καλυφθεί η πρόοδος που έχει σημειωθεί σε άλλα μέρη του κόσμου.

Για την ισχυροποίηση της σχέσης μεταξύ πληθυσμού και φορέων Κ.Αλ.Ο. είναι υπεύθυνη η Τ.Α.. Ο τρόπος λειτουργίας μιας κοινότητας και οι σχέσεις μεταξύ των μελών της καθορίζουν την προσέγγισή τους στην Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα. Αυτό περιλαμβάνει το διαθέσιμο ανθρώπινο δυναμικό, καθώς και παράγοντες όπως η κουλτούρα συνεργασίας, η αμοιβαιότητα, ο σεβασμός και η εμπιστοσύνη. Αυτά τα στοιχεία είναι γνωστά ως κοινωνικό κεφάλαιο και παίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της τοπικής κοινωνίας.

Πρόκληση για την Τ.Α. αποτελεί επίσης η έννοια της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Θα πρέπει να εξηγηθεί διεξοδικά όχι μόνο σε επίδοξους κοινωνικούς επιχειρηματίες αλλά και σε στελέχη που αναμένεται να συνεισφέρουν στο κοινωνικό έργο. Αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι οι απαιτήσεις για την ίδρυση και τη λειτουργία ενός φορέα Κ.Αλ.Ο. είναι διαφορετικές από αυτές που ισχύουν για τις ιδιωτικές επιχειρήσεις. Ως εκ τούτου, είναι σημαντικό να εκπαιδευτούν όλοι οι εμπλεκόμενοι στις μοναδικές πτυχές της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Οι συμβατικές μέθοδοι εκπαίδευσης και συμβουλευτικής που ίσχυαν αποδεικνύονται ότι δεν είναι παραγωγικές και συχνά δημιουργούν εμπόδια στην ολοκλήρωση των έργων. Αυτό συμβαίνει επειδή οι κοινωνικές επιχειρήσεις θεωρούνται ως κανονικές εταιρείες χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι μοναδικές πτυχές τους. Επομένως, χρειάζεται μια φρέσκια και δημιουργική προσέγγιση, αλλά ακόμη υπάρχει έλλειψη επαρκούς τεχνογνωσίας σε αυτόν τον τομέα.

Η ανταλλαγή εμπειριών, πρακτικών και εξειδικευμένων γνώσεων είναι ζωτικής σημασίας για την ίδρυση και τη διατήρηση των επιχειρήσεων της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας. Το υπάρχον δίκτυο και η απουσία μηχανισμών δικτύωσης είναι ακόμα ένα πρόβλημα που πρέπει να διορθωθεί από την Τ.Α.. Η συνεργασία και η σύνδεση με άλλους Ο.Τ.Α. και φορείς είναι η πιο βέλτιστη και ωφέλιμη προσέγγιση, καθώς μπορεί να βοηθήσει τους επίδοξους επιχειρηματίες να ξεπεράσουν τις προκλήσεις, να αποτρέψουν λάθη και να επιτύχουν τους στόχους τους. Αυτή η μέθοδος

διασφαλίζει τη μακροπρόθεσμη διατήρηση της σημασίας της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και την βιωσιμότητα των κοινωνικών επιχειρήσεων.

4.5 Προβολή και Αξιοποίηση των φορέων Κ.Α.Λ.Ο. από τους Ο.Τ.Α.

Προσπάθειες για ευαισθητοποίηση και αύξηση της προβολής του Κ.Α.Λ.Ο. μέσα στην τοπική κοινωνία υλοποιούνται μέσα από διάφορες πρωτοβουλίες. Αυτές οι πρωτοβουλίες στοχεύουν στην προώθηση του οργανισμού και της αποστολής του, προκειμένου να κερδίσει μεγαλύτερη υποστήριξη και συμμετοχή από όσους βρίσκονται στη γύρω περιοχή. Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει προσπάθειες ενημέρωσης του κοινού για τον Κ.Α.Λ.Ο. και τις δυνατότητές του μέσα από διάφορες εκστρατείες ενημέρωσης και εκθέσεις. Οι εκθέσεις αυτές δεν περιορίστηκαν σε εθνικές εκθέσεις, αλλά περιλάμβαναν περιφερειακές εκθέσεις και συνεργασίες με κοινωνικές επιχειρήσεις για την παραγωγή προϊόντων και την διάθεση τους σε διάφορες πόλεις. Οι εκθέσεις σε μητροπολιτικές περιοχές ήταν ιδιαίτερα αποτελεσματικές για την προώθηση των προϊόντων και την αύξηση των πωλήσεων. Επιπλέον, οι φορείς Κ.Α.Λ.Ο. ήταν παρόντες σε υπαίθριες αγορές, αυξάνοντας περαιτέρω την ευαισθητοποίηση του κοινού για τις προσφορές τους. Οι ΟΤΑ έχουν τη δυνατότητα να πραγματοποιούν εκστρατείες ενημέρωσης και δράσης που ευθυγραμμίζονται με το προφίλ της τοποθεσίας τους και τις δυνατότητες των τοπικών οργανισμών. Μπορούν επίσης να συνεργαστούν με περιφερειακούς, εθνικούς και ευρωπαϊκούς φορείς, ανάλογα με τις ανάγκες. Επιπλέον, οι ΟΤΑ μπορούν να παρέχουν χώρους για τις κοινωνικές επιχειρήσεις για τη φιλοξενία εκθέσεων και εκδηλώσεων με στόχο την προβολή και την εκπαίδευση. Συνολικά, αυτές οι προσπάθειες θα πρέπει να υποστηρίζουν τους στόχους που περιγράφονται παραπάνω.

Η Τ.Α. έχει το ρόλο της προώθησης και ενίσχυσης της τοπικής ενδογενούς ανάπτυξης, και μπορεί να αξιοποιήσει τους πόρους που παρέχει η Κ.Α.Λ.Ο. για την επίτευξη αυτού του στόχου. Συνεργαζόμενος με την κοινωνική επιχειρηματικότητα, η Τ.Α. μπορεί να βοηθήσει στη δημιουργία θέσεων εργασίας και να δημιουργήσει εισόδημα για την κοινότητα. Επιπλέον, η Τ.Α. μπορεί να παρέμβει στην αγορά προσφέροντας περισσότερες επιλογές στους καταναλωτές, αποτρέποντας τα μονοπώλια, μειώνοντας τις τιμές λιανικής και σταθεροποιώντας τη γεωργική παραγωγή εάν της το επιτρέπουν οι εδαφικές συνθήκες. Αυτές οι προσπάθειες συμβάλλουν στην ανάπτυξη της συμμετοχής και της συνεργασίας εντός της κοινότητας, επιτρέποντας στους πολίτες να καλύψουν τις κοινωνικές τους ανάγκες μέσω της αλληλεγγύης και της συνεργασίας. Συνολικά, η συνεργασία με την κοινωνική επιχειρηματικότητα δίνει τη δυνατότητα στην Τ.Α. να οδηγήσει σε θετικές οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές στην τοπική περιοχή.

Η προστασία ορισμένων περιοχών από τις αρνητικές επιπτώσεις της οικονομίας της αγοράς είναι εξίσου σημαντική για την πρόληψη της περιθωριοποίησης και την

προώθηση της αξιοποίησης των τοπικών πόρων. Οι τοπικές οικονομίες και τα συστήματα αναδιανομής μπορούν να σταθεροποιηθούν μέσω της εισαγωγής συλλογικών μορφών παρέμβασης και βελτιωμένης διακυβέρνησης. Προσφέροντας προϊόντα και υπηρεσίες που δίνουν προτεραιότητα στην αμοιβαιότητα, την εντοπιότητα και τη συλλογική συμμετοχή και επιλέγοντας αγαθά και υπηρεσίες τα οποία είναι αποτέλεσμα εντόπιας εργασίας, η ιδιωτική κατανάλωση μπορεί να επηρεαστεί θετικά. Παρά τις πολλές αβεβαιότητες, το ενεργό κοινωνικό κεφάλαιο μπορεί να βοηθήσει στην εξάλειψη του κόστους συναλλαγών μεταξύ εξωτερικών ενδιαφερομένων και επιχειρήσεων. Επιπλέον, η συμβολή στην κοινωνική ευημερία και η προώθηση μιας κοινής κατανόησης του κοινού καλού μπορεί να δώσει στους πολίτες τη δυνατότητα να οικειοποιηθούν την ανάπτυξη των κοινοτήτων τους.

4.6 Δημιουργία Δικτύου ενημέρωσης από τους Ο.Τ.Α.

Σε διάφορα μέρη της χώρας, υπάρχουν παραδείγματα ακμάζων έργων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας που ήταν επιτυχημένα είτε λόγω πολιτιστικών παραδόσεων είτε λόγω ευνοϊκών συνθηκών. Αυτές οι πρωτοβουλίες συμβάλλουν σημαντικά στην ανάπτυξη των αντίστοιχων κοινοτήτων τους μέσω της προώθησης της τοπικής ανάπτυξης, της διατήρησης του πολιτισμού, της προστασίας του περιβάλλοντος, της αντιμετώπισης κοινωνικών ζητημάτων και της δημιουργίας ευκαιριών απασχόλησης. Με τις καινοτόμες ιδέες, την τεχνογνωσία και την εμπειρία τους, αυτά τα εγχειρήματα έχουν τη δυνατότητα να προωθήσουν σημαντικά τη βιομηχανία εάν μπορούν να δημιουργήσουν δίκτυα συνεργασίας. Ο λόγος για τον οποίο τα δίκτυα είναι ζωτικής σημασίας είναι επειδή επί του παρόντος υπάρχει έλλειψη συνεργασίας μεταξύ των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε διαφορετικούς τομείς, ακόμη και στην ίδια τοπική περιοχή.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση έχει την εξουσία να προωθεί και να ενισχύει τη συνεργασία και τη δικτύωση μεταξύ διαφόρων φορέων της οικονομίας του κοινωνικού τομέα σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο μέσω κοινών οργανώσεων. Η δημιουργία και η λειτουργία δικτύων μπορεί να ενθαρρύνει την ανάπτυξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Ωστόσο, αυτό είναι ένα δύσκολο εγχείρημα που μπορεί να αντιμετωπίσει εμπόδια, αποτυχίες, ανταγωνισμό και αποκλεισμό. Η κυβέρνηση, οι κοινωνικές επιχειρήσεις, τα πανεπιστήμια, τα ερευνητικά ιδρύματα, οι ΟΤΑ, οι αναπτυξιακές εταιρείες πρέπει να συμμετέχουν στον διάλογο, τον προβληματισμό και τη συνεργασία επί ίσοις όροις για τη δημιουργία δικτύων. Προκειμένου να λειτουργούν αποτελεσματικά, τα δίκτυα μπορούν να δημιουργήσουν κοινόχρηστες υπηρεσίες που χρησιμοποιούνται από όλες τις επιχειρήσεις-μέλη τους. Είναι σημαντικό για αυτά τα δίκτυα να δημιουργήσουν επίσης οικονομίες κλίμακας σε τομείς όπως η εκπαίδευση των μελών τους, ιδιαίτερα εκείνων που εμπλέκονται σε

διοικητικούς ρόλους. Επιπλέον, πρέπει να εντοπίζουν και να προωθούν τις βέλτιστες πρακτικές, καθώς και να αναπτύσσουν και να χρησιμοποιούν κοινά μοντέλα και εργαλεία. Τέλος, πρέπει να αναζητήσουν ενεργά και να εξασφαλίσουν πόρους για να υποστηρίξουν τις συλλογικές τους προσπάθειες διασφαλίζοντας τον δημοκρατικό έλεγχο.

Όπου υπάρχουν ενεργές Αναπτυξιακές Δομές όπως ανώνυμες Αναπτυξιακές Εταιρείες, ΟΤΑ, ή Κοινοφελείς Δημοτικές Επιχειρήσεις, θα ήταν ευκολότερο να εφαρμοστούν τα πιλοτικά δίκτυα που αναφέρθηκαν προηγουμένως με τη βοήθεια ενός καταλύτη και συντονιστή της προσπάθειας των Αναπτυξιακών Δομών. Αυτές οι δομές διαθέτουν τις γνώσεις και τις δεξιότητες για να προσφέρουν υποστήριξη δικτύου, αξιοποιώντας τοπικούς, εθνικούς και ευρωπαϊκούς πόρους. Η Ε.Ε.Τ.Α.Α. (2021) σε μελέτη της αναφέρει το Οικοσύστημα Συνεργατισμού Καρδίτσας ως εκείνο το οποίο αποδεικνύει ότι το εγχείρημα δημιουργίας ενός τέτοιου τοπικού δικτύου πως αυτό, είναι εφικτό και μπορεί να στεφθεί με επιτυχία.

Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η κοινή προσπάθεια από τους Ο.Τ.Α. και τους φορείς Κ.Α.Λ.Ο. θα ωφεληθεί πολύ από τη δημιουργία ενός Εθνικού Δικτύου στο οποίο συμμετέχουν διάφοροι φορείς όπως πανεπιστήμια, ερευνητικά ιδρύματα, επιμελητήρια, φορείς παραγωγής και ανάπτυξης, συνεταιρισμοί και δημόσιοι και αυτοδιοικητικοί φορείς. Το Δίκτυο θα μπορούσε να συμμετέχει σε δραστηριότητες όπως η αξιολόγηση όλων των προϊόντων και υπηρεσιών που παράγονται σύμφωνα με τους Νόμους 4019/2011 και 4430/2016 σχετικά με την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία, τη δημιουργία και υποστήριξη περιφερειακών δικτύων, τη βελτίωση των υφιστάμενων εφαρμογών, την προώθηση εθνικών εμπειριών και πρακτικών και τη διατύπωση συστάσεων για το θεσμικό πλαίσιο. Αυτό θα απαιτούσε την καταγραφή και αξιολόγηση διαφόρων καινοτομιών και προτάσεων από αυτούς τους φορείς, οι οποίες θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την ενίσχυση της ανάπτυξης και εφαρμογής της Κ.Α.Λ.Ο.. Επιπλέον, το Δίκτυο θα μπορούσε να δημιουργήσει μια κεντρική βάση δεδομένων ή πύλη που θα επέτρεπε την καλύτερη επικοινωνία και συντονισμό μεταξύ αυτών των οντοτήτων.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση έχει τη δυνατότητα να προωθήσει την ανάπτυξη της γνώσης με δημοκρατικά μέσα, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης δικτύων. Αυτά τα δίκτυα μπορούν να ενισχύσουν τη δύναμη της γνώσης και να δημιουργήσουν πολλαπλά πλεονεκτήματα. Λαμβάνοντας υπόψη τα μοναδικά χαρακτηριστικά κάθε περιοχής, η συμμετοχή σε ένα δίκτυο μπορεί να δημιουργήσει ένα περιβάλλον που ευνοεί την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων, υπηρεσιών και δραστηριοτήτων που θα ωφελήσουν την τοπική κοινότητα σε οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές και πολιτιστικές πτυχές.

4.7 Σύνοψη κεφαλαίου

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση έχει τη δυνατότητα να συνδέσει την Κ.Αλ.Ο. με τους πολίτες και να στηρίξουν από κοινού την Κοινωνική Οικονομία δίνοντας προτεραιότητα στο δημόσιο συμφέρον και τις διαφανείς διαδικασίες. Οι φορείς Κ.Αλ.Ο. αν και δεν μπορούν να αντικαταστήσουν τους ΟΤΑ, μπορούν να συνεργαστούν μαζί τους και με το κεντρικό κράτος για να αξιοποιήσουν τις υπάρχουσες δομές και τη γνώση προς όφελος της κοινότητας. Η τοπική αυτοδιοίκηση μπορεί να διεξάγει έρευνα για τον εντοπισμό ευκαιριών για την Κ.Αλ.Ο., την ανάπτυξη και την συνεργασία τους με τους ΟΤΑ μέσα από θεσμοθετημένες δράσεις. Η Κοινωνική Οικονομία είναι μια σημαντική πτυχή της ανάπτυξης της τοπικής αυτοδιοίκησης, καθώς εμπλέκει τους πολίτες με την ίδρυση τέτοιων επιχειρήσεων για την αντιμετώπιση άμεσων αναγκών. Καθώς η τοπική αυτοδιοίκηση δεν μπορεί να καλύψει όλες τις ανάγκες των πολιτών, μπορεί να στηρίξει και να συντονίσει αυτές τις προσπάθειες προς αμοιβαίο όφελος.

Ο τομέας της Τοπικής Αυτοδιοίκησης παρέχει ένα ιδανικό περιβάλλον για την ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις σε αυτό το πλαίσιο χαρακτηρίζονται από την εστίασή τους σε τοπικά ζητήματα, δημιουργώντας μια στενή σχέση μεταξύ της επιχείρησης και των εμπλεκόμενων φορέων. Καθώς τα μέλη των κοινωνικών επιχειρήσεων είναι και πολίτες, ιδρύουν την επιχείρηση ανταποκρινόμενη στις άμεσες ανάγκες τους, τις οποίες θα πρέπει να γνωρίζει ο Δήμος. Οι τοπικές αρχές έχουν την ευκαιρία να διεξάγουν πρωτοβουλίες ενημέρωσης και δράσης που είναι προσαρμοσμένες στα χαρακτηριστικά της περιοχής τους και στους πόρους που διαθέτουν οι τοπικές ομάδες. Αυτό τους δίνει τη δυνατότητα να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά τις μοναδικές ανάγκες και ανησυχίες της κοινότητάς τους μέσω προσαρμοσμένων καμπανιών. Αξιοποιώντας την τοπική γνώση και τεχνογνωσία, οι αρχές μπορούν να δημιουργήσουν στοχευμένες στρατηγικές που έχουν απήχηση στους κατοίκους και προάγουν αποτελεσματικά τη θετική αλλαγή. Μέσω αυτών των προσπαθειών, οι τοπικές αρχές μπορούν να εξουσιοδοτήσουν οργανισμούς και άτομα να αναλάβουν δράση και να εργαστούν προς την επίτευξη κοινών στόχων, καλλιεργώντας μια αίσθηση υπερηφάνειας και συνεργασίας της κοινότητας. Σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, η εξουσία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης της δίνει τη δυνατότητα να ενθαρρύνει και να ενισχύσει τη συνεργασία και τη συνδεσιμότητα μεταξύ διαφορετικών ενδιαφερομένων στην οικονομία του κοινωνικού τομέα μέσω συλλογικών φορέων. Ο σχηματισμός και η διαχείριση τέτοιων δικτύων μπορεί να τονώσει την ανάπτυξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Αν και ο Δήμος δεν είναι σε θέση να καλύψει όλες τις ανάγκες των πολιτών του με δικούς του πόρους, μπορεί ωστόσο να στηρίξει και να συντονίσει τις προσπάθειες όλων αυτών των κοινωνικών επιχειρήσεων, με αμοιβαία επωφελή αποτελέσματα.

B) ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: Μεθοδολογία Έρευνας

5.1 Σκοπός της Έρευνας

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι να εξετάσει την Κ.Αλ.Ο. στην Ελλάδα, ιδιαίτερα στην τοπική αυτοδιοίκηση πρώτου και δευτέρου βαθμού δίνοντας έμφαση σε αυτούς του πρώτου βαθμού, έτσι ώστε να κατανοηθεί από τους αναγνώστες το επίπεδο ενεργειών και συνεργασίας και πώς αυτοί οι οργανισμοί μπορούν να αντιμετωπίσουν τις ανάγκες και τα ζητήματα της τοπικής κοινωνίας. Η μελέτη επιδιώκει να εντοπίσει τις υπάρχουσες αντιλήψεις για την Κ.Αλ.Ο. και να αναλύσει τη δυναμική της σχέσης της με την τοπική ανάπτυξη. Μέσα από την έρευνα, η μελέτη στοχεύει να διερευνήσει τον τρόπο προσέγγισης και λειτουργίας της Κοινωνικής Οικονομίας στην Τοπική Αυτοδιοίκηση και να διερευνήσει πιθανές συνεργασίες που μπορούν να προωθήσουν περαιτέρω την τοπική ανάπτυξη.

Η προσέγγιση που επιλέχθηκε για τη διεξαγωγή της μελέτης περίπτωσης ήταν η ποιοτική έρευνα, η οποία κρίθηκε η πλέον κατάλληλη λόγω της ικανότητάς της να εξετάζει το φαινόμενο από τη σκοπιά των άμεσα εμπλεκομένων. Θεωρείται η καταλληλότερη σε σχέση με την συλλογή πληροφοριών που αφορούν την καθημερινότητα και άπτεται σε σχέσεις συνεργασίας (Παρασκευοπούλου-Κόλλια, 2008). Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν βασίστηκαν στις απόψεις, ερμηνείες και εμπειρίες των συμμετεχόντων, οι οποίες στη συνέχεια αναλύθηκαν και συντέθηκαν για να σχηματίσουν λογικά συμπεράσματα. Αυτή η μεθοδολογία ευθυγραμμίζεται με ερευνητικές πρακτικές που δίνουν προτεραιότητα στη συλλογή υποκειμενικών προοπτικών και στην επακόλουθη σύνθεση αυτών των δεδομένων με ουσιαστικό τρόπο.

Αυτή η μελέτη εστιάζει σε συμμετέχοντες που είναι τυπικοί και αντιπροσωπευτικοί του θέματος που ερευνάται. Συγκεκριμένα, η μελέτη εξετάζει σημερινά μέλη του Συνασπισμού και της Αντιπολίτευσης που έχουν σημαντική εμπειρία στην αυτοδιοίκηση με κάποιους να έχουν ήδη διατελέσει Αντιπεριφερειάρχες και Αντιδήμαρχοι. Τα άτομα αυτά είναι επικεφαλής με διαφορετικά προγράμματα και προοπτικές για την Περιφέρεια και τον Δήμο. Στο πλαίσιο των καθηκόντων τους, αναπτύσσουν και εφαρμόζουν την κοινωνική πολιτική του Οργανισμού Αυτοδιοίκησης και διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση και διαχείριση πολιτικών που

σχετίζονται με την τοπική αυτοδιοίκηση και την ανάπτυξη. Λειτουργούν επίσης ως μεσάζοντες μεταξύ του Κεντρικού Κράτους και της Τοπικής κοινότητας. Επίσης, η μελέτη εξετάζει και τις απόψεις συμμετεχόντων που ανήκουν σε υφιστάμενες διοικητικές θέσεις, των οποίων τα καθήκοντα διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην σχέση μεταξύ Κ.Αλ.Ο. και Ο.Τ.Α.

5.2 Μεθοδολογία Ποιοτικής Έρευνας

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι υπάρχουν δύο τύποι μεθόδων έρευνας: η ποσοτική και η ποιοτική. Οι ποσοτικές μέθοδοι επικεντρώνονται στην ανάλυση της συχνότητας ενός φαινομένου, ενώ οι ποιοτικές μέθοδοι περιλαμβάνουν τη σύγκριση διαφορετικών ειδών σε σχέση με το φαινόμενο που μελετάται. Επομένως, οι ερευνητές πρέπει να εξετάσουν προσεκτικά ποια μέθοδο θα εφαρμόσουν στην έρευνά τους. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ένα αυξανόμενο ενδιαφέρον για την ποιοτική έρευνα, η οποία έχει πολλές εφαρμογές στις κοινωνικές επιστήμες. Ωστόσο, εξακολουθεί να υπάρχει κάποια σύγχυση και διαφωνία σχετικά με το νόημα και τα χαρακτηριστικά της ποιοτικής έρευνας. Σύμφωνα με τους Denzin και Lincoln, η ποιοτική έρευνα περιλαμβάνει την τοποθέτηση του ερευνητή «δίπλα» στους συμμετέχοντες κάνοντας χρήση ερμηνευτικών και υλικών πρακτικών για τη μετατροπή του κόσμου σε μια σειρά αναπαραστάσεων. Οι ποιοτικοί ερευνητές επικεντρώνονται στη μελέτη των πραγμάτων στο φυσικό τους πλαίσιο και στοχεύουν στην ερμηνεία των φαινομένων με βάση τις έννοιες που τους αποδίδουν οι άνθρωποι. Για να οριστεί η ποιοτική έρευνα, συχνά συγκρίνεται και αντιπαραβάλλεται με την ποσοτική έρευνα. Σύμφωνα με τον W. Dilthey, σκοπός της ποσοτικής έρευνας, που χρησιμοποιείται κυρίως στις φυσικές επιστήμες, είναι να εξηγήσει τα φαινόμενα, ενώ η ποιοτική έρευνα, που κυριαρχεί στις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες, είναι η κατανόηση των φαινομένων (Ισαρη & Πουρκός, 2015).

Η ποιοτική προσέγγιση εκτιμά τις απόψεις και τις εμπειρίες των συμμετεχόντων στην έρευνα και τους δίνει άφθονες ευκαιρίες να εκφραστούν. Οι ερευνητές οφείλουν να παραμείνουν δεκτικοί στις προοπτικές των συμμετεχόντων προκειμένου να αποκτήσουν μια βαθύτερη κατανόηση των εμπειριών τους. Σε αντίθεση με την ποσοτική έρευνα, η ποιοτική έρευνα εστιάζει στην κατανόηση των μοναδικών προοπτικών των ατόμων αντί στην ανάλυση στατιστικών δεδομένων. Η ποιοτική έρευνα εξετάζει την διαφορετικότητα των απαντήσεων και των αντιδράσεων των συμμετεχόντων και όχι απλώς τις αριθμητικές τάσεις. Η αξιοπιστία, η εγκυρότητα και η γενίκευση προσεγγίζονται διαφορετικά στην ποιοτική έρευνα, η οποία συνήθως περιλαμβάνει την ανάλυση λόγου ή κειμένων και την εργασία με μικρότερο μέγεθος δείγματος. Αυτή η μέθοδος είναι η πλέον κατάλληλη για τη διερεύνηση ατομικών στάσεων και αντιλήψεων μέσα σε ένα κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο. Ωστόσο, η

διεξαγωγή ποιοτικής έρευνας απαιτεί εξειδικευμένες δεξιότητες, εμπειρία και προσοχή σε ηθικά ζητήματα και έχει περιορισμένη γενίκευση και συγκρισιμότητα. Η ποιοτική έρευνα έχει γίνει ολοένα και πιο δημοφιλής για την αυθεντική και ενσυναίσθητη προσέγγισή της στην κατανόηση του φαινομένου που μελετάται από την οπτική γωνία των συμμετεχόντων, σε αντίθεση με την «απρόσωπη» γλώσσα της ποσοτικής έρευνας (Παρασκευοπούλου-Κόλλια, 2008).

5.3 Συνέντευξη - το ισχυρό μέσο της Ποιοτικής Έρευνας

Η ποιοτική μέθοδος έρευνας είναι ένα πολύτιμο εργαλείο για τη διερεύνηση πολύπλοκων θεμάτων και την ανάπτυξη θεωριών που βασίζονται σε παρατηρήσεις που γίνονται από κάτω προς τα πάνω. Η Παρασκευοπούλου (2008) υποστηρίζει ότι στο επίκεντρο αυτής της μεθόδου βρίσκεται η διαδικασία της συνέντευξης, η οποία περιλαμβάνει την άμεση επικοινωνία μεταξύ του ερευνητή και του συμμετέχοντος. Αυτή η αλληλεπίδραση υπερβαίνει την απλή ανταλλαγή λέξεων και αποτελεί βασικό συστατικό για τη συλλογή και την ερμηνεία δεδομένων. Συνολικά, η χρήση ποιοτικών ερευνητικών μεθόδων επιτρέπει μια πιο εις βάθος κατανόηση του θέματος και δημιουργεί τα θεμέλια για περαιτέρω εξερεύνηση και ανάλυση.

Οι ερευνητικές συνεντεύξεις είναι μια πολύτιμη μέθοδος για τη συλλογή πληροφοριών σχετικά με το πώς αντιλαμβάνονται οι άλλοι τα πράγματα, συμπεριλαμβανομένων των σκέψεων, των στάσεων και των απόψεών τους. Απαιτούν μια σχέση μεταξύ του ερευνητή και του ερωτώμενου, καθώς και ανοιχτή επικοινωνία και καθοδήγηση από τον ερευνητή. Σε αντίθεση με τις καθημερινές συνομιλίες, οι ερευνητικές συνεντεύξεις δεν είναι εύκολο να διεξαχθούν και απαιτούν προσεκτικό σχεδιασμό και εξέταση των πιθανών δισταγμών ή φόβων του ερωτώμενου. Η σημασία των ερευνητικών συνεντεύξεων έγκειται στην ικανότητά τους να ξεπερνούν τα κοινωνικά εμπόδια και να διευκολύνουν τον αποτελεσματικό διάλογο προκειμένου να κατανοήσουν καλύτερα την πραγματικότητα. Η Κέδρακα (2008) ως ειδική στη μεθοδολογία συνεντεύξεων υποστηρίζει ότι η συνέντευξη είναι μια μέθοδος συλλογής πληροφοριών μέσω ανοιχτής και ειλικρινούς επικοινωνίας μεταξύ του συνεντευξιαζόμενου και του ερωτώμενου. Απαιτεί ένα ορισμένο επίπεδο σχέσης μεταξύ των δύο μερών και χρησιμεύει ως τεχνική για τη συλλογή όχι μόνο πραγματικών δεδομένων, αλλά και συναισθηματικών και βιοματικών πληροφοριών. Ουσιαστικά, η συνέντευξη επιτρέπει στους ερευνητές να αποκτήσουν εικόνα για τις σκέψεις και τα συναισθήματα των υποκειμένων τους. Αυτό το ερευνητικό εργαλείο είναι πλεονεκτικό επειδή επιτρέπει τη διευκρίνιση των απαντήσεων και παρέχει την ευκαιρία για περαιτέρω ερωτήσεις, οδηγώντας σε μια πιο εμπειριστατωμένη ανάλυση. Επιπλέον, λόγω του άμεσου χαρακτήρα της, η συνέντευξη είναι συχνά καλά αποδεκτή από τους συμμετέχοντες στην έρευνα. Ωστόσο έχει ιδιαίτερη σημασία για τους νέους

ερευνητές να παραμείνουν συγκεντρωμένοι στο ερευνητικό τους θέμα, ώστε να μπορούν να συλλέγουν σχετικά δεδομένα που θα μπορούν εύκολα να υποβληθούν σε επεξεργασία στο μέλλον. Όμως κατά τη διάρκεια μιας συνέντευξης, μπορεί να προκύψουν απροσδόκητες καταστάσεις λόγω διαφόρων παραγόντων όπως η προθυμία του ερωτώμενου να συνεργαστεί ή τα εμπόδια επικοινωνίας. Αν και οι συνεντεύξεις είναι συνήθως δομημένες, είναι επίσης ευέλικτες και μπορούν να τροποποιηθούν με βάση τις συνθήκες σε πραγματικό χρόνο. Στην ουσία, οι συνεντεύξεις είναι δυναμικές διαδικασίες που λαμβάνουν χώρα σε πραγματικές συνθήκες.

Η μέθοδος έρευνας που επιλέχθηκε περιλαμβάνει τη χρήση ημιδομημένων συνεντεύξεων. Αυτός ο τύπος συνέντευξης επιτρέπει την υποβολή ερωτήσεων ανοιχτού τύπου και τη χρήση ενός σημειωματάριου για τον περιορισμό κάθε επιρροής στους συμμετέχοντες. Αυτή η προσέγγιση επιτρέπει μια περιγραφική ανάλυση δίνοντας στους ερωτηθέντες την ελευθερία να περιγράψουν τις εμπειρίες τους και να δώσουν έμφαση σε κρίσιμες πτυχές του θέματος που μελετάται. Αν και περιλαμβάνει ένα σύνολο προκαθορισμένων ερωτήσεων για σημαντικά θέματα, η ημιδομημένη συνέντευξη εξακολουθεί να επιτρέπει στους συμμετέχοντες να εκφράσουν τις δικές τους απόψεις (Φίλιας, 1996). Αν και η διεξαγωγή ποιοτικών συνεντεύξεων απαιτεί περισσότερο χρόνο, δεξιότητες και προσπάθεια, είναι μια μέθοδος έρευνας με μεγάλη ανταμοιβή για τον ερευνητή. Επιτρέπει την εξερεύνηση των περιπλοκών της ανθρώπινης εμπειρίας και είναι συχνά μια διεγερτική και δημιουργική διαδικασία για τη συλλογή δεδομένων. Παρά τις πρόσθετες απαιτήσεις, η ποιοτική συνέντευξη προσφέρει μοναδικές γνώσεις και μια βαθύτερη κατανόηση της πολυπλοκότητας της ανθρώπινης ύπαρξης.

5.4 Το πλαίσιο των συνεντεύξεων

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι να διερευνήσει πώς γίνεται αντιληπτή η Κ.Αλ.Ο. για την Τοπική Αυτοδιοίκηση μέσω ποιοτικής έρευνας, χρησιμοποιώντας ως ερευνητικό εργαλείο τις ημιδομημένες συνεντεύξεις. Για να επιτευχθεί αυτό, δημιουργήθηκε ένα πλαίσιο συνέντευξης με προσχεδιασμένες και ανοιχτές ερωτήσεις που δίνουν στον ερωτώμενο την ελευθερία να εκφράσει τις προσωπικές του απόψεις και να αλλάξει τις απαντήσεις του καθώς προχωρά η συζήτηση.

Για να δημιουργηθεί οικειότητα, η πρώτη επαφή με τους συνεντευξιαζόμενους έγινε αυτοπροσώπως και όχι τηλεφωνικά. Πριν από τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων, οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν για τη διάρκεια, το περιεχόμενο και το σκοπό της έρευνας και δεν δόθηκε ο οδηγός συνέντευξης εκ των προτέρων για να ενθαρρύνει αυθόρμητες και γνήσιες απαντήσεις. Οι συνεντευξιαζόμενοι ήταν πρόθυμοι να συμμετάσχουν από την αρχή και αυτή η προθυμία συνεχίστηκε σε όλη τη διάρκεια της συνέντευξης. Οι ίδιες οι συνεντεύξεις διεξήχθησαν σε ήρεμο κλίμα εμπιστοσύνης, με τους ερωτηθέντες να παρέχουν πολύτιμες πληροφορίες και συχνά να υπερβαίνουν το

αναμενόμενο χρονικό όριο. Αναμφίβολα, μια κρίσιμη πτυχή της διεξαγωγής της ημιδομημένης συνέντευξης ήταν η δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης μεταξύ του ερευνητή και των ερωτηθέντων. Ο ερευνητής έπρεπε να ακούει ενεργά και να ανταποκρίνεται στα λόγια των ερωτηθέντων με τρόπο που τους ενθάρρυνε να μοιράζονται περισσότερες πληροφορίες, ενώ παράλληλα σεβόταν τη σιωπή τους και αποφεύγοντας να τους πιέζει πολύ. Επιπλέον, ο ερευνητής έπρεπε να διασφαλίσει ότι το πλαίσιο επικοινωνίας διατηρήθηκε χωρίς να κάνει ηθικές κρίσεις σχετικά με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων. Αυτό ήταν σημαντικό για να αποφευχθεί η δημιουργία πίεσης, άγχους ή αμηχανίας και να διατηρηθεί μια φιλική και ανοιχτή στάση σε όλη τη διάρκεια της συνέντευξης. Αξίζει να σημειωθεί ότι, στο τέλος της συνέντευξης, πολλοί συνεντευξιαζόμενοι εξέφρασαν την επιθυμία να συνεχιστεί η συζήτηση και έθεσαν ακόμη και επιπλέον ζητήματα που σχετίζονται με την τοπική αυτοδιοίκηση.

Κάθε συνέντευξη παρουσίαζε τη δική της μοναδική πρόκληση, απαιτώντας από τον ερευνητή να ακολουθήσει μια συγκεκριμένη προσέγγιση για να καλύψει τις απόψεις και τις θέσεις των ερωτηθέντων, ακόμη και όταν συζητούσε κοινές αντιλήψεις. Η απόφαση των ερωτηθέντων να μην ηχογραφηθούν οι συνεντεύξεις βασίστηκε πιθανώς σε μια υποψία για το μέσο, αλλά επέτρεψε επίσης μια μεγαλύτερη αίσθηση αμεσότητας μεταξύ του ερωτώμενου και του ερευνητή. Οι σημειώσεις που κρατήθηκαν κατά τη διάρκεια κάθε συνέντευξης χρησίμευσαν ως η μοναδική πηγή πληροφοριών για τη μελέτη. Οι συμμετέχοντες επιλέχθηκαν προσεκτικά με βάση τη συνάφειά τους με το φαινόμενο που διερευνάται.

5.5 Ηθικά ζητήματα στην Ποιοτική Έρευνα

Η εμπιστευτικότητα είναι κρίσιμη και ο ερευνητής πρέπει να επιδείξει ειλικρινή στάση, τρόπο και συμπεριφορά απέναντι στους συμμετέχοντες. Ο ερευνητής δεν πρέπει να κάνει καμία προσπάθεια να πιέσει τους συμμετέχοντες να απαντήσουν σε ερωτήσεις που θέλουν να αποφύγουν. Ωστόσο, η πλήρης ανωνυμία μπορεί να μην είναι δυνατή, ιδιαίτερα στην ποιοτική έρευνα, καθώς τα δεδομένα που συλλέγονται ενδέχεται να είναι δύσκολο να τροποποιηθούν χωρίς να αποκαλυφθεί η ταυτότητα του συμμετέχοντος.

Η ηθική στον σχεδιασμό και τη διαδικασία της έρευνας είναι μια κρίσιμη πτυχή που απαιτεί προσοχή. Περιλαμβάνει ένα σύνολο κανονισμών που καθοδηγούν τη συμπεριφορά των ερευνητών προς όλα τα μέρη που εμπλέκονται στην έρευνα, με ιδιαίτερη έμφαση στον τρόπο με τον οποίο οι ερευνητές αντιμετωπίζουν τα άτομα που συμμετέχουν στην ερευνητική διαδικασία. Ένα από τα βασικά ηθικά ζητήματα περιλαμβάνουν τη διασφάλιση ότι οι συμμετέχοντες συμμετέχουν ανώνυμα. Για να διασφαλιστεί η ηθική έρευνα, ο ερευνητής πρέπει να δημιουργήσει μια σχέση εμπιστοσύνης με τους συμμετέχοντες (Κεδράκα, 2008) Αυτό περιλαμβάνει τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος όπου οι συμμετέχοντες μπορούν να συνεισφέρουν

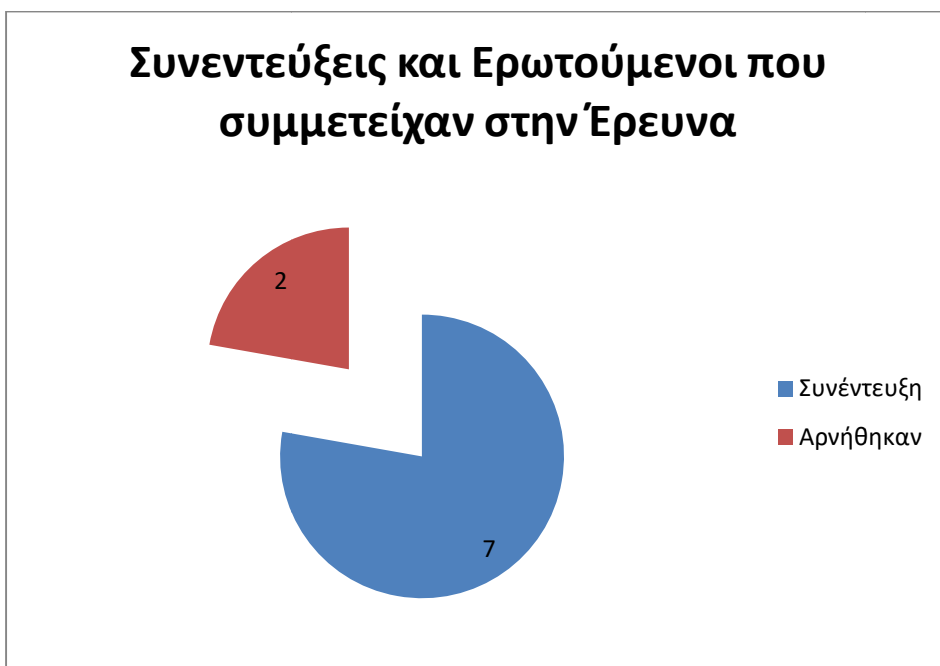
ειλικρινείς απαντήσεις χωρίς να αισθάνονται πίεση για να δώσουν σωστές απαντήσεις. Ο σχεδιασμός της έρευνας θα πρέπει επίσης να είναι ευέλικτος και ανοιχτός σε τροποποιήσεις, καθώς τα αναδυόμενα ευρήματα ενδέχεται να απαιτούν αλλαγές στα ερευνητικά ερωτήματα. Κατά τη διάρκεια της ερευνητικής διαδικασίας, ο ερευνητής μπορεί επίσης να χρειαστεί να τροποποιήσει ερωτήσεις για να βελτιώσει την κατανόηση ή να προσαρμόσει την κατάταξή τους. Εάν οι συμμετέχοντες δυσκολεύονται να απαντήσουν, ο ερευνητής θα πρέπει να επικεντρωθεί σε βασικά σημεία και να τους ενθαρρύνει να εκφράσουν ελεύθερα τις σκέψεις τους. Ο ερευνητής πρέπει να παρέχει επαρκείς πληροφορίες στους συμμετέχοντες σχετικά με το θέμα, το σκοπό και τη διαδικασία της έρευνας, διασφαλίζοντας την εθελοντική συγκατάθεσή τους για συμμετοχή. Η γλώσσα που χρησιμοποιείται πρέπει να είναι απλή και εύκολα κατανοητή και ο ερευνητής πρέπει να επιβεβαιώσει ότι οι συμμετέχοντες έχουν κατανοήσει το θέμα. Μία από τις σημαντικές προκλήσεις στη διεξαγωγή ηθικής έρευνας είναι ο προγραμματισμός συνεντεύξεων γύρω από τις καθημερινές υποχρεώσεις των συμμετεχόντων. Αυτό μπορεί να παρατείνει την ερευνητική διαδικασία, όπως συνέβη σε αυτήν τη μελέτη, η οποία χρειάστηκε περίπου δύο μήνες για να ολοκληρωθεί.

Συνοψίζοντας, η προσέγγιση που υιοθετήθηκε για τη διερεύνηση προσωπικών εμπειριών και αντιλήψεων δεν ήταν απλή υπόθεση και απαιτούσε σημαντική επένδυση χρόνου και προσπάθειας εμβαθύνοντας στην ηθική και στην επικοινωνία. Αν και ο ερευνητής είχε ένα ειλικρινές πάθος για τη διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο συνεργάζεται η Κ.Αλ.Ο. με την Τοπική Αυτοδιοίκηση, οι προκλήσεις που συναντήθηκαν δεν μπορούσαν να παραβλεφθούν.

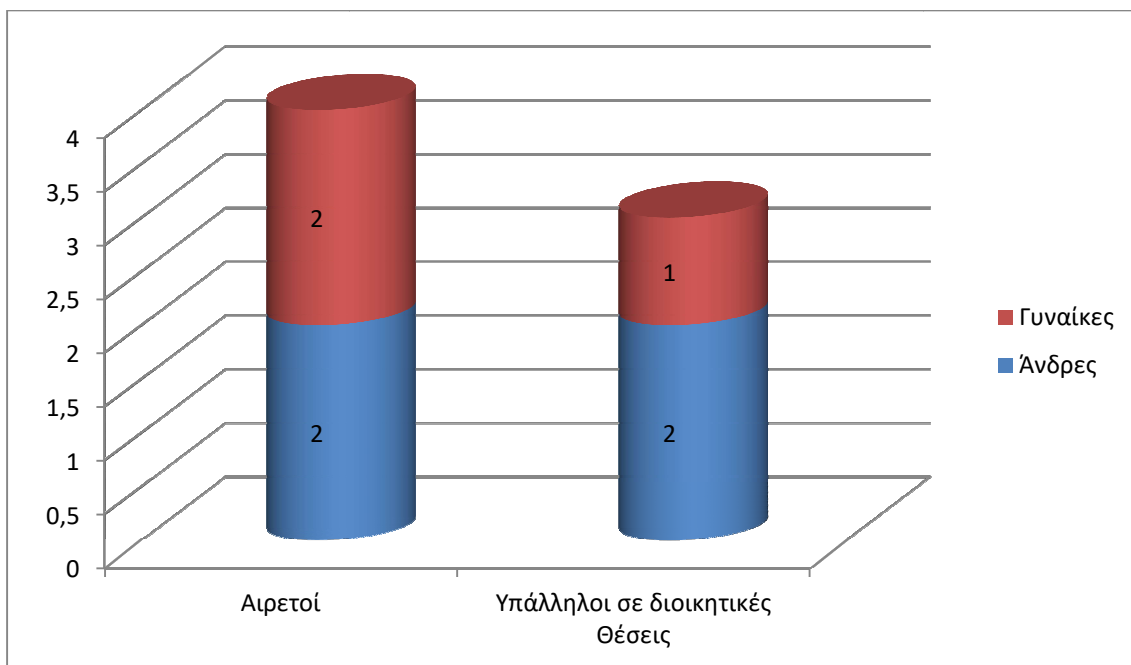
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο: Συνεντεύξεις και Έρευνα

6.1 Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Συνολικά, πραγματοποιήθηκαν επτά ατομικές συνεντεύξεις από τις εννέα προγραμματισμένες (δύο αρνήθηκαν), μεταξύ των οποίων τρεις διοικητικοί υπάλληλοι σε ανώτερες διοικητικές θέσεις (δύο άντρες και μία γυναίκα) και τέσσερις αιρετοί, εκ των οποίων ο ένας ήταν Αντιπεριφερειάρχης (άντρας), δύο Αντιδήμαρχοι (γυναίκες) και ένας ήταν Δημοτικός Σύμβουλος της Αντιπολίτευσης (άντρας). Οι ερωτηθέντες δεν είχαν αντίρρηση να αναφερθούν οι ιδιότητες που έχουν, ωστόσο προτίμησαν για προσωπικούς λόγους να διασφαλιστεί η ανωνυμία τους. Οι συνεντεύξεις αφορούν την Περιφέρεια Θεσσαλονίκης και δύο Δήμους της περιφέρειας με διαφορετικά γεωγραφικά στοιχεία μεταξύ τους.

Γράφημα 1. Συνεντεύξεις και Ερωτούμενοι που συμμετείχαν στην Έρευνα

Γράφημα 2. Ιδιότητα και φύλο ερωτηθέντων

6.2 Σκοπός και Ερωτήσεις της Έρευνας

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να διερευνήσει μια σειρά ερευνητικών ερωτημάτων που σχετίζονται με την Κ.Αλ.Ο. και τον ρόλο της στην τοπική ανάπτυξη. Τα ερωτήματα αυτά περιλαμβάνουν την εξέταση απόψεων για την Κ.Αλ.Ο. ως θεσμό στη χώρα μας, τις δυνατότητές της ως κοινωνικό και πολιτικό εργαλείο για την Τοπική Αυτοδιοίκηση και τη σχέση Κοινωνικής Οικονομίας και Τοπικής Αυτοδιοίκησης καθώς οι αρμοδιότητες μεταβιβάζονται από το Κεντρικό Κράτος στους ΟΤΑ. Επιπρόσθετα, η μελέτη επιδιώκει να αξιολογήσει την αποτελεσματικότητα των φορέων του Κ.Αλ.Ο στην κάλυψη των αναγκών των τοπικών κοινωνιών και στον εντοπισμό τυχόν εμποδίων που μπορεί να εμποδίζουν την επιτυχία τους και αν αυτοί σχετίζονται με την ηγεσία των δύο πλευρών. Άλλοι τομείς εξέτασης περιλαμβάνουν την επιρροή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στους στόχους της Κ.Αλ.Ο, τις δυνατότητες συνεργασίας μεταξύ δήμων και φορέων κοινωνικής υπηρεσίας και το θεσμικό πλαίσιο για συμβάσεις μεταξύ Τοπικής Αυτοδιοίκησης και φορέων της Κ.Α.Λ.Ο. Επιπλέον, η μελέτη στοχεύει να διαπιστώσει εάν η ύπαρξη φορέων Κ.Αλ.Ο έχει δικαιολογηθεί επαρκώς από τις ανάγκες του Δήμου ή της Επαρχίας.

6.3 Συνεντεύξεις

Κατά τη διάρκεια της πρώτης συνέντευξης, υπήρχε μία οικειότητα μεταξύ του ερευνητή και του διοικητικού λειτουργού του Δήμου. Το Διοικητικό στέλεχος διαθέτει μεγάλη εμπειρία σε θέματα που άπτονται στις δημοτικές δομές. Το κύριο μήνυμα που μεταφέρθηκε κατά τη διάρκεια της συνέντευξης ήταν η κρίσιμη σημασία του εντοπισμού των πραγματικών αναγκών της τοπικής κοινότητας και της αποτελεσματικής διαχείρισής τους με την αξιοποίηση των τοπικών πόρων. Όταν ρωτήθηκε για τον θεσμό της Κοινωνικής Οικονομίας στην χώρα μας, τον περιέγραψε ως ένα έδαφος το οποίο καλύπτεται από ομίχλη και ανέφερε ότι η κατάσταση στην Ελλάδα είναι δεινή λόγω πολλών παραγόντων, όπως η έμφαση στη σταθεροποίηση της οικονομίας και η παραμέληση του κράτους πρόνοιας, που οδηγεί σε σημαντικές ανισότητες, έλλειψη επενδύσεων, υψηλά ποσοστά ανεργίας, μετανάστευση ειδικευμένων ατόμων και διάχυτη φτώχεια. Η κυβέρνηση και οι κοινωνικοί λειτουργοί δεν έχουν ακόμη αναπτύξει ένα ολοκληρωμένο σχέδιο για την αντιμετώπιση αυτών των ζητημάτων και τη βελτίωση της συνολικής κατάστασης υπανάπτυξης της χώρας. Ως αποτέλεσμα, η κοινωνική συνοχή έχει υπονομευτεί σοβαρά.

Στο ερώτημα ποιος είναι ο ρόλος της Κ.Αλ.Ο. στην τοπική ανάπτυξη και αν αυτή αποτελεί κοινωνικό και πολιτικό εργαλείο για την Τοπική Αυτοδιοίκηση υποστήριξε ότι είναι ζωτικής σημασίας να δημιουργηθεί μια Κ.Αλ.Ο. σε τοπικό επίπεδο, καθώς προσφέρει προοπτικές επέκτασης και επιτρέπει την αντιμετώπιση των περιφερειακών

απαιτήσεων. Επίσης ανέφερε ότι η πολιτική για την Κ.Αλ.Ο. έχει δύο βασικούς στόχους. Πρώτον, στοχεύει στην ενίσχυση των κοινωνικών υπηρεσιών που παρέχονται από τους Δήμους και δεύτερον, επιδιώκει να ενισχύσει τις κοινωνικές υπηρεσίες της Τοπικής Απασχόλησης με αντισυμβατικές μεθόδους και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι αποτελεί κοινωνικό και πολιτικό εργαλείο της Τ.Α..

Η τρίτη ερώτηση που του τέθηκε ήταν *«Η μεταβίβαση των αρμοδιοτήτων από το Κεντρικό κράτος στην Τοπική Αυτοδιοίκηση δίνει προοπτική στην αμφίδρομη αυτή σχέση μεταξύ Κοινωνικής Οικονομίας και Τοπικής Αυτοδιοίκησης και με ποιο τρόπο;»*. Ο ερωτώμενος διατηρούσε επιφυλάξεις για τις αλλαγές που έγιναν στον σχεδιασμό και τον συντονισμό του όλου εγχειρήματος. Αν και αναγνώρισε τη σημασία αυτών των αλλαγών για την ανάπτυξη του θεσμού, πίστευε ότι θα πρέπει να υπάρχει ένα κεντρικό όργανο σε κρατικό επίπεδο που θα επιβλέπει, θα χρηματοδοτεί και θα αναγνωρίζει το έργο των φορέων Κ.Αλ.Ο.. Αυτός ο φορέας θα πρέπει επίσης να παρέχει πρόσθετα οφέλη σε αυτούς τους φορείς, όπως ειδικές φορολογικές απαλλαγές, και θα πρέπει να έχει λόγο στην έγκριση του σκοπού αυτών των φορέων. Τόνισε ότι αυτή η απόφαση θα πρέπει να ληφθεί σε συνεργασία με την Τοπική Αυτοδιοίκηση για να μην υπάρξει αλληλοεπικάλυψη στο έργο τους και να υπάρχει σαφής καταγραφή φορέων και επίσημων κοινωνικών εταίρων από την Πολιτεία.

Στην ερώτηση για την άποψη του για τους φορείς Κ.Αλ.Ο. στον Δήμο που εργάζεται ανέφερε ότι αρκετές κοινωνικές πολιτικές εισήχθησαν μετά την είσοδο της χώρας στην οικονομική κρίση για τη βελτίωση της ευημερίας της κοινωνίας. Δυστυχώς, κάποιοι φορείς δεν έχουν προχωρήσει όπως αναμενόταν και έχουν υποστεί πτώση. Όσον αφορά την επάρκεια τους απάντησε αρνητικά και υποστήριξε ότι υπό το πρίσμα της τρέχουσας κρίσης, η κοινωνία ζητά τη δημιουργία νέων μορφών φορέων Κ.Αλ.Ο. που θα προσφέρουν δωρεάν υπηρεσίες και αγαθά στους πολίτες. Για παράδειγμα, η δημιουργία ενιαίων καταστημάτων σε διάφορα σημεία της πόλης θα παρείχε στους πολίτες πρόσβαση σε μια ποικιλία υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων υπηρεσιών.

Στην ερώτηση αν οι στόχοι που θέτουν οι φορείς Κ.Αλ.Ο. επηρεάζονται άμεσα από την Τ.Α. απάντησε θετικά αναφέροντας ότι: *«Ο Δήμος παίζει καθοριστικό ρόλο στην παροχή οικονομικής βοήθειας και στο συντονισμό των προσπαθειών με διάφορους φορείς. Επιπλέον, συχνά παρέχουν καταλύματα σε αυτούς τους οργανισμούς, σε μια προσπάθεια να συνεργαστούν και να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας. Είναι επιτακτική ανάγκη όλα τα κόμματα να κινηθούν προς την ίδια κατεύθυνση και να εργαστούν ομαδικά για το γενικότερο καλό, κάτι για το οποίο ο Δήμος γνωρίζει πολύ και αγωνίζεται ενεργά»*.

Η επόμενη ερώτηση αφορούσε την συνεργασία του Δήμου με τέτοιους φορείς και κατά πόσο οι αρμόδιες υπηρεσίες του εν λόγω Δήμου θα μπορούσαν να συνεργαστούν με αυτές. Ο ερωτώμενος υποστήριξε ότι η τρέχουσα κατάσταση της Κ.Αλ.Ο. στον Δήμο είναι αργή, χωρίς πρόοδο. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να είναι η κορυφαία προτεραιότητα για τους διοικούντες να τονώσει αυτόν τον τομέα. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με τη διερεύνηση όλων των πιθανών οδών, όπως η εφαρμογή

προγραμμάτων, η συνεργασία με τοπικές επιχειρήσεις, η παροχή χορηγιών και η προώθηση του εθελοντισμού. Είναι απαραίτητο η κυβέρνηση να συνεργαστεί με όλους τους τομείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ιδιαίτερα με την Παιδεία και το Περιβάλλον, για την επίτευξη αυτού του στόχου. Επιπλέον, η κυβέρνηση πρέπει να αναγνωρίσει τη σημασία των ευρωπαϊκών προγραμμάτων και να βασιστεί σε αυτά ως κύρια πηγή χρηματοδότησης. Πρέπει να είναι εξοπλισμένοι για να χειρίζονται και να παρακολουθούν αυτά τα προγράμματα, τα οποία θα συμβάλουν επίσης στη μείωση της τοπικής ανεργίας δημιουργώντας ευκαιρίες απασχόλησης. Δυστυχώς στον Δήμο δεν υπάρχουν τέτοιου είδους επιχειρήσεις πέρα από ψυχαγωγικές και αθλητικά σωματεία.

Ερωτώμενος για το θεσμικό πλαίσιο που αφορά τις συμβάσεις μεταξύ της Τ.Α. και των φορέων Κ.Αλ.Ο. ανέφερε ότι μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν όσοι επιχειρούν να ιδρύσουν μια επιχείρηση είναι η έλλειψη επαρκών γνώσεων και δεξιοτήτων διαχείρισης. Αυτό είναι ένα σημαντικό ζήτημα, καθώς πολλοί επιχειρηματίες αναζητούν καθοδήγηση. Επιπλέον, υπάρχει έλλειψη στελεχών με την απαραίτητη τεχνική τεχνογνωσία για τη δημιουργία και διατήρηση μιας βιώσιμης επιχείρησης. Από την άλλη πλευρά, αυτή της Τ.Α., υπάρχει επίσης έλλειψη τεχνογνωσίας και χειρισμού των συμβάσεων με τέτοιου είδους επιχειρήσεις. Συμπερασματικά ανέφερε ότι η υπανάπτυξη αυτού του χώρου προβάλλει και περισσότερες δυσκολίες τις οποίες αντιμετωπίζει αυτό το θεσμικό πλαίσιο.

Τέλος ερωτήθηκε εάν η Τ.Α. έχει αναδείξει την αναγκαιότητα ύπαρξης αυτών των φορέων με επάρκεια και με ποιο τρόπο. Με απογοητευτικό ύφος υποστήριξε ότι ο ρόλος της Κοινωνικής Οικονομίας έχει παραμεληθεί και απαιτεί περισσότερη προσοχή. Πρέπει να παρέχεται αποτελεσματική υποστήριξη, αλλά είναι σημαντικό να υπάρχει σαφή κατανόηση των στόχων και των στοχευόντων περιοχών. Είναι επίσης σημαντικό να αποφευχθούν οι υπερκορεσμένες και ανταγωνιστικές αγορές. Πρέπει να καταβληθούν προσπάθειες για να ενθαρρυνθούν και να βοηθηθούν οι φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας, συμπεριλαμβανομένης της δημιουργίας ενός κέντρου πληροφόρησης με εξειδικευμένες γνώσεις. Ωστόσο, η συχνή αλλαγή της δημοτικής ηγεσίας μπορεί να εμποδίσει την πρόοδο και να εμποδίσει την υλοποίηση των πρωτοβουλιών της Κοινωνικής Οικονομίας.

Η δεύτερη συνέντευξη πραγματοποιήθηκε με αιρετό στέλεχος της Περιφέρειας σε ένα περιβάλλον στο οποίο ευδοκίμησε η ευγένεια και η εμπιστοσύνη. Ο ερωτώμενος απάντησε συνδυαστικά στις πρώτες δύο ερωτήσεις που αφορούσαν τον θεσμό της Κ.Αλ.Ο και τον ρόλο της στην τοπική αυτοδιοίκηση λέγοντας ότι *«η χώρα μας πρέπει να ιεραρχήσει και να εντείνει τις προσπάθειες για την επίτευξη των προτύπων της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Οικονομίας λόγω της αυξανόμενης ζήτησης για αυτήν. Η εκπαίδευση πρέπει να μεταμορφωθεί, με επίκεντρο τη συλλογική διαχείριση των τοπικών θεμάτων και των κοινωνικών αναγκών, ώστε να καταστεί δυνατή η θεσμική πρόοδος. Η ανάγκη για Κ.Αλ.Ο. στην Τοπική Αυτοδιοίκηση δεν είναι προσωρινή, αλλά μια αυξανόμενη αναγκαιότητα. Καθώς συνεχίζουμε να ανακάμπουμε, η Κεντρική Κυβέρνηση και η παραδοσιακή Οικονομία δεν είναι σε θέση να ανταποκριθούν στις αναδυόμενες ανάγκες. Με περιορισμένα κρατικά επιδόματα και πολυάριθμες κοινωνικές ανάγκες όπως*

η ανεργία, η εκπαίδευση και το περιβάλλον, η ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο μπορεί να είναι η πιο εφικτή λύση».

Στην ερώτηση που αφορά την μεταβίβαση των αρμοδιοτήτων από το κεντρικό κράτος στην Τ.Α. επεσήμανε ότι «η μεταφορά αρμοδιοτήτων από το Δημόσιο στην Τοπική Αυτοδιοίκηση στη χώρα μας οδηγεί συχνά σε μεταβίβαση καθηκόντων χωρίς επαρκή χρηματοδότηση για την υλοποίηση προτεινόμενων πρωτοβουλιών. Αν και οι διοικήσεις ενθαρρύνουν την Τοπική Αυτοδιοίκηση με διάφορες μεθόδους, συχνά αποτυγχάνουν να ακολουθήσουν την εφαρμογή. Για να ενισχυθεί το σύστημα Τοπικής Αυτοδιοίκησης, πρέπει να εξασφαλιστεί χρηματοδότηση, ίσως με την επιστροφή ορισμένων φόρων στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, κάτι που θα ωφελούσε την ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας στις περιφερειακές κοινωνίες. Επιπλέον, το θεσμικό σύστημα που εμποδίζει την πρόοδο πρέπει να βελτιωθεί και να γίνει πιο διαφανές».

Στην συνέχεια ερωτήθηκε για τους φορείς Κ.Αλ.Ο., για την επάρκεια τους και αν επηρεάζονται από την Τ.Α.. Συγκεκριμένα ανέφερε: « Οι φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας στην Περιφέρεια μας είναι ανεπαρκείς, και υπάρχει αυξανόμενη ζήτηση για νέους. Για να παρέχει καλύτερα προγράμματα και υπηρεσίες στους πολίτες, ο κάθε Δήμος πρέπει να διευρύνει τις συνεργασίες του. Ωστόσο, οικονομικά και πολιτικά εμπόδια από το κεντρικό κράτος εμποδίζουν την πρόσληψη νέου προσωπικού ή τη δημιουργία νέων δομών. Ως εκ τούτου, τα εργαλεία χρηματοδότησης από αυτούς τους οργανισμούς πρέπει να χρησιμοποιηθούν για να ξεπεραστεί η έλλειψη χρηματοδότησης και τα πολιτικά εμπόδια. Είναι ζωτικής σημασίας για τους εκλεγμένους αξιωματούχους να δώσουν προτεραιότητα στις ανάγκες των πολιτών και να ξεπεράσουν αυτούς τους περιορισμούς. Οι δήμοι θα πρέπει να υιοθετήσουν ευρωπαϊκά προγράμματα για την κοινωνική πολιτική και την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας, τα οποία μπορούν να επιτευχθούν μέσω συνεργασιών με φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας για την αντιμετώπιση των τοπικών αναγκών». Ο ερωτώμενος αναφέρθηκε και στην τεράστια διαφορά που έχουμε με χώρες όπως η Ισπανία και η Ιταλία στην αντίληψη της κοινωνικής οικονομίας. Αναφέρθηκε στο γεγονός ότι οι πολίτες αυτών των χωρών αντιλαμβάνονται από νωρίς την αναγκαιότητα της ύπαρξης της Κ.Αλ.Ο. μέσω της συνεχούς ενημέρωσης από τους αρμόδιους φορείς.

Στο θέμα της συνεργασίας με την Τ.Α. και σε ποιους κλάδους θα μπορούσε να συνεργαστούν ανέφερε ότι : «Πιστεύω ότι δεν υπάρχει κλάδος που να μην μπορεί να επωφεληθεί από μια σύμπραξη Δήμου και φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας. Ωστόσο, προτείνω ανεπιφύλακτα να επικεντρωθούμε σε τομείς όπως η Κοινωνική Πολιτική, ο Αθλητισμός, ο Πολιτισμός και το Περιβάλλον. Καθιερώνοντας μια σταθερή συνεργασία σε αυτούς τους τομείς, μπορούμε να ενισχύσουμε την τοπική κοινωνία και να εργαστούμε προς τον μεγαλύτερο στόχο της τοπικής ανάπτυξης».

Στην ερώτηση για το θεσμικό πλαίσιο των συμβάσεων τόνισε το γεγονός ότι η Τ.Α. δυσκολεύεται να συνάψει τέτοιου είδους συμβάσεις καθώς δεν είναι ξεκάθαρο το νομικό πλαίσιο που ορίζει τις κάθε είδους τέτοιες επιχειρήσεις. Ακούστηκε αισιόδοξος στο ότι οι αρμόδιες υπηρεσίες ολοένα και περισσότερο επιμορφώνουν τους υπαλλήλους τους ωστόσο επισήμανε ότι το επίπεδο γνώσης είναι εξαιρετικά χαμηλό.

Στο ερώτημα εάν αναδεικνύεται επαρκώς η Κ.Αλ.Ο. από την Τ.Α. ανέφερε ότι η Κ.Αλ.Ο. έχει κρίσιμο ρόλο στη λειτουργία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και οι Δήμοι πρέπει να δώσουν προτεραιότητα στην ανάπτυξή της ως πρωταρχικό στρατηγικό στόχο τα επόμενα χρόνια. Επεσήμανε ότι είναι σχετικά νέος θεσμός και οι δυνατότητές του δεν έχουν ακόμη αξιοποιηθεί πλήρως και χρήζουν περαιτέρω ενίσχυσης και προβολής, ιδίως μέσω πρωτοβουλιών της ηγεσίας της Τ.Α.. υποστήριξε ότι αυτό απαιτεί μια ολοκληρωμένη αξιολόγηση των αναγκών της τοπικής κοινωνίας και τον προσδιορισμό χρηματοδοτικών προγραμμάτων για την υποστήριξη της ίδρυσης και λειτουργίας οργανισμών Κοινωνικής Οικονομίας. Αναφέρθηκε σε αυτούς που δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να ιδρύσουν τέτοιες οντότητες υποστηρίζοντας ότι η Τ.Α. θα πρέπει να παράσχει εκπαίδευση, νομική κάλυψη και χρηματοδότηση. Στο τέλος πρόσθεσε ότι η Τ.Α. θα πρέπει να διασφαλίσει ότι οι πολίτες είναι καλά ενημερωμένοι για την Κ.Αλ.Ο. στην περιοχή τους, συμπεριλαμβανομένων των σχετικών σχεδίων δράσης και των διαδικασιών συμμετοχής.

Η τρίτη συνέντευξη πραγματοποιήθηκε με αιρετό στέλεχος της αντιπολίτευσης ο οποίος στην συνδυαστική ερώτηση για τον θεσμό της Κ.Αλ.Ο. στην χώρα μας αλλά και στην τοπική κοινωνία υποστήριξε ότι η τρέχουσα κατάσταση της Κοινωνικής Οικονομίας βρίσκεται στα σπάργανα και, παρόλο που έχουν σημειωθεί βελτιώσεις, υπάρχουν ακόμη πολλά περιθώρια ανάπτυξης. Πρόσθεσε ότι παρά το γεγονός ότι είναι ευρέως αντιληπτή η ανάγκη για κλίση προς αυτήν την κατεύθυνση, απαιτεί περαιτέρω ενίσχυση και απαιτεί τη συνεργασία διαφόρων κοινωνικών φορέων για τη δημιουργία παραγωγικών συνεργασιών που θα βοηθήσουν τις περιθωριοποιημένες ομάδες. Η εγκαθίδρυση μιας Κοινωνικής Οικονομίας σε κοινοτικό επίπεδο είναι απαραίτητη καθώς παρουσιάζει ευκαιρίες για ανάπτυξη και επιτρέπει την εκπλήρωση των τοπικών αναγκών.

Όσον αφορά την μεταβίβαση αρμοδιοτήτων από το κράτος στην Τ.Α. ανέφερε ότι η στροφή προς την αποκέντρωση είναι ένα θετικό βήμα καθώς δίνει τη δυνατότητα στην Τοπική Αυτοδιοίκηση να χειρίζεται πιο αποτελεσματικά τις ευθύνες της. Είναι σημαντικό να αναγνωρίσει ο καθένας ότι κάθε Δήμος έχει τις δικές του ξεχωριστές ιδιότητες και ανάγκες, τις οποίες η Τοπική Αυτοδιοίκηση γνωρίζει καλά και κατέληξε ότι η εμπλοκή της Τ.Α. στη διαδικασία λήψης αποφάσεων είναι ζωτικής σημασίας για επιτυχή αποτελέσματα.

Στο ερώτημα που αφορά τους φορείς Κ.Αλ.Ο. και την επάρκεια τους δήλωσε ότι παρά τις προσπάθειες, αυτή τη στιγμή δεν υπάρχουν βιώσιμοι φορείς που να ανταποκρίνονται επαρκώς στις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας. Οι προηγούμενες προσπάθειες απέτυχαν λόγω έλλειψης σαφήνειας σχετικά με τη μορφή και τον σκοπό τους. Υποστήριξε ότι αυτό οφείλεται κυρίως στο ότι αυτές οι πρωτοβουλίες δεν ευθυγραμμίζονται με τις αρχές της Κοινωνικής Οικονομίας και αποτυγχάνουν να ανταποκριθούν στις πραγματικές ανάγκες της κοινότητας. Δεν υπάρχουν επί του παρόντος πρωτοβουλίες ούτε από φορείς της Κ.Αλ.Ο. ούτε από την Τ.Α. που να στοχεύουν στη διόρθωση αυτής της κατάστασης. Παρέθεσε επίσης τον βαθμό επήρειας της Τ.Α. λέγοντας ότι η ενεργός εμπλοκή του Δήμου στην προώθηση πρωτοβουλιών Κοινωνικής Οικονομίας είναι καταλυτική. Ο Δήμος διαθέτει μια δεξαμενή

ειδικευμένων ατόμων που είναι σήμερα άνεργα και θα πρέπει να εκμεταλλευτεί την τεχνολογία τους. Με την κινητοποίηση πόρων και τη συνεργασία με τις τοπικές κοινωνίες, ο Δήμος μπορεί να αντιμετωπίσει τις ανάγκες τους και να συμβάλει στη συνολική ανάπτυξη και πρόοδο της περιοχής.

Στο ερώτημα εάν ο Δήμος συνεργάζεται με τέτοιους φορείς υποστήριξε ότι ο συγκεκριμένος Δήμος είναι ένα προάστιο που δεν απαιτεί την ίδρυση φορέων Κοινωνικής Οικονομίας για την κάλυψη των αναγκών ευπαθών ομάδων ή ανέργων. Ωστόσο, πρόσθεσε ότι υπάρχει δυνατότητα για τους οργανισμούς της Κ.Αλ.Ο. να συμβάλουν στην ανάπτυξη της κοινότητας μέσω προσπαθειών όπως ο αθλητισμός και ο πολιτισμός, ακόμη κι αν δεν αντιμετωπίζουν άμεσα κοινωνικά ζητήματα. Επισήμανε όμως, ότι δυστυχώς, η ανεπαρκής γνώση και από τις δύο πλευρές, η χρηματοδότηση και η έλλειψη συνεργασίας εμποδίζουν την πρόοδο τέτοιων οργανισμών. Επιπλέον, η απουσία σαφών στόχων για την κάλυψη των κοινωνικών αναγκών μέσω πρωτότυπων έργων αποτελεί επίσης σημαντική πρόκληση για την ανάπτυξη των φορέων της Κ.Αλ.Ο..

Στο τελευταίο ερώτημα που αφορά την προώθηση της Κ.Αλ.Ο. από την Τ.Α. δήλωσε ότι: *«η επένδυση στην Κ.Αλ.Ο. μπορεί να βοηθήσει στη βελτίωση της κοινότητάς μας, αλλά μόνο εάν οι ηγέτες μας σκεφτούν τις ανάγκες όλων και συνεργαστούν. Η κοινότητά μας αποτελείται από διαφορετικές ομάδες ανθρώπων, όπως εκείνους που δεν έχουν δουλειά, άτομα με αναπηρίες, επιχειρηματίες και ηλικιωμένους. Εάν δημιουργήσουμε σχέδια που φέρνουν αυτές τις ομάδες κοντά και τις βοηθήσουμε να συνεργαστούν, μπορούμε να κάνουμε την κοινότητά μας καλύτερη και να λύσουμε προβλήματα. Οι ηγέτες μας πρέπει να καταλάβουν τι πραγματικά χρειάζεται η κοινότητά μας, ώστε να μπορούν να κάνουν σχέδια που θα προωθήσουν την Κ.Αλ.Ο και κατ'επέκταση θα μας βοηθήσουν όλους. Αυτό θα δημιουργήσει νέες ευκαιρίες για διαφορετικά είδη επιχειρήσεων και οργανισμών να αναπτυχθούν και να βοηθήσουν την κοινότητά μας».*

Ο επόμενος συνεντευξιζόμενος που συμμετείχε στην έρευνα είναι διοικητικός υπάλληλος σε Ο.Τ.Α. α' βαθμού με μεγάλη εμπειρία στο νομοθετικό πλαίσιο των δημοσίων συμβάσεων. Στην ερώτηση για τον θεσμό της Κ.Αλ.Ο. υποστήριξε ότι δημιουργήθηκε για να αντιμετωπίσει κοινωνικά προβλήματα όπως η ανεργία, ενθαρρύνοντας την κοινωνική δράση και σχηματίζοντας συνεργασίες. Ωστόσο, με ένα ύφος απογοήτευσης τόνισε ότι η ανεπαρκής εποπτεία οδήγησε σε ανεπαρκή πρόοδο, όπως αποδεικνύεται από στοιχεία από την Ελλάδα και την Ευρώπη. Ερωτώμενος για το νομοθετικό πλαίσιο το οποίο μεταβίβασε τις αρμοδιότητες συνεργασίας στους Ο.Τ.Α. υποστήριξε ότι το πρώτο βήμα έγινε αλλά με αρκετές ελλείψεις λέγοντας ότι: *«αυτό το ζήτημα θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί με την εφαρμογή ενός αποκεντρωμένου συστήματος διαχείρισης και προϋπολογισμού, το οποίο θα εξασφάλιζε αποτελεσματική κατανομή των πόρων για την επίτευξη των επιθυμητών αποτελεσμάτων».*

Στην συνέχεια πραγματοποιήθηκε μια ολιγόλεπτη εισαγωγική συζήτηση όσον αφορά τους φορείς Κ.Αλ.Ο. και κατέληξε στο συμπέρασμα το οποίο ήθελε να προβληθεί μέσω της συνέντευξης. Ο ερωτώμενος αποκρίθηκε με έντονο αρνητικό ύφος όσον αφορά την ύπαρξή τους λέγοντας ότι: *«Η πλειοψηφία των φορέων Κ.Αλ.Ο. , αν*

μπορεί να τους πει κάποιος έτσι, δεν ανταποκρίνονται ούτε στις προσδοκίες ούτε στις ανάγκες του τόπου γιατί δεν έχουν την απαραίτητη τεχνογνωσία και γνώση για να χειριστούν αποτελεσματικά τα καθήκοντα που τους έχουν ανατεθεί. Λόγω των περιορισμών τους που προέρχονται από τις αδυναμίες τους, δεν είναι σε θέση να ανταποκριθούν επαρκώς στις υπάρχουσες ανάγκες». Επισημάνει όμως, ότι για να αντιμετωπιστεί το υπό εξέταση ζήτημα, είναι απαραίτητο να γίνουν σημαντικές αλλαγές στο νομοθετικό πλαίσιο. Επιπλέον, τόνισε ότι είναι επιτακτική ανάγκη να θεσπιστούν συγκεκριμένες απαιτήσεις για τα άτομα που εμπλέκονται στη διαδικασία και να διασφαλιστεί ότι διαθέτουν την απαραίτητη εμπειρογνωμοσύνη, η οποία πρέπει να επαληθευτεί μέσω κεντρικού συστήματος. Σαν σημαντικότερο πρόβλημα διέκρινε την έλλειψη προσπάθειας για την αναζήτηση εξειδικευμένου προσωπικού, καθώς όπως είπε επιλέγονται άτομα χωρίς τις απαιτούμενες γνώσεις και δεξιότητες με βάση προσωπικές σχέσεις. Κλείνοντας υπογράμμισε τη σημασία της εφαρμογής μιας πιο αντικειμενικής και αξιολογικής προσέγγισης για τις προσλήψεις εντός των φορέων Κ.Α.Λ.Ο..

Ο ερευνητής δεν θέλησε να διακόψει τον ειρμό της σκέψης του συνεντευξιαζόμενου καθώς προχωρώντας απαντούσε και σε ερωτήματα που δεν του είχαν υποβληθεί μέχρι εκείνη τη στιγμή και αφορούσαν άμεσα την συνέντευξη. Ο ερωτώμενος μονολογώντας, υποστήριξε ότι τα ευρωπαϊκά προγράμματα χρηματοδότησης έχουν οδηγήσει σε δράση και χρηματοδότηση σε διάφορα έργα που σχετίζονται με τον πολιτισμό, αλλά είναι σημαντικό να διασφαλιστεί ότι τα αντίστοιχα προγράμματα αξιοποιούνται αποτελεσματικά στις υπόλοιπες κοινωνικές δομές του Δήμου και όχι σε αυτές που προβάλλουν μια υγιή εικόνα του Δήμου. Πρόσθεσε ότι: «οι δυνατότητες ανάπτυξης της Κοινωνικής Οικονομίας στην τοπική κοινωνία δεν είναι απλώς μια απάντηση στην τρέχουσα κρίση, αλλά ένα κρίσιμο μέρος της συνολικής τοπικής ανάπτυξης. Ωστόσο, απαιτούνται νέα νομοθετικά πλαίσια για την υποστήριξη αυτής της εξέλιξης και ο Δήμος ως πρώτο επίπεδο Αυτοδιοίκησης να διατηρεί ισχυρή σχέση με τους κατοίκους του και να του δίνεται η αυτονομία να λαμβάνει αποφάσεις χωρίς παρεμβάσεις από την Κεντρική Πολιτεία. Δυστυχώς, η σημερινή προσέγγιση της Κεντρικής Κυβέρνησης απέναντι στους Δήμους στην Ελλάδα πνίγει την ικανότητά τους να ενεργούν ανεξάρτητα και αποτελεσματικά. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με άλλες χώρες στην Ευρώπη, όπου οι Δήμοι έχουν σαφή και επιρροή ρόλο στις τοπικές κοινωνίες. Είναι σημαντικό να αντιμετωπιστεί αυτό το ζήτημα και να δοθεί η δυνατότητα στην Τοπική Αυτοδιοίκηση να εξυπηρετεί καλύτερα τις κοινότητές τους».

Όσον αφορά την ενημέρωση των πολιτών και των φορέων Κ.Α.Λ.Ο ήταν αρνητικός υποστηρίζοντας ότι ο Δήμος δεν λαμβάνει επαρκή μέτρα για την ενίσχυση της σημασίας της Κοινωνικής Οικονομίας, περιλαμβάνοντας την ενημέρωση όλων των μελών της κοινότητας για τις λειτουργίες της. Πρόσθεσε δε, ότι για την ενεργοποίηση των οργανώσεων της Κοινωνικής Οικονομίας σε τοπικό επίπεδο καταβάλλονται φιλότιμες προσπάθειες από τις αρμόδιες υπηρεσίες του Δήμου αλλά σε φτωχά επίπεδα ελλείπει της εκπαίδευσης και της τεχνογνωσίας.

Ο επόμενος ερωτώμενος αποτελεί αιρετό μέλος της δημοτικής ηγεσίας ο οποίος έχει διατελέσει υψηλόβαθμο στέλεχος στην τοπική Αυτοδιοίκηση σε τομείς του

αθλητισμού και του εθελοντισμού. Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε στο γραφείο του, κύλησε ομαλά σε ένα εύθυμο περιβάλλον αφού από την αρχή έδειξε να εμπιστεύεται τον ερευνητή. Κάνοντας μία ολιγόλεπτη αναφορά στα δύσκολα χρόνια που διανύει η χώρα μας επικεντρώθηκε στον θεσμό της Κ.Αλ.Ο., στον ρόλο της στην τοπική κοινωνία και στο κατά πόσο αποτελεί πολιτικό εργαλείο για τις εκάστοτε ηγεσίες. Ο ερωτώμενος αναφέρθηκε στην καθοδήγηση που υπάρχει από την Ευρωπαϊκή Ένωση αναφέροντας ότι *«έχει ένα σχέδιο για να βοηθήσει να διορθωθούν τα πράγματα όταν οι επιχειρήσεις και οι οργανισμοί δεν μπορούν να λειτουργήσουν σωστά. Αυτό το σχέδιο είναι ακόμα νέο στη χώρα μας, αλλά άλλες χώρες έχουν ήδη αρχίσει να το χρησιμοποιούν λόγω των νόμων τους. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν μπορούμε να το χρησιμοποιήσουμε και εμείς, αλλά πρέπει πρώτα να καταλάβουμε πώς»*. Τόνισε την σπουδαιότητα της ύπαρξης της Κ.Αλ.Ο. και ότι οι έρευνες σε παγκόσμιο επίπεδο την παρουσιάζουν δικαίως ως την λύση στην κοινωνικοοικονομική κρίση που μαστίζει την υφήλιο. Στάθηκε στο γεγονός ότι δεν υπάρχει ‘σοβαρή’ συνεργασία μεταξύ της Κ.Αλ.Ο. και της Τ.Α. στην χώρα μας η οποία να είναι σύμφωνη με τα πλαίσια που προβάλλει και προωθεί η Ε.Ε. πάρα μόνο ένα είδος τυπικής αμφίδρομης αναγνώρισης και αυτό οφείλεται κατά κύριο λόγο στην κουλτούρα του τόπου μας η οποία δεν μας επιτρέπει να αντιληφθούμε την σημασία της Κ.Αλ.Ο..

Στην ερώτηση που αφορά την μεταβίβαση των αρμοδιοτήτων από το κεντρικό κράτος στους Ο.Τ.Α. αναφέρθηκε με έντονο ύφος στην κεντρική κυβέρνηση, λέγοντας ότι: *«σε μία νύχτα μετέφεραν αρμοδιότητες για τις οποίες κανείς δεν είχε γνώση. Απαλλάχτηκαν με αυτό τον τρόπο από ένα ‘πρόβλημα’ λέγοντας ουσιαστικά στην Τ.Α. να τα βγάλει πέρα μόνη της. Από την άλλη όμως δεν ρωτήθηκε η Τ.Α. για το νομοθετικό πλαίσιο, στο οποίο κολυμπάει μόνη της»*. Επιπλέον, αναρωτήθηκε πώς μπορεί να βοηθήσει η Τ.Α. έναν φορέα Κ.Αλ.Ο. ο οποίος δραστηριοποιείται σε εδάφη πέρα από τα κορεσμένα όταν δεν είναι σε θέση να έχει την στοιχειώδη τεχνογνωσία. Αναφερόμενος στους φορείς Κ.Αλ.Ο. υπογράμμισε ότι είναι ανύπαρκτοι για τους λόγους που προείπε. Ωστόσο αναφέρθηκε σε τέτοιες μορφές φορέων οι οποίοι δραστηριοποιούνται σε άλλους τόπους της Ελλάδος λέγοντας ότι : *«Υπάρχουν τρόποι λειτουργίας μιας κοινότητας που ονομάζεται Κ.Αλ.Ο.. Σημαίνει ότι η κυβέρνηση δεν χρειάζεται να πληρώσει για όλα όσα χρειάζονται οι άνθρωποι και βοηθά τους ανθρώπους να κατανοήσουν πώς να κάνουν την κοινωνία καλύτερη χωρίς να κάνουν μεγάλες αλλαγές. Αλλά μερικοί άνθρωποι το χρησιμοποιούν για να βγάλουν πολλά χρήματα χωρίς να βοηθήσουν πραγματικά την κοινότητα»*. Στην ερώτηση αν επηρεάζονται οι στόχοι αυτών των φορέων από την Τ.Α. υποστήριξε ότι το κράτος οφείλει να κάνει όλες τις απαραίτητες ενέργειες και ελέγχους για την επίβλεψη και την καθοδήγηση των στόχων αυτών των φορέων.

Στην ερώτηση που αφορά το θεσμικό πλαίσιο των συμβάσεων ανέφερε ότι είναι ένα πολύπλοκο σύστημα κανόνων που έχει ως αποτέλεσμα οι αρμόδιες υπηρεσίες του Δήμου να μη θέλουν να εμπλακούν. Πρότεινε ωστόσο αρχικά να γίνει μία καταγραφή των κοινωνικών αναγκών του τόπου και τα στοιχεία που θα προκύψουν να καταχωρηθούν με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε να υπάρχει η δυνατότητα επεξεργασίας τους με στόχο την ανάδειξη συμπερασμάτων και την εξεύρεση της μορφής φορέα Κ.Αλ.Ο. που θα μπορούσε να δραστηριοποιηθεί στον τόπο για αυτές τις ανάγκες. Ανέφερε ότι :

«δεν νομίζω ότι ένας φορέας Κ.Αλ.Ο. αυτή τη στιγμή χρειάζεται μία παραχώρηση ακινήτου από τον Ο.Τ.Α. αλλά ένα σαφές πλάνο στηριγμένο σε στοιχεία και όχι σε τάσεις». Κλείνοντας την συνέντευξη υπογράμμισε ότι : «πως μπορεί ένας Ο.Τ.Α. να προβάλλει ένα φορέα όταν δεν υπάρχει η εμπειρία και η τεχνογνωσία για αυτό;».

Η έκτη συνέντευξη πραγματοποιήθηκε με διοικητικό στέλεχος Ο.Τ.Α. με πλούσια εμπειρία στις κοινωνικές υπηρεσίες. Ο ερευνητής επικεντρώθηκε στην ανάδειξη της σύνδεσης κοινωνίας- Ο.Τ.Α. με ορίζοντα την Κ.Αλ.Ο.. Όσον αφορά τον θεσμό υπογράμμισε ότι «Το μόνο βέβαιο είναι ότι η χώρα μας πρέπει να εργαστεί σκληρότερα και πιο γρήγορα για να καλύψει τον τρόπο με τον οποίο γίνονται τα πράγματα στην Ευρώπη, ειδικά όταν πρόκειται για τη φροντίδα των ανθρώπων. Αυτό σημαίνει να εστιάσουμε στη διδασκαλία των ανθρώπων πώς να επιλύουν προβλήματα μαζί και να κάνουμε τις κοινότητές μας καλύτερες. Κάνοντας αυτό, μπορούμε να κάνουμε τα πράγματα καλύτερα για όλους».

Στην ερώτηση εάν η Κ.Αλ.Ο. έχει σημαντικό ρόλο στη τοπική κοινωνία και κατά πόσο επηρεάστηκε η σχέση τους από την μεταβίβαση των αρμοδιοτήτων που την αφορούν στους Ο.Τ.Α. τόνισε με αισιόδοξο ύφος ότι : «υπάρχει ένα μεγάλο κοινωνικό πρόβλημα που γίνεται όλο και μεγαλύτερο. Η κυβέρνηση δεν μπορεί να διορθώσει όλα όσα χρειάζονται επιδιόρθωση, όμως οφείλει να βρει τρόπους συνεργασίας και ευαισθητοποίησης έτσι ώστε π.χ. οι άνθρωποι που δεν έχουν δουλειά να ενεργοποιηθούν μέσα από συλλογικές πράξεις. Είναι απαραίτητο όσο ποτέ και πιστεύω ότι μπορεί το κράτος σε συνεργασία με τους Ο.Τ.Α. να προχωρήσουν σε καμπάνιες ενημέρωσης και στήριξης έτσι ώστε οι άνθρωποι να βρουν νέους τρόπους για να βοηθήσουν τις κοινότητές τους σε τοπικό επίπεδο. Αυτό φυσικά προϋποθέτει την συνεργασία και την καθοδήγηση από κράτη τα οποία θεωρούνται πρωτοπόροι σε αυτόν τον τομέα».

Όσον αφορά τους φορείς που δραστηριοποιούνται στην περιοχή και κατά πόσο είναι επαρκείς ανέφερε με απογοήτευση: «στον Δήμο μας λειτούργησε μόνο ένα κοινωνικό παντοπωλείο και ένας αθλητικός σύλλογος γιατί οι γνώσεις μας φτάνουν ως εκείνο το σημείο». Επιπλέον, έδωσε ένα παράδειγμα φορέα Κ.Αλ.Ο ο οποίος θα μπορούσε να δραστηριοποιηθεί στον τομέα του Πρασίνου. Συγκεκριμένα είπε: «ο Δήμος μας αποτελείται από μικρά άλση και πολλά πάρκα καθώς και παιδικές χαρές. Σε αυτή την κατεύθυνση θα μπορούσε να συσταθεί μία οντότητα κοινωνικού σκοπού η οποία να στεγαστεί σε δημοτικό κτίριο δωρεάν και να αναλαμβάνει τέτοιου είδους δράσεις. Έτσι οι υπάλληλοι οκταμήνου που προσλαμβάνει ο Δήμος μέσω Ο.Α.Ε.Δ. θα μπορούσαν να απασχολούνται σε μόνιμη βάση και όχι να παραμένουν άνεργοι μειώνοντας το κοινωνικό κεφάλαιο. Επίσης στον Δήμο μας δραστηριοποιούνται πάρα πολλές επιχειρήσεις και ιδιωτικά εκπαιδευτήρια τα οποία θα είχαν την ανάγκη τέτοιων τακτικών υπηρεσιών». Στο τέλος αναφέρθηκε στο γεγονός ότι δεν είναι επαρκείς για τον απλό λόγο ότι δεν υπάρχουν «απλές» οντότητες οι οποίες δεν χρειάζονται ιδιαίτερη τεχνογνωσία.

Στην ερώτηση εάν πιστεύει ότι οι υπηρεσίες του Δήμου είναι σε θέση να συνεργαστούν με τέτοιους φορείς και αν το θεσμικό πλαίσιο που αφορούν τις συμβάσεις βοηθάει στην συνεργασία, ο ερωτώμενος αποκρίθηκε με στενάχωρο ύφος: «Είναι σημαντικό για την Τοπική Αυτοδιοίκηση και άλλους συναφείς φορείς να συνεργάζονται και να αλληλοϋποστηρίζονται. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να γίνονται σε

μηνιαία βάση επιμόρφωση των υπαλλήλων σε πανελλήνιο επίπεδο. Η Κ.Αλ.Ο. είναι ένα εργαλείο που μπορεί να ωφελήσει το κοινωνικό σύνολο, αλλά επί του παρόντος χρησιμοποιείται για την ικανοποίηση των τοπικών αναγκών και τη δημιουργία μη ρεαλιστικών προσδοκιών. Εξαιτίας αυτού, υπάρχει έλλειψη εμπιστοσύνης και αρνητική αντίληψη των εμπλεκόμενων στη λειτουργία του. Ενώ υπάρχουν νέες και πολλά υποσχόμενες μορφές κοινωνικής επιχειρηματικότητας, υπάρχει ακόμη μεγάλος δρόμος μπροστά πριν μπορέσουμε να δούμε τα θετικά αποτελέσματα αυτών των πρωτοβουλιών». Επισήμανε το γεγονός ότι η νομοθεσία που αφορά τις συμβάσεις 'λύνει' μικρά προβλήματα και δημιουργεί μεγαλύτερα λόγω της δυσκολίας αναγνώρισης των μορφών των φορέων.

Τέλος, στην ερώτηση που αφορά την προβολή της Κ.Αλ.Ο. από την Τ.Α. υποστήριξε ότι για να είναι σε θέση η Τ.Α. να προβάλει τέτοιου είδους φορείς θα πρέπει και να κατανοηθεί ο λόγος ύπαρξής τους. Επιπλέον, καθόρισε ως πρώτο επίπεδο αλλαγής την μεταρρύθμιση στο εκπαιδευτικό σύστημα εισάγοντας διδακτικές ώρες οι οποίες να αφορούν την κοινωνική επιχειρηματικότητα. Τα παιδιά θα πρέπει από μικρή ηλικία να καλλιεργήσουν τις δεξιότητες τους καθοδηγούμενα από ένα σύστημα το οποίο να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της κοινότητας. Κλείνοντας υπογράμμισε: *«Τέτοιου είδους προσπάθειες καθοδηγούνται από τις κοινωνικές προκλήσεις και όχι από πολιτικά κίνητρα».*

Η έβδομη και τελευταία συνέντευξη πραγματοποιήθηκε με αιρετό στέλεχος Δήμου στον υπηρεσιακό χώρο στον οποίο εργάζεται μέσα σε κλίμα προθυμίας και από τις δύο πλευρές. Στην πρώτη ερώτηση η οποία αφορά τον θεσμό της Κ.Αλ.Ο. στην Ελλάδα η άποψη του ήταν ότι το πεδίο είναι ακόμα ομιχλώδες και ότι αυτό οφείλεται κυρίως στο ότι τα τελευταία χρόνια η Κ.Αλ.Ο. δεν έχει σημειώσει μεγάλη πρόοδο και φαίνεται να επηρεάζεται από τις κρίσεις που αντιμετωπίζει η κοινωνία. Αυτό σημαίνει ότι όσο αυξάνονται τα κοινωνικά προβλήματα, η Κ.Αλ.Ο. δεν βελτιώνεται όπως αναμενόταν. Ο ερωτώμενος, αναφερόμενος στον ρόλο της στην τοπική κοινωνία και αν αυτό αποτελεί εργαλείο για την Τ.Α., υποστήριξε ότι στην σημερινή κοινωνία ο κόσμος αντιμετωπίζει πολλά και σημαντικά προβλήματα τα οποία απαιτούν την σύμπραξη της κυβέρνησης και Ο.Τ.Α. ενώ στάθηκε στο γεγονός ότι είναι ζωτικής σημασίας να υπερπηδήσουν τις δυσκολίες αυτές παρά τους περιορισμένους πόρους και να επενδύσουν σε ένα κλίμα αμοιβαίας συνεργασίας και εμπιστοσύνης για την ευημερία της κοινωνίας.

Στην ερώτηση που αφορά την μεταβίβαση των αρμοδιοτήτων με εμφανώς συγκρατημένα αισιόδοξο ύφος ότι υπάρχουν τόσο θετικές όσο και αρνητικές πτυχές στις δυνατότητες ανάπτυξης σε κάθε Δήμο. Ο τομέας της Κοινωνικής Οικονομίας παρεμποδίζεται από πολιτικές ιδεολογίες και επιλογές τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο και υποστήριξε: *«Ενώ μπορούν να αναληφθούν πρωτοβουλίες για την αντιμετώπιση των αναγκών των κατοίκων, η έλλειψη πόρων και εξειδικευμένου προσωπικού, καθώς και τα γραφειοκρατικά εμπόδια, καθιστούν δύσκολη την υλοποίηση αυτών των προσπαθειών. Επιπλέον, πολλοί φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας συγκροτήθηκαν καθαρά ως απάντηση σε καταστάσεις κρίσης, χωρίς γνήσια δέσμευση στον γενικό σκοπό της Κοινωνικής Οικονομίας. Αυτό έχει δημιουργήσει ένα αρνητικό περιβάλλον που αποθαρρύνει περαιτέρω προσπάθειες».* Επίσης τόνισε ότι δεν υπάρχουν

τέτοιες μορφές επιχειρήσεων στα όρια του Δήμου παρά μόνο σε μεγάλα αστικά κέντρα ή σε αγροτικούς τόπους που τους συνάντα κανείς ως Κοιν.Σ.Επ.. Όσον αφορά την επάρκεια και τον βαθμό επιρροής από την Τ.Α. σχολίασε: «η Τ.Α. δεν συμβάλλει αρκετά, παρόλο που θα μπορούσαμε να επωφεληθούμε από τη χρηματοδότηση μέσω των ευρωπαϊκών προγραμμάτων. Ωστόσο, είναι σημαντικό να συνειδητοποιήσουμε ότι αυτά τα προγράμματα είναι πλέον η μόνη βιώσιμη πηγή χρηματοδότησης και πρέπει επίσης να αυξήσουμε τις προσπάθειές μας για την αναζήτηση και υποστήριξη αυτών των προγραμμάτων, διασφαλίζοντας ότι διαθέτουμε την απαραίτητη τεχνογνωσία».

Στο ερώτημα που αφορά τη νομοθεσία των δημοσίων συμβάσεων, ο ερωτώμενος αποκρίθηκε λέγοντας ότι : « το πλαίσιο στο οποίο οφείλουν να συνεργαστούν οι επιχειρήσεις κοινωνικού σκοπού με την Τ.Α. είναι ένα πλαίσιο το οποίο πρέπει να μεταρρυθμιστεί. Δεν μπορούμε να αναζητάμε ευθύνες είτε από την μία πλευρά είτε από την άλλη όταν δεν υπάρχουν ούτε τα βασικά. Θεωρείται αυτονόητο ότι η Κ.Αλ.Ο. διαφοροποιείται ανά χώρα και ανά τόπο εντός της χώρας . Πως γίνεται τότε να μιλάμε για θεσμικά πλαίσια που δεν έχουν μια ελαστικότητα;».

Στην τελευταία ερώτηση που αφορά την ανάγκη για προβολή των φορέων Κ.Αλ.Ο. από την Τ.Α. σχολίασε ότι οι Δήμοι θα πρέπει να αναλάβουν την προώθησή τους και την υποστήριξή τους με διάφορα μέτρα, όπως ο εντοπισμός των αναγκών της κοινότητας, η απόκτηση κεφαλαίων για τη δημιουργία και λειτουργία φορέων Κοινωνικής Οικονομίας εστιάζοντας την προσοχή στην κατάρτιση και στην αλλαγή κουλτούρας. Η συνέντευξη ολοκληρώθηκε μέσα σε κλίμα συνεργασίας εμπιστοσύνης και εντός του προβλεπόμενου χρόνου παρά τις εργασιακές υποχρεώσεις του συνεντευξιαζόμενου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο: Αποτελέσματα Έρευνας

7.1 Παρατηρήσεις

Η τρέχουσα κρίση έχει αναδείξει την ανάγκη για Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία στους Δήμους, καθώς οι συμβατικές οικονομικές λύσεις απέτυχαν να αντιμετωπίσουν κοινωνικά ζητήματα. Παρά τις αμφιβολίες για τη σημασία της, οι συνεργασίες μεταξύ Δήμων και φορέων της Κ.Αλ.Ο. είναι κρίσιμες για την κάλυψη των αναγκών της ελληνικής κοινωνίας. Μέσα από ποιοτική έρευνα, πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις για να εξεταστούν οι αντιλήψεις της Τοπικής Αυτοδιοίκησης για την Κ.Αλ.Ο.. Αν και οι γνώσεις που αποκτώνται από τις συνεντεύξεις μπορεί να μην είναι εφαρμόσιμες σε όλα τα πλαίσια, μπορούν να επιβεβαιώσουν την υπάρχουσα έρευνα και να εμπνεύσουν νέες μελέτες. Η έρευνα αποκάλυψε ότι η Κ.Αλ.Ο. στην Ελλάδα βρίσκεται ακόμη στα εκκολαπτόμενα στάδια της, αντιμετωπίζει λειτουργικές στρεβλώσεις, καθιστώντας την μια υπολειμματική κοινωνική κατάσταση που απαιτεί χρόνο για να ανακάμψει. Ωστόσο, η Ελλάδα πρέπει να τηρήσει το ευρωπαϊκό θεσμικό

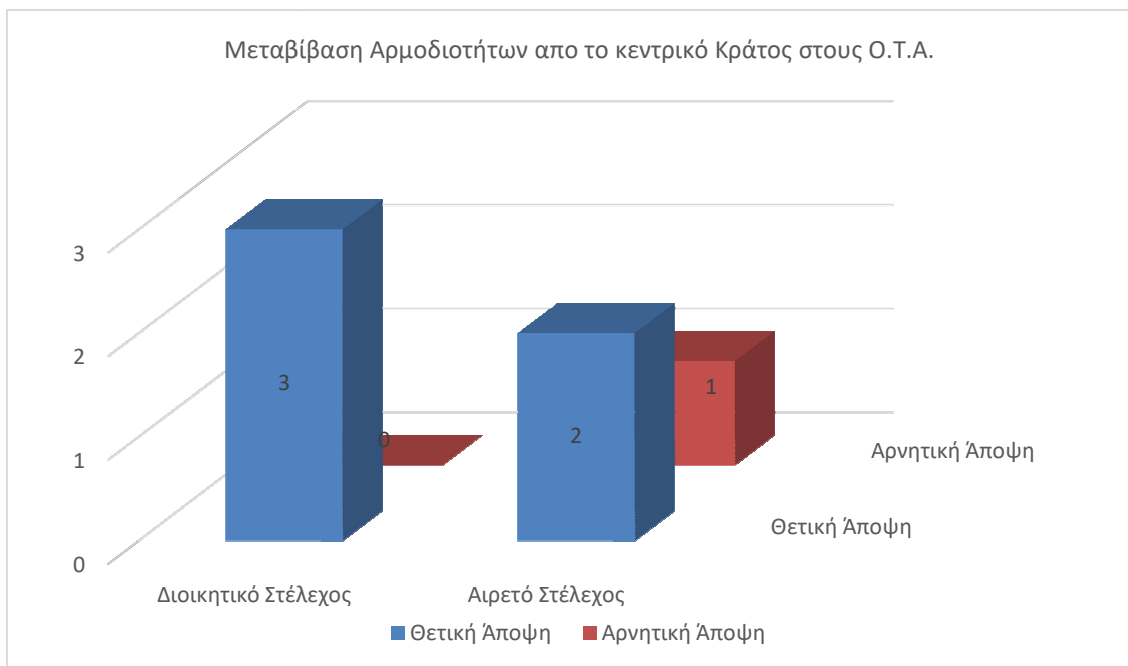
πλαίσιο για την αντιμετώπιση των κοινωνικών ζητημάτων που προκύπτουν από την κρίση.

7.2 Ευρήματα

Στην αρχή των συνεντεύξεων ο ερευνητής προσπαθεί να εξάγει συμπεράσματα για τον θεσμό της Κ.Αλ.Ο. στην χώρα. Το σύνολο των συνεντευξιαζόμενων, υποστήριξε ότι η Κ.Αλ.Ο. έχει αποδειχθεί ένας ακμάζων θεσμός στην Ευρώπη ενώ παραμένει υπανάπτυκτη στην Ελλάδα. Υπάρχουν ανησυχητικές παρατυπίες με όσους δραστηριοποιούνται σε αυτό, με αποτέλεσμα ορισμένοι από αυτούς να το βλέπουν ως μια παρατεταμένη μορφή ενός κράτους κοινωνικής πρόνοιας που θα απαιτήσει χρόνο για να ανακάμψει. Ωστόσο, είναι κρίσιμο για την Ελλάδα να εδραιώσει τη δική της δυναμική και να ευθυγραμμιστεί με το ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο για να αντιμετωπίσει τα κοινωνικά ζητήματα που έχουν προκύψει στον απόηχο της κρίσης.

Οι ερωτώμενοι όσον αφορά την ερώτηση για τον ρόλο της Κ.Αλ.Ο. στην τοπική κοινωνία και κατά πόσο αποτελεί κοινωνικό και πολιτικό εργαλείο για την Τ.Α. έδειξαν ότι συμπλέουν οι απόψεις τους. Η τρέχουσα κοινωνική κρίση έχει τονίσει τη σημασία της εφαρμογής της Κ.Αλ.Ο. στους Δήμους, καθώς οι παραδοσιακές οικονομικές προσεγγίσεις έχουν αποδειχθεί αναποτελεσματικές. Αν και ορισμένοι από τους ερωτώμενους μπορεί να το θεωρούν ως ευρωπαϊκή τάση, είναι στην πραγματικότητα μια κρίσιμη λύση στα ζητήματα που αντιμετωπίζουν οι τοπικές κοινωνίες. Απαιτείται συνεργασία μεταξύ κοινωνικών δυνάμεων και συμπράξεις μεταξύ Δήμων και φορέων της Κ.Αλ.Ο.. Χωρίς τη συμμετοχή φορέων της Κ.Αλ.Ο., η χώρα δεν θα είναι σε θέση να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τις κοινωνικές ανάγκες και να σημειώσει πρόοδο προς την ανάκαμψη. Παρά τους περιορισμένους οικονομικούς πόρους, η Τοπική Αυτοδιοίκηση αποτελεί κρίσιμο τομέα για την Κ.Αλ.Ο. λόγω της εγγυτήτάς της με πολίτες και τις κοινωνικές ομάδες.

Η προσπάθεια της κεντρικής Πολιτείας να μεταφέρει τον σχεδιασμό και τον συντονισμό της Κ.Αλ.Ο. στην Τοπική Αυτοδιοίκηση έχει θετικές και αρνητικές απόψεις. Αφενός, επιτρέπει στον Δήμο να διαχειρίζεται καλύτερα τις ανάγκες της κοινότητάς του και να συμβάλλει στην τοπική ανάπτυξη. Από την άλλη πλευρά, είναι άλλο ένα παράδειγμα μετατόπισης ευθυνών από το κράτος χωρίς να παρέχει επαρκή χρηματοδότηση και θεσμική υποστήριξη. Για να διασφαλιστεί η ανάπτυξη της Κ.Αλ.Ο., χρειάζεται ένα νέο αποκεντρωμένο μοντέλο το οποίο να περιλαμβάνει τη συνεργασία μεταξύ του κεντρικού κράτους και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Το μοντέλο αυτό πρέπει να συνοδεύεται από σαφές νομοθετικό πλαίσιο. Μόνο μέσω της θεσμοθέτησης και του προϋπολογισμού θα μπορέσει η Κ.Αλ.Ο. να ξεπεράσει τις τρέχουσες προκλήσεις της και να γίνει πραγματικότητα αντί να παραμείνει σε σχεδιασμό.

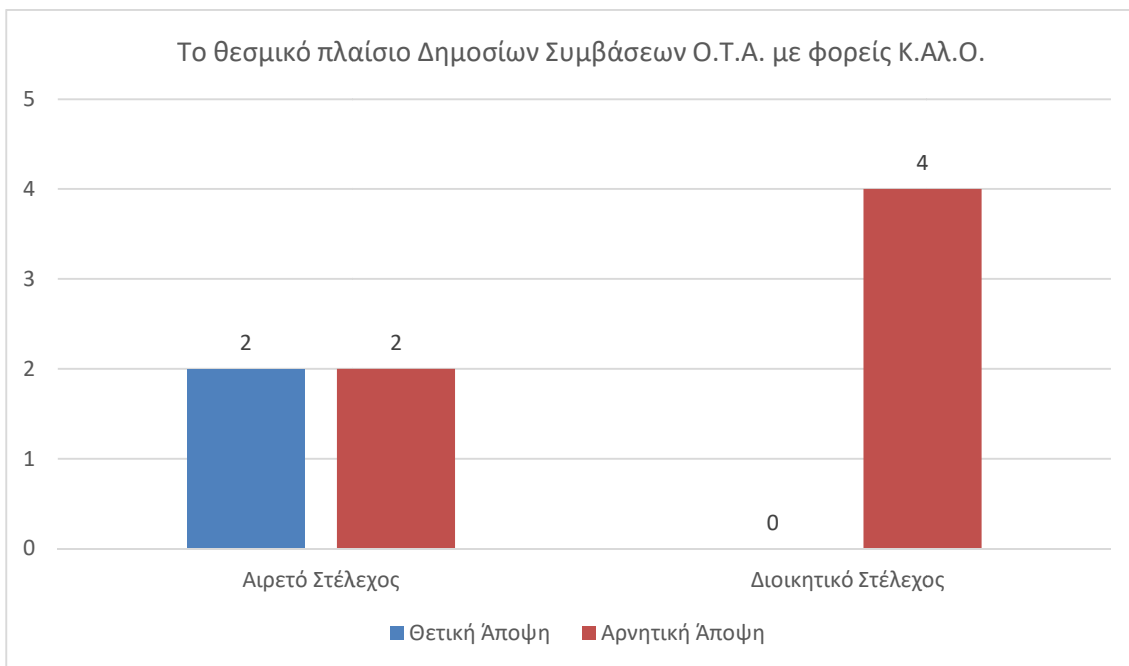

Γράφημα 3. Απόψεις των στελεχών για την μεταβίβαση αρμοδιοτήτων από το Κεντρικό Κράτος στους Ο.Τ.Α.

Στις ερωτήσεις που αφορούν τους φορείς Κ.Α.Λ.Ο. σχετικά με τις προσδοκίες της τοπικής κοινωνίας, εάν αυτοί είναι επαρκείς και κατά πόσο επηρεάζονται οι στόχοι τους από την Τ.Α., ο ερευνητής μέσα από τις συνεντεύξεις έφτασε στο συμπέρασμα ότι η Κ.Α.Λ.Ο. είναι ένα περίπλοκο σύστημα που απαιτεί πολύπλοκες διαδικασίες για να διατηρήσει τη βιωσιμότητά της. Δυστυχώς, υπάρχει έλλειψη κατάλληλων φορέων για την κάλυψη των αναγκών των τοπικών κοινωνιών και απαιτούνται νέες προσεγγίσεις. Οι φορείς της Κ.Α.Λ.Ο. συνήθως βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στην Κεντρική Κυβέρνηση και την Τ.Α. για οικονομική στήριξη, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε αδιέξοδο. Οι δήμοι έχουν σημαντική επιρροή στους στόχους των φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας, όχι μόνο παρέχοντας πόρους όπως οικονομική βοήθεια και χώρους, αλλά και ελέγχοντας τη δραστηριότητα τους για την αντιμετώπιση των τοπικών αναγκών. Άλλες προκλήσεις που εντοπίζονται είναι οι ασαφείς στόχοι, οι κακές επιλογές επαγγελματιών ή η έλλειψη επαγγελματικού προσανατολισμού και καινοτόμων έργων. Αυτοί οι παράγοντες καθιστούν δύσκολη τη βελτίωση της Κ.Α.Λ.Ο.. Η αδυναμία εντοπισμού και αντιμετώπισης των αναγκών της τοπικής κοινότητας, το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο, η υπερβολική γραφειοκρατία, οι ανεπαρκείς οικονομικοί και γενικοί πόροι και το μη υποστηρικτικό φορολογικό σύστημα αποτελούν εμπόδια στην ανάπτυξη της Κ.Α.Λ.Ο.. Επιπρόσθετα, η έλλειψη σχετικής πληροφόρησης, γνώσης και κατάρτισης των μελών των φορέων, καθώς και του προσωπικού του Δήμου που υπηρετεί, εμποδίζει επίσης την ίδρυση, λειτουργία και βιωσιμότητα των φορέων της Κ.Α.Λ.Ο.. Επιπλέον, οι φορείς Κ.Α.Λ.Ο. αντιμετωπίζουν σημαντικό πρόβλημα στην εύρεση ειδικευμένων ατόμων με τεχνικές και διοικητικές ικανότητες. Κάποιοι από τους

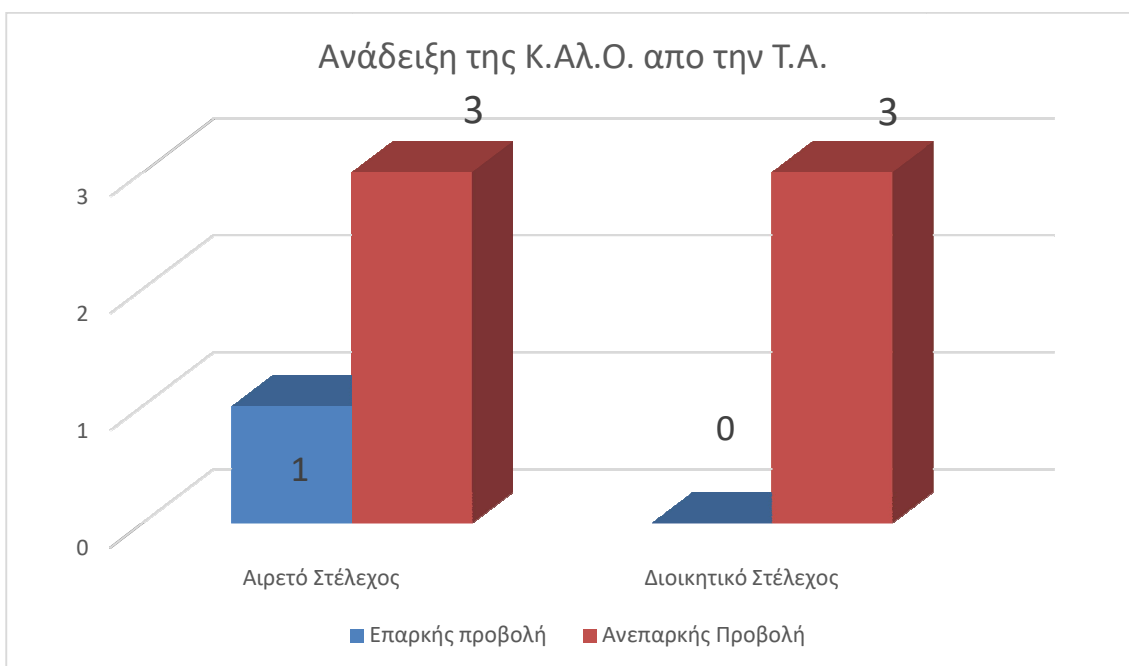
ερωτώμενους άφησαν να εννοηθεί ότι οι αποφάσεις πρόσληψης για αυτές τις θέσεις συχνά λαμβάνονται με βάση τις φιλικές σχέσεις και όχι την αξία. Επιπρόσθετα, οι φορείς Κ.Αλ.Ο. αντιμετωπίζονται με καχυποψία και θεωρούνται ως απειλή για την κοινότητα, με μικρό όφελος για τον τοπικό πληθυσμό. Αυτά τα ζητήματα έχουν εμποδίσει την ανάπτυξη των υπηρεσιών, η οποία επιδεινώνεται περαιτέρω από την έλλειψη κρατικών διαδικασιών ελέγχου και αξιολόγησης. Διαπιστώνεται έλλειψη κατανόησης μεταξύ των ανθρώπων της περιοχής σχετικά με τη συμβολή των φορέων στην τοπική ανάπτυξη, εν μέρει λόγω της επιρροής των εκλεγμένων αξιωματούχων με τις δικές τους πολιτικές ατζέντες. Αυτό το ζήτημα αντανακλά ένα μεγαλύτερο πολιτιστικό πρόβλημα στη χώρα μας, όπου ο ατομικισμός συχνά έχει προτεραιότητα έναντι της συλλογικότητας για την αντιμετώπιση των κοινωνικών αναγκών και η συνεργασία δεν εφαρμόζεται και κυρίως στις αστικές περιοχές.

Στις ερωτήσεις για το θεσμικό πλαίσιο που αφορά τις δημόσιες συμβάσεις μεταξύ Ο.Τ.Α. και φορέων Κ.Αλ.Ο. μπορούμε να παρατηρήσουμε από το παρακάτω γράφημα ότι μόνο δύο από αυτούς, οι οποίοι είναι και αιρετοί, έχουν μια συγκρατημένα θετική άποψη ενώ οι υπόλοιποι αντιμετωπίζουν το θεσμικό πλαίσιο ως ένα κακογραμμένο εγχειρίδιο που δεν μπορεί να εφαρμοστεί. Τα διοικητικά στελέχη τα οποία είναι και πιο 'κοντά' στην εφαρμογή αυτών των διαδικασιών έχουν ιδιαίτερα αρνητική άποψη. Παρατηρούμε επίσης ότι η συνεργασία κοινωνικών επιχειρήσεων και Τ.Α. εξαρτάται από ένα περίπλοκο πλαίσιο που απαιτεί βελτίωση. Ως αποτέλεσμα, οι αρμόδιες υπηρεσίες διστάζουν να εμπλακούν ενεργά σε προγράμματα πολιτιστικής ανάπτυξης, με αποτέλεσμα να έχουν μείνει πίσω στην Κ.Αλ.Ο.. Ωστόσο, η συμμετοχή στα προγράμματα είναι υποχρεωτική για εθνική και ευρωπαϊκή χρηματοδότηση, καθιστώντας την κρίσιμη πηγή χρηματοδότησης για τον Δήμο και την Περιφέρεια. Για την ικανοποίηση αυτής της απαίτησης, θα χρειαστεί να προετοιμαστούν εκτενώς και να καταβάλουν σημαντική προσπάθεια για την εξασφάλιση και την υλοποίηση τέτοιων προγραμμάτων. Αυτό συμπεριλαμβάνει και την επένδυση σε τεχνογνωσία και σε στοχευμένη εκπαίδευση του προσωπικού. Για να μπορέσει η Τ.Α. να αξιοποιήσει αποτελεσματικά την Κ.Αλ.Ο. για την τοπική ανάπτυξη, πρέπει να δώσει προτεραιότητα στην υλοποίησή της κάνοντας ολοκληρωμένες και σκόπιμες ενέργειες. Ένας Δήμος αποτελείται όχι μόνο από φυσικές δομές αλλά και διαφορετικά άτομα με ποικίλες ανάγκες και ανησυχίες που απαιτούν συλλογικές προσπάθειες για τη βελτίωση της κοινότητας. Η σχέση του Δήμου με τους κατοίκους του είναι καθοριστικής σημασίας και για να είναι επιτυχής η προώθηση της Κοινωνικής Οικονομίας, η Κεντρική Πολιτεία πρέπει να αλλάξει τη ματιά και την προσέγγισή της απέναντι στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, επιτρέποντας την αυτοδιοίκηση εντός νομικού πλαισίου. Οι αιρετοί αξιωματούχοι θα πρέπει επίσης να κατανοήσουν τις δυνατότητες της Κοινωνικής Οικονομίας και τον ρόλο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην προώθησή της, καθώς και τη σημασία της δέσμευσης όλων των σχετικών μερών για την επίτευξη θετικών αποτελεσμάτων μέσω εστιασμένων προσπαθειών και σαφούς νομοθεσίας.

Γράφημα 4. Απόψεις για το θεσμικό πλαίσιο Δημοσίων Συμβάσεων Ο.Τ.Α. με φορείς Κ.Αλ.Ο.

Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι, παρόλο που η Κ.Αλ.Ο. θεωρείται από τους συνεντευξιαζόμενους ως η λύση στην κοινωνική και οικονομική κρίση που μαστίζει την υφήλιο, ωστόσο στην πλειοψηφία τους όπως φαίνεται και από το παρακάτω γράφημα 5 δεν εντοπίζουν επαρκή προβολή της Κ.Αλ.Ο. μέσω της Τ.Α..

Γράφημα 5. Ανάδειξη της Κ.Αλ.Ο. απο την Τ.Α.

Συμφωνούν όμως στο γεγονός ότι η Τ.Α. πρέπει να δώσει προτεραιότητα στην προώθηση της Κοινωνικής Οικονομίας και στη συμβολή της στην τοπική ανάπτυξη, εφαρμόζοντας μια συγκεκριμένη στρατηγική που να ανταποκρίνεται στις πραγματικές ανάγκες της κοινότητας. Μια τέτοια στρατηγική θα πρέπει να περιλαμβάνει την αναζήτηση και χρήση χρηματοδοτούμενων προγραμμάτων, την εκπαίδευση της κοινότητας, τη συνεργασία με τοπικούς φορείς και οργανισμούς και την κινητοποίηση τοπικών πόρων. Μια ουσιαστική πτυχή αυτής της στρατηγικής είναι η εκπαίδευση, η οποία θα πρέπει να ενσωματώνει μαθήματα Κοινωνικής Οικονομίας σε όλα τα επίπεδα για να ενσταλάξει μια νέα νοοτροπία που αναγνωρίζει την αξία της συνεργατικής επίλυσης προβλημάτων, της περιβαλλοντικής ευθύνης και της τοπικής ανάπτυξης και ευημερίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο: Συμπεράσματα

Η σημερινή κατάσταση της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης της Ελλάδας έχει προκαλέσει σημαντική αναταραχή και διχασμό στην κοινωνία της, καθιστώντας ευθύνη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης να αντιμετωπίσει τις αυξανόμενες απαιτήσεις των πολιτών της. Αυτό αποτελεί πρόκληση και ευκαιρία για την Τοπική Αυτοδιοίκηση να αξιοποιήσει την Κ.Αλ.Ο., η οποία παρέχει αποτελεσματικές λύσεις για τις μειονεκτούσες ομάδες. Έρευνες δείχνουν ότι η Κ.Αλ.Ο. της Ελλάδας βρίσκεται ακόμα στα αρχικά της στάδια και θεωρείται υπολειπόμενη μορφή κοινωνικής θέσης, που εμποδίζεται από πολιτικές υποχρεώσεις και ανεπαρκή ανταπόκριση στις κοινωνικές ανάγκες. Ωστόσο, η Τοπική Αυτοδιοίκηση αναγνωρίζει τη σημασία της Κοινωνικής Οικονομίας για την αντιμετώπιση της κρίσης και την εκπλήρωση των απαιτήσεων της Κοινωνικής Πολιτικής. Παρά την έλλειψη συγκεκριμένων αποτελεσμάτων από διεθνή παραδείγματα, η Ελλάδα μπορεί να προσαρμοστεί και να βρει τις δικές της λύσεις. Η Τοπική Αυτοδιοίκηση πρέπει να αναλάβει δράση για την αξιοποίηση της Κοινωνικής Οικονομίας για την αντιμετώπιση της κρίσης και την προώθηση της ευημερίας των πολιτών της.

Τονίζεται ότι η μεταφορά του σχεδιασμού και του συντονισμού των δράσεων της Κοινωνικής Οικονομίας από το Κράτος στην Τοπική Αυτοδιοίκηση είναι αφενός αντανάκλαση της ευρύτερης στρατηγικής του κράτους πρόνοιας για ανάθεση αρμοδιοτήτων χωρίς επαρκή χρηματοδότηση, αφετέρου και μια ευκαιρία για τις τοπικές αρχές να αντιμετωπίσουν καλύτερα τις τοπικές ανάγκες. στα μοναδικά χαρακτηριστικά τους. Αυτή η μετάβαση απαιτεί ένα ολοκληρωμένο νομοθετικό πλαίσιο, ασφαλή χρηματοδότηση, ενεργοποίηση κεφαλαίων και επιστροφών φόρων, συνεργασία μεταξύ όλων των φορέων, κρατική εποπτεία των φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας και

εντοπισμό και τεκμηρίωση των τοπικών αναγκών. Αυτές οι συνθήκες είναι κρίσιμες για την επιτυχή ανάπτυξη και βιωσιμότητα του ιδρύματος.

Είναι εμφανής η απουσία επίσημων οργανώσεων της Κοινωνικής Οικονομίας εντός της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Παρόλα αυτά, οι άτυπες μορφές βοήθειας όπως τα θρησκευτικά ιδρύματα, οι τοπικές κοινωνίες και ο εθελοντισμός είναι καθοριστικής σημασίας για την υποστήριξη των κοινωνικών δραστηριοτήτων του Δήμου. Είναι σημαντικό να αναγνωρίσουμε ότι μια προσέγγιση που ελέγχεται από την κυβέρνηση περιορίζει τις ενέργειες των φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας και εμποδίζει την ικανότητά τους να παραμείνουν βιώσιμοι λόγω των περίπλοκων διαδικασιών. Κατά συνέπεια, πρέπει να εισαχθούν εναλλακτικές προσεγγίσεις στην Κ.Αλ.Ο. για την αντιμετώπιση των σημερινών απαιτήσεων του τοπικού πληθυσμού, καθώς οι τρέχουσες μέθοδοι είναι ανεπαρκείς. Κάθε φορέας Κ.Αλ.Ο. και κάθε Ο.Τ.Α. έχει στην διάθεση του συγκεκριμένους πόρους, είτε αυτό αφορά τους οικονομικούς είτε τους ανθρώπινους. Η ηγεσία αυτών των φορέων είναι υποχρεωμένη να προβεί σε στρατηγικό σχεδιασμό και να πάρει στρατηγικές αποφάσεις οι οποίες είναι άμεσα συνδεδεμένες με το μέλλον του εκάστοτε φορέα. Από τις συνεντεύξεις μπορεί κανείς να φτάσει στο συμπέρασμα ότι η εκάστοτε ηγεσία της κεντρικής κυβέρνησης δεν έχει ένα σαφή στρατηγικό σχεδιασμό καθώς η πραγματική έλλειψη αμφίδρομης επικοινωνίας μεταξύ των εμπλεκόμενων υπηρεσιών, των φορέων Κ.Αλ.Ο. και της Τ.Α. διαιωνίζει το πρόβλημα της ασαφούς νομοθεσίας.

Ο στρατηγικός σχεδιασμός είναι μια κρίσιμη διαδικασία για τους οργανισμούς να καθορίσουν τους μακροπρόθεσμους στόχους τους και να κατανεύουν τους πόρους ανάλογα για να επιτύχουν το όραμά τους. Περιλαμβάνει μια ενδελεχή ανάλυση διαφόρων παραγόντων και είναι απαραίτητος για την επίτευξη των επιθυμητών αποτελεσμάτων. Ωστόσο, στην περίπτωση της Κ.Αλ.Ο. στην Ελλάδα φαίνεται να λείπει στρατηγικός σχεδιασμός και ανάλυση δεδομένων. Ο στρατηγικός σχεδιασμός είναι ζωτικής σημασίας για τους οργανισμούς να επιτύχουν τους μακροπρόθεσμους στόχους τους και είναι απαραίτητο να ληφθούν υπόψη όλοι οι παράγοντες και οι διαθέσιμοι πόροι κατά τη διαδικασία σχεδιασμού. Η έλλειψη στρατηγικού σχεδιασμού και ανάλυσης δεδομένων μπορεί να οδηγήσει σε κακή λήψη αποφάσεων και δυσμενή αποτελέσματα όπως στην περίπτωση μας είναι η προφανής έλλειψη φορέων Κ.Αλ.Ο. στις τοπικές κοινωνίες. Η διαχείριση, είναι η διαδικασία χρήσης τόσο των ζωντανών όσο και των μη ζωντανών πόρων μέσα σε έναν οργανισμό για την προώθηση της επιτυχίας του και την επίτευξη των στόχων του. Ο προγραμματισμός περιλαμβάνει τόσο βραχυπρόθεσμη όσο και μακροπρόθεσμη κατεύθυνση για να γεφυρωθεί το χάσμα μεταξύ της τρέχουσας κατάστασης του οργανισμού και της επιθυμητής κατάστασής του. Η λήψη αποφάσεων πραγματοποιείται από διοικητικό προσωπικό που αναλύει προβλήματα, καταγράφει και αναλύει πιθανές λύσεις, αξιολογεί και επιλέγει την καλύτερη επιλογή και την προωθεί και την εφαρμόζει. Η οργάνωση περιλαμβάνει την κατανομή των καθηκόντων μεταξύ των μελών του οργανισμού. Η κατεύθυνση περιλαμβάνει τη διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού από άτομα με ηγετικές

ικανότητες. Τέλος, ο έλεγχος περιλαμβάνει τη σύγκριση και την επαλήθευση των αναμενόμενων αποτελεσμάτων με αυτά που πραγματοποιήθηκαν. Το κοινό νήμα που συνδέει όλα αυτά τα στάδια είναι η παρουσία ηγετών μέσα στον οργανισμό. Εκτός από την έλλειψη κατανόησης του θεσμού και του ρόλου του στην προώθηση της τοπικής ανάπτυξης μεταξύ των ενδιαφερομένων και των εργαζομένων στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, υπάρχει επίσης ένα σημαντικό κενό γνώσης μεταξύ των αιρετών που επηρεάζονται από πολιτικές και κομματικές ιδεολογίες του Κεντρικού Κράτους. Επιπλέον, η επικρατούσα ατομικιστική κουλτούρα στην Ελλάδα τείνει να δίνει προτεραιότητα στις ατομικές ανάγκες έναντι των συλλογικών, ιδιαίτερα σε αστικούς δήμους όπου λείπει η συνεταιριστική κουλτούρα. Οι εσωτερικές συγκρούσεις, οι αποχωρήσεις μελών και η πολύπλευρη εξάρτηση του δήμου επιδεινώνουν περαιτέρω τα παραπάνω ζητήματα.

Πρόβλημα αποτελεί επίσης, η έλλειψη συνεργασίας Δήμου και φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας, καθώς και η καθυστέρηση συμμετοχής σε σχετικά προγράμματα. Είναι σημαντικό οι οργανισμοί και των δύο πλευρών να εστιάσουν σε ευρωπαϊκά και εθνικά προγράμματα και να προετοιμαστούν κατάλληλα για τη συμμετοχή, καθώς αποτελούν την πιο ρεαλιστική πηγή χρηματοδότησης. Η ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας εντός της τοπικής αυτοδιοίκησης μπορεί να αντιμετωπίσει τα κοινωνικά προβλήματα που προκλήθηκαν από την κρίση και να προωθήσει τη βιώσιμη τοπική ανάπτυξη. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω ενός στρατηγικού σχεδίου και της προθυμίας της κοινότητας να υιοθετήσει αποτελεσματικές πρακτικές Κοινωνικής Οικονομίας.

Επιπλέον αναδεικνύεται η ανάγκη για μία αλλαγή κουλτούρας εντός και εκτός των Ο.Τ.Α.. Η κουλτούρα που υιοθετεί ή δημιουργεί ένας οργανισμός αποτελείται από ένα σύστημα κοινών αξιών και πεποιθήσεων. Λόγω της απουσίας εμπιστοσύνης, της αρνητικής φήμης και της δυσπιστίας προς τους φορείς Κ.Α.Ο., οι οποίοι θεωρήθηκαν είτε ως εμπόδιο για τη βιωσιμότητα του Δήμου είτε ως πηγή κέρδους χωρίς να καλύπτονται οι τοπικές ανάγκες, καθώς και η έλλειψη κρατικών κανονισμών για την επίβλεψη των διαδικασιών και την αξιολόγηση των παρεμποδίστηκε η απόδοση των χειριστών του, η ανάπτυξη της Τ.Α. και των φορέων του. Σύμφωνα με τους Alvesson και Sveningson (2015) μία ισχυρή εταιρική κουλτούρα χρειάζεται χρόνο για να διαμορφωθεί και αυτό συμβαίνει διότι το κάθε άτομο ανταποκρίνεται διαφορετικά σε κάθε αλλαγή. Χαρακτηριστικά στοιχεία μιας ισχυρής προσωπικότητας η οποία συμβάλει στη δημιουργία μιας ισχυρής κουλτούρας σε έναν οργανισμό είναι η ευσυνειδησία, η συναισθηματική σταθερότητα, η εξωστρέφεια, η δεκτικότητα νέων εμπειριών και η προσήνεια. Είναι δείκτες οι οποίοι φανερώνουν υψηλή απόδοση στην εργασία, στις οργανωτικές αλλαγές, στην επικοινωνιακή αλληλόδραση καθώς και στην ανάδειξη ηγετών με αποτελεσματικότητα στις εργασιακές ομάδες. Η Κ.Α.Ο. έχει τη δυνατότητα να αντιμετωπίσει κοινωνικά ζητήματα που προκαλούνται από την κρίση

και να υποστηρίξει τη βιώσιμη τοπική ανάπτυξη μέσω στοχευμένου σχεδιασμού και εφαρμογής αποτελεσματικών πρακτικών management. Αυτό απαιτεί τη δέσμευση και το θάρρος των ηγετών να δώσουν προτεραιότητα και να επενδύσουν σε αυτές τις πρωτοβουλίες. Η κατάλληλη εκπαίδευση σύμφωνα με τον Αριστοτέλη αποτελεί το εργαλείο με το οποίο προσδιορίζεται το πρόβλημα και σε συνδυασμό με την άντληση των απαραίτητων πληροφοριών οδηγείται κανείς στη λύση του. Απαραίτητη προϋπόθεση επίσης αποτελεί η ηθική προπαίδεια και ο χαρακτήρας του ανθρώπου που πράττει. Στο στάδιο όμως των αποφάσεων πρωταγωνιστικό ρόλο έχουν οι αρετές που κατέχει ο πράττων. Σε αυτές, μεταξύ άλλων, θα πρέπει να εμπεριέχεται η δικαιοσύνη, η φρόνηση, το θάρρος, η ειλικρίνεια, η προαίρεση, η μεσότητα κ.α. οι οποίες προορίζουν μία ενάρετη δραστηριότητα που οδηγεί σε αποφάσεις με ταυτόχρονο έλεγχο των παρορμήσεων και των συναισθημάτων και με το αίσθημα της προσωπικής και της κοινωνικής ευθύνης (Τριαντάρη Σ. Α., 2020).

Η ανάδειξη της Κοινωνικής Οικονομίας ως πολιτικού και κοινωνικού εργαλείου απαιτεί μια ολοκληρωτική προσέγγιση από την Τ.Α. που λαμβάνει υπόψη τα μοναδικά χαρακτηριστικά, τις ανάγκες και τα προβλήματα των κοινωνικών του ομάδων. Αυτή η προσέγγιση θα επιτρέψει το σχεδιασμό και την υλοποίηση Φορέων Κ.Αλ.Ο.. Επιπρόσθετα, υπάρχει ανάγκη θεσμικής αναγνώρισης της Κοινωνικής Οικονομίας για τη διασφάλιση της αυτοδυναμίας και της ανεξαρτησίας της Τοπικής Αυτοδιοίκησης από το Κεντρικό Κράτος. Αυτή η αναγνώριση θα επιτρέψει έναν ισχυρό ρόλο στη διαχείριση των δικών τους υποθέσεων και εταιρικών σχέσεων με σαφείς στόχους και ένα θεσμικό πλαίσιο που θα περιλαμβάνει όλους τους αρμόδιους φορείς.

Είναι απαραίτητο να διευκρινιστεί ότι η προώθηση και ενίσχυση της Κοινωνικής Οικονομίας στην Τοπική Αυτοδιοίκηση μπορεί να επιτευχθεί μόνο με συγκεκριμένες πρωτοβουλίες του Δήμου που εντάσσονται στον στρατηγικό σχεδιασμό του για την καταπολέμηση των τοπικών προβλημάτων και όχι απλώς με τη διαχείριση καταστάσεων όπως αυτά προκύπτουν. Βασική εστίαση θα πρέπει να είναι ο εντοπισμός των πραγματικών αναγκών των κατοίκων, η αναζήτηση και εφαρμογή χρηματοδοτούμενων προγραμμάτων, η ενημέρωση και εκπαίδευση της κοινότητας με κατάλληλα μέσα, η συνεργασία με τοπικούς φορείς και φορείς και η ενεργοποίηση του τοπικού ανθρώπινου δυναμικού σε συνεργασία με τον Δήμο. Η εκπαίδευση είναι ιδιαίτερα σημαντική και οι ειδικοί θα πρέπει να παρέμβουν για να διασφαλιστεί η συμπερίληψη μαθημάτων Κοινωνικής Οικονομίας σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Αυτή η επένδυση σε μια νέα κουλτούρα συλλογικής επίλυσης προβλημάτων, με σεβασμό στο περιβάλλον, θα οδηγήσει σε ευημερία και τοπική οικονομική ανάπτυξη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βικιπαίδεια, Η Ελεύθερη Εγκυκλοπαίδεια. (2023, 3 24). *Βικιπαίδεια, Η Ελεύθερη Εγκυκλοπαίδεια*. Ανάκτηση από <https://el.wikipedia.org/>:
https://el.wikipedia.org/w/index.php?title=%CE%95%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CF%8C:%CE%A0%CE%B1%CF%81%CE%B1%CF%80%CE%BF%CE%BC%CF%80%CE%AE%CE%91%CF%85%CF%84%CE%AE%CE%A4%CE%B7%CE%A3%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1&page=%CE%A1%CF%8C%CE%BC%CF%80%CE%B5%CF%81%CF%84_
- Alvesson, M., & Sveningson, S. (2015). *Changing Organizational Culture*. London: Routledge.
- British Council. (2018). *Έκθεση για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία στην Ελλάδα*. British Council.
- Dees, J. (1998). *The meaning of social entrepreneurship*. Kauffman Center for Entrepreneurial Leadership.
- Defourny J.D. (2009). *The Worldwide Making of the Social Economy. Innovations and Changes*. Leuven & The Hague.
- Defourny, J. (2001). *Introduction: From third sector to social enterprise. In The emergence of social enterprise*. Routledge.
- Dunoyer, C. (1830). *Nouveau traité d'économie sociale, ou Simple exposition des causes pour l'influence desquelles les hommes parviennent à user de leurs forces avec le plus de liberté, c'est-à-dire avec le plus de facilité et de puissance (Vol. 2)*. Paris: A. Sautet and Co.
- Eurostat. (1997). *Ευρωπαϊκό σύστημα λογαριασμών – ΕΣΛ 1995*. Βρυξέλλες: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.
- Evans, M. (2007). *Mutualising cash-in-hand? Social enterprise, informal economic activity and deprived neighbourhoods*. Local Government Studies. U.S.A.: Routledge, part of the Taylor & Francis Group.
- International Cooperative Alliance. (2017). *EXPLORING THE COOPERATIVE ECONOMY*. International Cooperative Alliance.
- International Cooperative Alliance. (2023, 3 26). *International Cooperative Alliance*. Ανάκτηση από <http://ica.coop/en>:
<https://web.archive.org/web/20141109163115/http://ica.coop/en/whats-co-op/co-operative-identity-values-principles>
- International Labour Organization. (2023, 3 23). *International Labour Organization*. Ανάκτηση από [ilo.org](https://www.ilo.org/global/topics/cooperatives/sse/lang--en/index.htm): <https://www.ilo.org/global/topics/cooperatives/sse/lang--en/index.htm>

- Kerlin, J. (2006). Social enterprise in the United States and Europe: Understanding and learning from the differences. *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, σσ. 246-262.
- Liger, Q., Stefan, M., & Britton, J. (2016). *Social Economy: Study. Policy Department A: Economic and Scientific Policy*. European Parliament.
- Monzon, J.L., & Chaves, R. (2012). *The Social Economy in the European Union*. European Economic and Social Committee.
- Teague, P. (2007). Developing the social economy in Ireland. *International Journal of Urban and Regional Research*, σσ. 91-108.
- Thompson, J., & Doherty, B. (2006). The diverse world of social enterprise: A collection of social enterprise stories. *International journal of social economics* 33, σσ. 361-375.
- Vienney, C. (2000). *Qu'est-ce que l'économie sociale. Revue des études coopératives, mutualistes et associatives (RECMA), (275/276), 38-41.*
- Virjan, D. (2012). *New Approaches to Social Economy, Theoretical and Applied Economics. Volume XIX (2012), No. 6(571), pp. 105-110.*
- Βικιπαίδεια. (2023, 04 02). *Βικιπαίδεια- η Ελεύθερη Εγκυκλοπαίδεια*. Ανάκτηση από <https://el.wikipedia.org/>:
<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CE%BA%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%AF%CE%B1>
- Βουλή των Ελλήνων. (2023, 04 03). *Βουλή των Ελλήνων*. Ανάκτηση από www.hellenicparliament.gr: <https://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagmatiki-Istoria/>
- Γάλλου, Μ. (2022, 11 30). *Αθηνοδρόμιο*. Ανάκτηση από www.athinodromio.gr:
<https://www.athinodromio.gr/%CF%84%CE%B1-%CE%B9%CE%B4%CF%81%CF%8D%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1-%CE%B5%CE%AF%CE%B4%CE%B7-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%BF%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CE%AF/>
- Ε.Ε.Τ.Α.Α. (2021, 01). *Ελληνική Εταιρία Τοπικής Ανάπτυξης & Αυτοδιοίκησης*. Ανάκτηση από www.eetaa.gr: https://www.eetaa.gr/odhgoi/25012021_odhgos_kalo.pdf
- Εξερευνώντας τον Κόσμο του Βυζαντίου. (2023, 04 02). *Εξερευνώντας τον Κόσμο του Βυζαντίου*. Ανάκτηση από <http://exploringbyzantium.gr/>:
<http://exploringbyzantium.gr/EKBMM/Page?name=meleti&lang=gr&id=20&template=accessible>
- Ευρωβουλευτές - Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2023, 03 19). Ανάκτηση από <https://www.europarl.europa.eu/>:

<https://www.europarl.europa.eu/meps/el/intergroup/6308/%CE%94%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%9F%CE%BC%CE%AC%CE%B4%CE%B1%20%CE%B3%CE%B9%CE%B1%20%CF%84%CE%B7%CE%BD%20%CE%9A%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%BC>

Ζαϊμάκης, Γ., & Νικολαΐδης, Ε. (2022). *Μελέτες για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία. Προσεγγίσεις, προκλήσεις, εφαρμογές*. Ηράκλειο: Πανεπιστήμιο Κρήτης.

Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα. (2005). *Θεωρίες της Πολιτικής και του Κράτους Hobbes Thomas, Locke John, Rousseau Jean-Jacques*. Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλας.

Ίσαρη, Φ., & Πουρκός, Μ. (2015). *Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας, Εφαρμογές στην Ψυχολογία και την Εκπαίδευση*. Αθήνα: Copyright© ΣΕΑΒ.

Κεδράκα, Κ. (2008). Μεθοδολογία λήψης συνέντευξης. Αθήνα. Ανάκτηση Μάιος 13, 2023, από <https://docplayer.gr/30523970-Kedraka-k-2008-methodologia-lipsis-synenteyxis-sto-katerina-kedraka-kathigitria-symvoylos-sti-th-e.html>

Μητροσύλη, Μ. (2007). *Μελέτη του θεσμικού και νομικού πλαισίου του τομέα της Κοινωνικής-Αλληλέγγυας Οικονομίας*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Ινστιτούτο Κοινωνικής Πολιτικής.

Μπέρτι, Φ. (2004). *Ελευθερία, Ισότητα, Κοινοτισμός*. Αθήνα: Ευτοπία.

Νασσιούλας, Ι. (2010). *Κοινωνική οικονομία της Ελλάδος και το κοινωνικό της κεφάλαιο*. Ορθός Λόγος.

Νασσιούλας, Ι. (2015). *Κοινωνική Οικονομία: Μια βιώσιμη εναλλακτική*. Ινστιτούτο Κοινωνικής Οικονομίας, Θεσσαλονίκη. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Κοινωνικής Οικονομίας.

Νομοτέλεια. (2023, 04 03). Ν.1622/1986. Αθήνα.

Νομοτέλεια. (2023, 04 04). Ν.2539/1997. Αθήνα.

Νομοτέλεια. (2023, 04 05). Ν.3463/2006. Αθήνα. Ανάκτηση από <https://www.nomotelia.gr/nservice22/document?documentId=427678>

Νομοτέλεια. (2023, 04 04). Ν.3852/2010. Αθήνα.

Νομοτέλεια. (2023, 3 31). Ν.4019/2011. Αθήνα, Ελλάδα.

Νομοτέλεια. (2023, 03 31). Ν.4430/2016. Αθήνα.

Νομοτέλεια. (2023, 04 04). Ν.4555/2018. Αθήνα.

Νομοτέλεια, Τ. Ν. (2023, 03 31). Ν.2716/99. Αθήνα. Ανάκτηση από www.nomotelia.gr: <https://www.nomotelia.gr/nservice22/document?documentId=57277>

- Ντούλια, Θ. (2015). *Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα*. Αθήνα: Εκδόσεις Οσελότος.
- Παρασκευοπούλου-Κόλλια, Ε. (2008). Μεθοδολογία ποιοτικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες και συνεντεύξεις. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, σσ. 72-81.
- Τζωρτζάκης, Θ. (1973). *Συνεταιριστική οικονομία*. Αθήνα: Β' Έκδοση.
- Τριαντάρη, Σ. (2021). *Ηθική στη Λήψη Αποφάσεων*. Θεσσαλονίκη: Κ. & Μ. Σταμούλη/ Ιωάννη Αρχ. Χαρπαντίδη .
- Τριαντάρη, Σ. Α. (2020). *Ηγεσία Θεωρίες Ηγεσίας*. Θεσσαλονίκη: Κ. & Μ. Σταμούλη.
- Τσιλίκης, Χ. (2016). Απο τις κοινωνικές υπηρεσίες στις κοινωνικές επιχειρήσεις. Ο ρόλος της τοπικής Αυτοδιοίκησης στην ανάπτυξη κοινωνικών επιχειρήσεων με σκοπό την ένταξη στην αγορά εργασίας και την κοινωνική ενσωμάτωση ευπαθών κοινωνικών ομάδων. Αθήνα.
- Φίλιας, Β. (1996). *Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών*. Αθήνα: Gutenberg, 31.
- Χρηστάκης, Μ. (2011). *Χρηστάκης Μ., (2011). Horizon 2020 & Κοινωνική Οικονομία: Δυνατότητες & Εμπειρίες Χρηματοδότησης των ΟΤΑ*.
- Χρηστάκης, Μ. (2023, 4 15). *Δήμος Data*. Ανάκτηση από ΔήμοςData: <https://www.dimosdata.gr/demioyrgia-syntelestes-4>